

VERNE GYULA
DOKTOR OX THEÓRIÁJA

ZACHARIÁS MESTER
TELELÉS GRÖNLANDBAN
DRÁMA A LEVEGŐBEN

FORDITOTTA
ZIGÁNY ÁRPÁD

BUDAPEST.
FRANKLIN-TÁRSULAT
MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.
1903.

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2014
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5406-80-5 (online)
MEK-12911

TARTALOM

DOKTOR OX THEÓRIÁJA.

ELSŐ FEJEZET.

Melyből megtudjuk, hogy a kis Quiquendone falut hiába keresnök a térképen.

MÁSODIK FEJEZET.

Melyben van Tricasse polgármester és Niklausse községi tanácsos
meghánnyák-vetik a falu ügyes-bajos dolgait.

HARMADIK FEJEZET.

Melyben Passauf rendőr-kapitány váratlanul és zajosan beront.

NEGYEDIK FEJEZET.

Melyben megismerkedünk Ox doktorral, a ki elsőrangú tudós és vakmerő kísérletező.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Melyben a polgármester és Niklausse tanácsos meglátogatják Ox doktort.

HATODIK FEJEZET.

Melyben Franz Niklausse és Suzel van Tricasse terveket szőnek a jövőre.

HETEDIK FEJEZET.

Melyben az andante allegro lesz, az allegro pedig vivace.

NYOLCZADIK FEJEZET.

Melyben a régi és ünnepélyes német polkából szédületesen gyors keringő lesz.

KILENCZEDIK FEJEZET.

Melyben doktor Ox és laboránsa, Ygène, csak pár szót váltanak.

TIZEDIK FEJEZET.

Melyben sajátságos betegség támadja meg az egész községet s ennek következményei.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

Melyben a quiquendoneiak hősies dologra szánják el magukat.

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

Melyben Gedeon, a laboráns, okos dolgot mond, de Ox doktor hevesen letorkolja.

TIZENHARMADIK FEJEZET.

A melyben ismét bebizonyúl, hogy a ki magasra emelkedik, fölülkerekedik minden emberi gyarlóságon.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

Melyben a dolgok már odáig fejlődtek, hogy nemcsak a quiquendoneiak,
hanem az olvasók, sőt maga a szerző is követelik a gyors megoldást.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET.

Melyben a megoldás kitör.

TIZENHATODIK FEJEZET.

Melyben az eszes olvasó látja, hogy jól sejtett, bár a szerző takargatni igyekezett a valót.

TIZENHETEDIK FEJEZET.

Melyben a szerző megmagyarázza Ox doktor theóriáját.

ZACHARIÁS MESTER.

ELSŐ FEJEZET.

Egy téli éjszaka.

MÁSODIK FEJEZET.

A tudomány gögje.

HARMADIK FEJEZET.

Különös látogatás.

NEGYEDIK FEJEZET.

A Szent Péter székesegyház.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Az utolsó óra.

TELELÉS GRÖNLANDBAN.

ELSŐ FEJEZET.

A fekete lobogó.

MÁSODIK FEJEZET.

Jean Cornbutte terve.

HARMADIK FEJEZET.

Reménysugár.

NEGYEDIK FEJEZET.

A tengerszorosokban.

ÖTÖDIK FEJEZET.

A Liverpool-sziget.

HATODIK FEJEZET.

A jégmező rianása.

HETEDIK FEJEZET.

Előkészületek a telelésre.

NYOLCZADIK FEJEZET.

Tervek a kirándulásra.

KILENCZEDIK FEJEZET.

A hóból rakott ház.

TIZEDIK FEJEZET.

Elevenen eltemetve.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

A füstoszlop.

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

Visszatérés a hajóhoz.

TIZENHARMADIK FEJEZET.

A két vetélytárs.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

A végső nyomorúság.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET.

A jeges-medvék.

TIZENHATODIK FEJEZET.

Befejezés.

DRÁMA A LEVEGŐBEN.

DOKTOR OX THEÓRIÁJA.

ELSŐ FEJEZET.

Melyből megtudjuk, hogy a kis Quiquendone falut hiába keresnők a térképen.

A ki kezébe veszi Flandria térképét, hiába keresi rajta a kis Quiquendone falut.

- E szerint hát eltűnt? - kérdezik önök.

- Dehogy!

- Akkor hát még csak ezután alapítják?

- Szó sincs róla!... Ez a kis falu már megvan nyolcz-kilenczszáz esztendő óta, bár a geográfusok mit se tudnak róla. Sőt kétezerháromszázkilenczvenhárom lakosa van, tizennegyedfél kilométernyire fekszik Audenardetól éjszak-nyugatra és tizenöt kilométernyire Brüggetől délre, Flandria kellős közepén. A Vaar, mely a nagy Schelde mellékfolyója, keresztül folyik a kis falun és három hidat is vertek rajta.

Van aztán a kis falunak egynémely történeti nevezetessége is. Régi várkastélyának alapkövét 1197-ben tette le Balduin flandriai gróf, a kiből később, a keresztes háborúk folyamán, Konstantinápoly császára lett; csúcsives stílusban épített városházának rovátkos tornya háromszázötvenhét láb magas, s a benne levő toronyóra minden órában gyönyörűen muzsikál, nem is említve azt a tizenkét lovast, mely kísétál és körül-lovagol a torony széles párkányán. Székesegyházában gyönyörű márvány-oltár alatt nyugszik burgundi Mária, Bátor Károly leánya; az oltárképet Brandon mester festette, a templom-téri remek, kovácsolt bronzból készült kútat pedig Quentin Metsys csinálta a XVI. században...

Mindebből látható, hogy a kis Quiquendone falu elég nevezetes helység és megérdemlené, hogy sokan meglátogassák, de fájdalom: - csak igen kevés turista vetődik el oda... talán azért, mert senki se tud a kis faluról, a mi megint a geográfus urak hanyagsága.

Ipara is van Quiquendonának: gyárilag készíti a habos tortát és az árpacukrot. Legnagyobb nevezetessége azonban a van Tricasse-család, melynek tagjai már századok óta igazgatják a kis falut. Ugyanis a polgármester tiszte családi örökségképpen száll apáról fiúra.

Hogy van hát mégis, hogy a térképeken sehol sem lehet megtalálni ezt a kis falut?...

Én bizony nem tudom; de annyi szent, hogy a kis falu valóban ott van Flandria kellős közepén, a lakói derék, értelmes és takarékos flamandok, a kiket semmi se hoz ki flegmájukból, - még az se, hogy a geográfusok megfélelkeztek róluk. Általában keveset törődnek a világgal, mert nem szorulnak senkire. A habos tortát és az árpacukrot megeszik maguk, termékeny földjük megtermi hozzá a mindennapi kenyeret, iparuk van annyi, a mennyi elég, hogy földözze szükségleteiket, a kereskedelemre pedig nem vetemednek, mert se másokat megcsalni, se magukat rászedetni nem akarják.

MÁSODIK FEJEZET.

Melyben van Tricasse polgármester és Niklausse községi tanácsos meghányják-vetik a falu ügyes-bajos dolgait.

- Hát azt hiszi? - kérdezte a polgármester.

- Persze, hogy azt! - felelte a tanácsos pár percznyi gondolkodás után.

- Mert nem szabad elsietnünk az elhatározást ebben a komoly dologban, - folytatta a polgármester.

- Még csak tíz éve, hogy tanácskozunk rajta, - viszonzá a tanácsos negyedórai töprengés után: - s teljesen értem és osztom az ön habozását. Az lenne a legokosabb, ha még tovább és komolyabban megfontolnók ezt a dolgot.

- Bizonyos, hogy igaza van önnek, - hagyta helyben a polgármester: - magam se tudnék ily hamar határozni.

- Az kétségtelen, - jegyezte meg Niklausse tanácsos, - hogy a rendőrkapitány teljesen fölösleges ebben a mi csöndes kis városunkban.

- Elődöm a polgármesteri székből nem volt ily határozott ember, - felelte van Tricasse habozva. - Mindig azt tartotta, hogy jobb várni az elhatározással, mint később bánkódni azon, a mit már nem lehet megváltoztatni.

A tanácsos helybenhagyóan bólintott s aztán vagy félóráig mind a ketten hallgattak. Ez idő eltelte után, mely alatt egyikük se mozdította meg még a kis ujját se, Niklausse azt kérdezte van Tricassetól, hogy elődje - a húsz év előtti polgármester - nem akarta-e eltörölni ezt a rendőrkapitányi állást, a melyre semmi szükség se volt a nyugalmas kis faluban, s a mely mégis évi tizenháromszáz frankkal terhelte meg Quiquendone költségvetését?

- A szándék csakugyan megvolt benne, - mondta van Tricasse, - de a derék ember előbb meghalt, mint határozni mert volna a dologban. Mert igazi bölcs volt: nem akarta a bizonyosat elcserélni a bizonytalanért... Miért ne cselekedném ugyanígy magam is?

Niklausse tanácsos nem tudott mit felelni erre a különös ötletre, a polgármester pedig halkán csöngetett.

Majdnem mindjárt halk lépések közelgő nesze hallatszott a szomszéd szobából: az ajtó nesztelenül kinyílt s egy szép, magas, szőke hajadon lépett be rajta. Suzel van Tricasse volt, a polgármester úr egyetlen leánya. Hatalmas porcellán pipát hozott, mely színig meg volt tömve, s ezt apjának adta, a kis réz-serpenyőt pedig, melyben tüzes parázs izzott, letette a kis asztalkára. Aztán, ép oly nesztelenül, mint a hogy jött, ismét kiment a szobából.

A derék polgármester lassan, kényelmesen rágyújtott a roppant pipára, melynek sűrű füstje lassankint egész alakját elnyelte, mi alatt Niklausse tanácsos csöndben üzte-füzte töprengéseit.

A szoba, melyben ültek, a polgármester házában a szalónja volt. Szinte halálos, siri csönd volt benne éjjel-nappal: mindenki lábujjhegyen járt s inkább csak suttogott, sem mint beszélt. Pedig, a polgármesteren kívül, még négy nő is lakott a házban: először is a felesége, Brigitta asszony, aztán a leánya, Suzel, továbbá a huga, Hermance néni, a ki aggszűz volt, s Tata-némancenak hívták, a hogy a gügyögő Suzel kiskorában elkeresztelte, s végre Lotché Janka, a cseléd.

Maga a polgármester ötven éves férfi volt: se alacsony, se magas, se kövér, se sovány, se fiatal, se öreg, se piros, se sápadt, se víg, se szomorú, se gögös, se alázatos, se jó, se rossz: -

egy szóval mindenben mérsékelt és mértékletes, a nyugalom és a flegma eleven megtestesülése. Soha nem látták haragudni, fölindulni, hangosan kacagni, keservesen panaszkodni, vagy éppen sirni: - röviden, semmi se bántotta, izgatta, semmi se hozta ki sodrából soha.

Méltó élete párja volt Brigitta asszony, a felesége, a ki tíz esztendővel idősebb volt a polgármesternél, a ki egyébként a második férje volt. Mert 1340 óta családi hagyomány volt a van Tricasse-családban, hogy a férfiak nőül vegyék a van Tricasse-család özvegyen maradt asszonyait: - s ilyen özvegy volt Brigitta asszony is, mikor Quiquendone érdemes polgármestere feleségül vette.

E csöndes, békés család voltaképpen csak kisebb méretű kiadása volt az egész községnek, mert maga Quiquendone a világ legegységűbb, legunalmasabb fészke volt, a hol sohase történt valami nevezetes, emlékezetes dolog, mivel a lakosság ép oly halvérű, közönyös volt, mint a polgármester és semmiféle esemény nem izgatta, nem érdekelte.

HARMADIK FEJEZET.

Melyben Passauf rendőr-kapitány váratlanul és zajosan beront.

Az előbb leirt, fölötte érdekes párbeszéd ebéd után háromnegyed három órakor kezdődött; egy órával később gyújtott rá a polgármester hatalmas pipájára, melybe negyedfont dohány belefért, s félhat lett, mire kiszivta a pipát.

Ez idő alatt sem ő, sem Niklausse tanácsos egy szót se váltottak egymással.

Hat óra tájban a tanácsos végre ismét megszólalt:

- E szerint tehát elhatározzuk, hogy...

- Hogy semmit sem határozunk, - felelte a polgármester.

- Azt hiszem, van Tricasse, hogy önnek tökéletesen igaza van.

- Magam is azt hiszem, Niklausse. Majd később döntsünk a rendőrkapitány dolgában, mikor már jobban megérlelődött a dolog mindkettőnk fejében... Most még korán lenne.

- S úgy vélem, egy év múlva is korán lesz, - felelte a tanácsos, gondosan összehajtogatva zsebkendőjét, melyet szinte nesztelenül használt.

Megint csönd lett vagy egy óra hosszáig. Mi sem zavarta meg ezt a szünetet, még Lento sem, a becsületes házörző kutya, mely bekukkantott a szalónba és ép oly nyugodtan, kényelmesen távozott ismét, mint a hogy flegmatikus gazdája szokta, mikor valahová indult.

Nyolcz óra tájban, mikor Lotché, a cseléd, behozta a lámpást, a polgármester megkérdezte Niklausse tanácsostól:

- Nincs egyéb sürgős elintézni valónk?

- Nincs, van Tricasse; tudtommal nincsen.

- Mintha jelentették volna, hogy az audenardei kapu dűledezik!...

- Biz' igaz ám! - felelte a tanácsos: - és épen nem csodálnám, ha maholnap össze is omlana.

- Oh, mielőtt ez a szerencsétlenség megtörténnék, majd csak határozunk valamit! - nyugtatta meg van Tricasse az aggódó tanácsost.

- Magam is reménylem, van Tricasse.

- Van ennél sokkal sürgősebb dolgunk is.
 - Minden esetre! Ott van például a bőrgyár.
 - Hát még mindig ég? - kérdezte a polgármester.
 - Még mindig; három álló hét óta.
 - Nem azt határoztuk, hogy le hagyjuk égni?
 - De azt; még pedig az ön indítványára, van Tricasse.
 - Hát nem ez volt a legjobb módja, hogy vége legyen a tűznek?... Megvárjuk, míg minden elég, s akkor elalszik.
 - Természetes.
 - Nos, hát várjunk!... Van-e még egyéb is?
 - Azt hiszem nincs, - felelte a tanácsos, és gondolkodva vakargatta a fejét.
 - Ah, most jut eszembe! - szólt a polgármester: - nem hallotta, hogy árvíz fenyegeti az alsóvéget?
 - De hallottam, - felelte a tanácsos: - s csak az a kár, hogy ez az árvíz nem az égő bőrgyárat önti el. Elolthatta volna a tüzet, s akkor nem kellett volna a fejünket törni rajta.
 - Már ezen nem segíthetünk, Niklausse... A véletlen szerencsétlenségekben nincs logika: úgy kell venni őket, a hogy jönnek!
- Ezt a mély értelmű filozófiai mondást mind a ketten élvezték vagy öt perczig, s akkor Niklausse törte meg a csendet:
- Lám, majd elfeledtem a legfontosabbat!... Még nem is beszéltünk a legfontosabb dologról.
 - Micsoda fontos dologról?... Hát fontos dolgunk is van? - kérdezte a polgármester megütődve.
 - Hogyne lenne! A város világításának a kérdése!
 - Ah, igen!... Ha nem csalódom, a doktor Ox világítási rendszerét gondolja?
 - Eltalálta.
 - Nos?...
 - Hát halad a dolog. Már a vezető-csőveket fektetik le: a gázgyár egészen kész.
 - Azt hiszem, elhamarkodtuk ezt a dolgot, - mondta a polgármester, a fejét csóválva.
 - Magam is azt hiszem, - felelte a tanácsos: - de mivel a doktor a maga költségén végzi az egészet...
 - Természetesen, ez mentség...
 - Aztán meg haladnunk kell a korrallal is... A mi községünk lesz az első egész Flandriában, melyet Oxy... azaz minő gázzal is világítanak?
 - Oxy-hydrikus gázzal.
 - Hát legyen oxy-hydrikus gáz!

E pillanatban Lotché halkán bejött és suttogva jelentette, hogy kész a vacsora.

Niklausse tanácsos fölkelt és elbucszott a polgármestertől, a ki fölötte megehült a nagy tanácskozásban. A két érdekes városatya kifelé indult a kapu felé, mely az utcára nyílt.

A tanácsos meggyújtotta kis kézi lámpását, mert az éjszaka koromsötét volt és Ox doktor világító rendszere még nem működött.

Negyedórai bucsúzkodás és czihelődés után a tanácsos már épen indult és Lotché ki akarta nyitni a kaput, mikor kint az utcán nagy zaj támadt.

Úgy van: valóságos zaj!... Bármily hihetetlennek látszik is: az utcán zajosan rohant valaki, s a polgármester házához érve, erősen dörömbölni kezdett a kapun s egyúttal hangosan kiabált is:

- Van Tricasse úr!... Nyisson ajtót!... Polgármester ur!... Ereszsen be hamar!

Mi volt ez?...

A polgármester és a tanácsos álmélkodva, meghökkenve néztek össze. Ehhez hasonló csöndzavarás emberemlékezet óta nem fordult elő a békés Quiquendoneban!

A kapu döngetése, a kiabálás nem szünetelt; Lotché, a ki legelőbb tért magához megdöbbenéséből, kiszólt a kapun:

- Ki van odakint?

- Én vagyok!... én!

- De kicsoda?

- Én vagyok!... Passauf rendőrkapitány!

A rendőrkapitány!... A ki felől tíz év óta tanácskoznak már, hogy megszüntessék-e az állását?... De mi történt hát?... Valjon a bourguignoniak rohanták-e meg a községet, mint a XIV. században?... Ennél kisebb dolog aligha hozhatta ki sodrából Passauf rendőrkapitányt, a ki flegma és nyugalom dolgában vetekedett a polgármesterrel.

Lotché habozva nézett gazdájára. A polgármester, nem bírván szólni nagy izgatottságában, intett neki, hogy nyisson ajtót.

Passauf valósággal úgy bukott be a kapun.

- Mi történt, kapitány úr? - kérdezte Lotché, a ki nem egyhamar vesztette el a fejét.

- Hogy mi történt? - felelte Passauf lihegve, izgatottan. - Hát az történt, hogy most jövök Ox doktor házából, a hol vendégek voltak, és...

- No, és?... - sürgette a tanácsos.

- És tanuja voltam egy összeszólalkozásnak... Ah, polgármester úr: politizáltak, és...

- Politizáltak?!... - szörnyűködött van Tricasse, megigazítva félre csúszott parókáját.

- Úgy van, politizáltak! - ismételte Passauf: - pedig ilyesmi már száz év óta sem esett meg Quiquendoneban. És André Schut, az ügyvéd, meg Dominique Custos, az orvos, úgy összeszólalkoztak, hogy alighanem párbaj lesz a vita vége...

- Párbaj! - kiáltott föl a tanácsos. - Párbaj Quiquendoneban! De hát mit mondhattak egymásnak a szerencsétlenek, hogy a vita így elmérgesedett?

- Szóról-szóra ezt: - «Ügyvéd úr, mondta az orvos ellenfelének, úgy látom ön kissé messzire megy, és nem igen fontolja meg, a mit kimond.»

Van Tricasse polgármester összecsapta a kezait, a tanácsos pedig elsápadt és kiejtette kezéből a lámpást... Ez a kihívó, sértő frázis mindkettőjüket megdöbbsentette.

- Ez a Custos orvos határozottan veszedelmes ember, - mondta a polgármester halkan. - Jőjjenek, uraim, jőjjenek!

Evvel mind a hárman visszamentek a polgármester szalonjába.

NEGYESEDIK FEJEZET.

Melyben megismerkedünk Ox doktorral, a ki elsőrangú tudós és vakmerő kísérletező.

Kicsoda hát ez a furcsa nevű doktor?...

Minden esetre eredeti ember, de tagadhatatlanul nagy tudós is, a kinek nevét Davy, Dalton, Bostock és Godwin neveivel együtt emlegeti Európa tudós világa.

Termetre köpczös, kissé elhízott ember: a kora... nos, a korát bizony nem tudnók megmondani, valamint azt se, hogy milyen nemzetbeli: bár az bizonyos, hogy nem volt flamand sőt ellenkezőleg! Heves vérű, lobbanékony természetű, élénk, szinte szilaj vérmérsékletű tudós volt, mindenben homlokegyenest ellentéte Quiquendone nyugodt és flegmatikus polgárainak.

A tudományában, önmagában föltétlenül hitt és bízott. Öt hónapja telepedett meg Quiquendoneban, a hová Ygène Gedeon nevű laboránsa társaságában jött, s önként ajánlta föl a városnak a gázvilágítást, melyet a maga költségén akart berendezni.

Hogy miért tette, azt senki se tudta. Ez a nagylelkűség, a mely jelentékeny pénzáldozattal járt, minden esetre kissé különös volt. Miért választotta éppen Quiquendonet, ezeket a derék, békés, ökör-természetű flamandokat, a kiknek bizonyára soha se jutott volna eszükbe, hogy kivilágítsák városukat, akármily sötét is az éjszaka?... Valjon nem valami nevezetes kísérlet lappangott-e a doktor Ox nagylelkű ajánlata alatt?... Nem valami bizzarr theóriát akart-e kipróbálni Quiquendoneban avval az ürügygyel, hogy világítással ajándékozza meg a községet?...

Senki sem tudta, de nem is sejtette, mert Ox doktornak csak egyetlen bizalmas embere volt az egész községben: - Gedeon, a laboránsa. Ez pedig néma volt, mint a hal, és vakon engedelmeskedett gazdájának.

A quiquendoneiak elfogadták doktor Ox nagylelkű ajánlatát, s a gázgyár már föl is épült. A gázvezető csöveket is lerakták lassankint, s egyes házakba is bevezették a világító csöveket, köztük természetesen a polgármester, Niklausse tanácsos, s a kis község több előkelő családjának házaiba.

Doktor Ox nem világító gázzal akarta a községet világítani, hanem a hidrogén és oxigén vegyületével, a mely húszszorta erősebb fényt ad, mint a közönséges világító-gáz, melyet a kőszén lepárolásából nyernek.

Ezt az oxyhidrikus gázt doktor Ox nagyon egyszerűen és olcsón állította elő vízből, a villamos áram segítségével. Akármelyik középiskolában látható az a készülék, mely a vizet, az elektromos áram hatásával alkotó elemeire bontja, úgy hogy az oxigén egyfelé, a hidrogén másfelé megy és a villamos vezeték két sarkán külön-külön gyűlik össze.

Ez volt Ox doktor módszere is. Nagy víztartókba vezette be a villamos áramot, s a képződött oxigént és hidrogént külön-külön két nagy gáztartóba gyűjtötte. De nagyon ügyelt arra, hogy a két gáz valahogy össze ne keveredjék, mert ebből könnyen irtózatoss robbanás keletkezhetett

volna. A két gázt aztán külön csöveken vezette az egyes lámpások égőjébe, a hol meggyújtva, fényes lánggal égtek.

Bizonyos, hogy Quiquendone lakossága örülhetett az Ox doktor nagylelkűségének, mely nagyszerű világítást adott a városnak, bár, a mint látni fogjuk, Ox doktornak voltaképpen egészen más céljai voltak e nagylelkűséggel.

Másnap reggel, értjük azt a napot, a melynek előestéjén Passauf rendőrkapitány fölverte a polgármestert és Niklausse tanácsost, Gedeon, a laboráns, és doktor Ox beszélgettek a laboratóriumban, a nagy gyártelep félemeletén.

- Nos, Gedeon: hát nem volt igazam? - kérdezte Ox doktor, vígan dörzsölve a kezeit. - Te is láttad tegnap este, hogy ezek a hidegvérű, közömbös flamandok hogy nekihevültek! disputáltak, gorombáskodtak egymással: kis hijja, hogy hajba is nem kaptak! Pedig ez csak a kezdet volt! Hát ha még majd nagyobb adagokkal traktáljuk őket!

- Az bizonyos, mester, hogy a kezdet jól sikerült, - felelte Gedeon, vakargatva hegyes orrát: - s ha csupa óvatosságból el nem zárom a gázcsapot, ki tudja, mi történik!

- Hallottad, mily hevesen vitatkozott Schut ügyvéd Custos orvossal? - folytatta Ox doktor nevetve. - A mit egymásnak mondtak, magában véve nem lett volna sértő, hanem e két halvérű flamand szájában fölért a homéri hősök legvadabb kifakadásaival... Ah, ezek a flamandok! Majd meglátod, mivé teszszük őket!

- De hátha ez a kísérlet annyira ingerli lélekző szervüket, hogy a tüdejük is megsínyli? - kérdezte a laboráns vigyorogva.

- Hát ez az ő bajuk lesz, - felelte doktor Ox, vállat vonva. - A kísérlet a tudomány érdekében történik!... Mit szólnál, ha a házi nyulak és békák nem akarnának beleegyezni, hogy a tudósok kísérletezzenek rajtuk?

Persze, doktor Ox nyugodt lélekkel kérdezhetette ezt, mert a házi nyulak és békák ugyan soha sem tiltakoztak... szóval a viviszekció ellen: még pedig két okból nem; először, mert soha sem kérdezték meg tőlük, hogy beleegyeznek-e, s másodszor, mert... nem is tudnak beszélni.

Ám Gedeon beérte ezzel a logikával is és meggyőződéssel felelte:

- Utóvégre is önnek van igaza, mester. Bizonyos, hogy jobb kísérleti anyagot, mint e flamandok, keresve se találhattunk volna.

- Na látod! - kiáltott föl doktor Ox diadalmasan.

- Megtapogatta az üterüket?

- Akár százszor is!

- És milyen az átlagos érverésük?

- Még ötven sincs perczenkint... Gondold csak el, Gedeon: - Itt van ez a község, a hol ember- emlékezet óta nem vitatkoztak, a kocsisok nem káromkodnak, a lovak nem bokrosodnak meg, a kutyák nem harapnak, a macskák nem karmolnak... Hiszen ez szörnyűség!.. Soha egy részeg ember, verekedés, még egy ökölcsapás, vagy pofon se, száz esztendő alatt!... Ezen változtatni kell, mert ez az állapot nem tarthat így tovább, Gedeon!

- Persze, persze! - hagyta helyben Gedeon, a kezeit dörzsölve. - Hát a levegőt tetszett-e már elemezni?

- Hogyne! Hetvenkilencz rész azót és huszonegy rész oxigén, vízgőz és szénsav... Szóval, a rendes összetétel.

- Helyesen, van, mester, - felelte Gedeon. - Tehát nagyban teszszük meg a kísérletet, s az eredmény döntő lesz.

- És ha döntő lesz, - kiáltott föl Ox doktor lelkesülten, - akkor átteremtjük ezt a viselt világot!

ÖTÖDIK FEJEZET.

Melyben a polgármester és Niklausse tanácsos meglátogatják Ox doktort.

Niklausse tanácsos és van Tricasse polgármester nagyon nyugtalanul aludtak. A komoly esemény, a heves összeszólalkozás, mely az orvos és az ügyvéd közt esett meg doktor Ox házában, elrabolta az álmukat.

- Mi lesz ennek a vitának a következménye?...

Fogalmuk se volt róla. Még utóbb törvényhatósági ülést kell majd összehívniok s esetleg testületileg beleavatkozniok a dologba, hogy világraszóló botrány ne kerekedjék belőle.

Ezek az aggodalmak szinte lázas izgatottságba hozták a két halvérű flamand kedélyét, s mivel a polgármester szalonjában több órai fontolgtatás után se birtak végleges megállapodásra jutni, azt határozták, hogy holnap ismét találkoznak további tanácskozás végett.

Másnap reggel tehát van Tricasse polgármester személyesen látogatta meg Niklausse tanácsost. Most már mind a ketten higgadtabbak és nyugodtabbak voltak.

- Mi újság tegnap óta? - kérdezte a polgármester.

- Semmi, épen semmi! - felelte Niklausse tanácsos.

- Hát Dominique Custos, az orvos?...

- Csöndes, ép úgy mint André Schut, az ügyvéd is.

Egy órai beszélgetés után, a mit három rövid sorban leírhatnánk, a két érdekes városatya arra szánta rá magát, hogy meglátogatja doktor Oxot, hátha valami fölvilágosítást vagy magyarázatot kaphatnának a dologról.

Rögtön föl is kerekedtek és lassú, méltóságteljes léptekkel indultak az Audenarde-kapu felé, a melyen túl, a városon kívül épült gyárban, doktor Ox lakott.

Az úton járó-kelők mély tisztelettel köszöntötték a polgármestert és a tanácsost; egyik-másik kérdezősködött is tőlük, - valószínűleg, hogy megtudjon egyet-mást Custos orvos és Schut ügyvéd tegnapi összetűzésének okairól és következményeiről, de úgy a polgármester, mint a tanácsos is, megnyugtató vagy kitérő feleleteket adtak.

Látszott, hogy a Schut-Custos ügy nagyon foglalkoztatja az elméket és a kedélyeket, a mi nem is volt csoda, mert mind a kettő igen derék, tekintélyes polgár volt, jó szívéről, higgadságáról híres ember, a kikről különben mindenki tudta, hogy egymásnak igen jó barátjai.

A nevezetes audenardei kapuhoz érve, melyről azt beszéltek, hogy maholnap bedől, a két érdekes városatya óvatos távolságban megállt és szemügyre vette a tornyot.

- Azt hiszem, hogy csakugyan dűledezik, - szólt a polgármester.

- Sőt valószínű, hogy előbb-utóbb össze is omlik...

- Föltéve, ha alá nem támasztjuk.

- Természetes!

- De az a kérdés, hogy alátámasztassuk-e?

- Ez minden esetre megfontolandó!

A két érdekes férfiú töprenkedve folytatta útját s pár perc múlva már odaért a doktor Ox portájára.

- Itthon van a doktor ur? - kérdezték Gedeontól.

- Hogyne, kérem!... Tessék besétálni.

Gedeon az előszobába vezette őket, a hol letelepedtek. Úgy lehet, hogy jó egy óráig kellett ott várakozniok, a mit abból következtetünk, hogy a polgármester türelmetlenkedni kezdett, a mi éppen nem volt szokása, s ez a nyugtalan türelmetlenség átragadt a tanácsosra is.

Végre doktor Ox kitárta szalónja ajtaját, bevezette előkelő vendégeit s bocsánatot kért tőlük, hogy megvárakoztatta őket. De éppen halaszthatatlanul sürgős dolgai akadtak: - egy gázométer terveit vizsgálta fölül, meg a csatorna-hálózatot nézte meg... Hála Istennek jól megy a munka: még csak pár hónap, s a községnek oly világítása lesz, a minő egész Európában sehol sincs...

E rövid bevezetés után doktor Ox udvariasan megkérdezte, hogy minek köszönheti a szerencsét, mely a polgármester és a tanácsos urat hozzá vezette.

- Oh, csak látni akartuk önt, kedves doktor! - felelte van Tricasse. - Oly nagy ideje már, hogy nem volt részünk ebben a szerencsében. Tetszik tudni, mi nem igen mozdulunk ki Quiquendoneból, a mi kedves kis fészünkéből. Szinte számláljuk az útjainkat és lépteinket. Akkor vagyunk legboldogabbak, ha otthon lehetünk és ha semmi se zavarja egyhangú nyugodal-munkat...

Niklausse tanácsos bámulva tekintett barátjára. Mióta élt, soha nem beszélt még ennyit és így gyorsan egyfolytában. Úgy rémlett neki, hogy van Tricasse nagyon is élénken, szinte hebe-hurgyán beszél, a mi éppen nem illett rendes, fontoskodó modorához.

Doktor Ox figyelmesen hallgatta a polgármestert és fürkészve nézett rá ravaszkodó szemeivel.

Maga van Tricasse, a ki előbb mindig leült és csak azután beszélt, ezúttal állt, s noha még nem kísérté szavait taglejtésekkel, látható volt, hogy nem sok hibázik ehhez. A tanácsos, mintha barátjának szokatlan izgatottságát szintén érezné, fölfújta két arcát, nagyokat lélek-zett, és csak az alkalomra látszott várni, hogy ő is megszólaljon.

A polgármester pár lépést tett a szobában, majd hirtelen megállt a doktorral szemben és azt kérdezte:

- Körülbelül hány hónapig tart még ez a munka?

- Három-négy hónapig, polgármester úr.

- Három-négy hónap, az nagy idő, kedves doktor!

- Bizony nagy idő! - tódította Niklausse is, a ki nem tudván tovább ülni, szintén fölkel.

- Fájdalom, nem az én hibám, - felelte Ox doktor, vállat vonva. - Ezek a quiquendonei munkások nem nagyon szorgalmasok.

- Micsoda?... Azt mondja, hogy nem szorgalmasok! - kiáltott föl van Tricasse, a kit, úgy látszott, sértett ez a megjegyzés.

- Úgy van, nem szorgalmasok, polgármester úr, - ismételte doktor Ox. - A francia munkás egy nap alatt elvégezné tíz quiquendonei napszámos dolgát... Hisz ön is tudja: ezek a flamandok...

- Ezek a flamandok?! - vágott közbe Niklausse, a kinek ökökre szorultak a kezei. - Micsoda beszéd ez, uram?... Mi értelmet tulajdonít ön e szavaknak?

- Semmi olyat, a mi sérthetné önt, kedves tanácsos, - felelte Ox doktor mosolyogva.

- Bocsánat, uram, - szólt most van Tricasse, izgatottan járkálva föl s alá, - nem szeretem az efféle célzásokat. A quiquendonei munkások legalább is érnek annyit, mint a párisiak, vagy akár a londoniak is. Az ön mentegetőzése tehát céltalan, ha mulasztásának hibáit a flamand munkásokra akarja tolni. S kérem, sürgetnem kell önt, hogy siettesse a gázcsövek lerakását, mert föltúrt utcáinkon az ön késlekedése miatt fönnakad a forgalom. A lakosság előbb-utóbb zúgolódni, panaszkodni fog, s én a ki mindenért felelős vagyok, nem türhetem tovább ezt a fölforgatott állapotot.

A polgármester dült-fült... Ugyan mi történhetett vele?... Soha életében még ki nem jött a sodrából ennyire!

- Különben is, - tódította a beszédet Niklausse, - a város nem lehet el tovább világosság nélkül.

- Bocsánat, uraim, - vágott közbe Ox doktor: - ha Quiquendone tudott várni nyolcz-kilencz-száz esztendeig...

- Annál inkább sietni kell most! - felelte a polgármester hirtelen. - Fordul az idő, változnak a szokások. A civilizáció halad, s mi nem akarunk elmaradni. Kivánjuk és kikötjük, hogy egy hó leforgása előtt meglegyen a világítás, különben felelősségre vonjuk önt, s minden napi mulasztásért megfelelő kárpótlást, birságot fizettetünk önnel... Gondolja el: mi történhetnék, ha véletlenül dulakodás, véres verekedés támad a sötét éjszakában?

- Pedig annál mi sem könnyebb! - folytatta Niklausse. - A flamand olyan mint a puskaapor: egyetlen szikrától lángra lobban!

- Erről jut eszembe, - szólt most van Tricasse hirtelen, - hogy Passauf rendőrkapitány említette tegnap, hogy az ön házában kellemetlen vita támadt... Igaz-e, hogy hevesen politizáltak itt?

- Az bizony igaz, polgármester úr, - felelte Ox doktor, a ki alig birta elfojtani elégedett sóhajtását.

- És Schut ügyvéd meg Custos orvos összekülömböztek?

- Oh, nem igen volt komoly a vita!

- Nem volt komoly?! - kiáltott föl a tanácsos. - Hisz azt mondták egymásnak, hogy nem mérlegelik, nem fontolják meg, a mit beszélnek!... Hát halvére van önnek, uram?... Nem tudja, hogy az ily sértésnek mily komoly következései lehetnek?... Próbálna csak ilyesmit mondani nekem!...

- Vagy nekem! - fenyegetőzött a polgármester.

S a két érdemes városatya, karjait keresztbe fonva, kihívóan állt szembe Ox doktorral, a kit villogó szemekkel mértek végig, mintha esküdt ellenségük lett volna... Elég lett volna egy szó, egy mozdulat, hogy neki essenek...

Szerencsére Ox doktor meg se mukkant.

- Akárhogy van is a dolog, - folytatta most a polgármester, - önt teszem felelőssé mind azért, a mi az ön házában történik. Nekem az a tisztem, hogy vigyázzak a város nyugalma, s nem is tűröm, hogy bárki zenebonát csináljon benne. Ha a tegnapi eset még egyszer ismétlődne itten, tudni fogom a kötelességemet... Értette, uram?... Nos, mért nem felel?...

Legutolsó szavait már mérgesen, kiabálva mondta, úgy hogy odakint is hallani lehetett. S mivel Ox doktor még se felelt, a polgármester fogcsikorgatva sarkon fordult, és rárivalt a tanácsosra:

- Menjünk, Niklausse!... hagyjuk itt ezt az embert!

S kimenvén a szobából, úgy bevágta maga után az ajtót, hogy az üvegek is mind megrezdültek.

Odakint aztán, alig mentek vagy husz lépésnyire, egyszerre lecsillapultak s oly szelidek lettek ismét, mint a bárány. Járásuk meglassúdott, orcájuk biborszine elhalványodott, s megint néma, szóvalan lett mind a kettő.

Mikor már negyedórányira lehettek Ox doktor lakásától, van Tricasse elégedetten mondta Niklausse tanácsosnak:

- Ez a doktor igazán kedves ember!... Ezentul gyakrabban meg fogom látogatni.

- Magam is! - hagyta helyben a tanácsos meggyőződéssel.

HATODIK FEJEZET.

Melyben Franz Niklausse és Suzel van Tricasse terveket szőnek a jövőre.

Olvasóink már tudják, hogy a polgármesternek van egy leánya, s már azt is megírtuk, hogy Suzel a neve. Azt azonban nem tudják, hogy Niklausse tanácsosnak is meg egy fia van: - s annál kevésbbé gyaníhatták, hogy ez a Franz vőlegénye a fiatal Suzelnek, s hogy a jegyesek szeretik is egymást.

Ne tessék hinni, hogy ebben a lomha flamand városban a szivek nem dobogtak: - dobogtak biz ott is, csakhogy bizonyos lomhasággal. Például ősi szokás volt, hogy a menyasszony és vőlegény legalább tíz esztendeig jártak jegyben, s emberemlékezet óta nem volt olyan pár Quiquendoneban, a mely vétett volna e tisztes hagyomány ellen.

Franz Niklausse tehát szerette Suzel van Tricasse kisasszonyt, de csak szép csöndesen, mint a kinek tíz esztendei ideje van a szerelemre. Hetenkint egyszer, bizonyos meghatározott időben, elment érte és sétálni vitte a Vaar folyócska partjára. Ilyenkor sohsem feledte el a horgát sem, Suzel pedig mindig magával vitte a himzését.

Meg kell jegyeznünk, hogy Franz Niklausse huszonkét éves, derék szép fiatal ember volt, a tizenhét éves Suzel van Tricasse pedig oly gyönyörű szőke rózsabimbó, a minőket a nagy Rubens képein lehet látni.

És mialatt Franz a patak partján türelmesen horgászott, lesve a halakat, addig Suzel serényen öltögetett himző-rámáján, s a néma csöndben mindegyik a jövőre gondolt, mely ép oly nyugodt boldogságban fog telni, mint ezek az egyhangú, zavartalan órák.

Megtörtént azonban, hogy a potykák, kárászok és keszegek kifogtak Franzon és sehogyse akartak horogra kerülni; ilyenkor aztán a jegyesek szerepet cseréltek: Suzel átvette a horgot, Franz pedig a himzést s a megcserélt foglalkozás változatos öröme új szórakozást nyújtott a két szerelmesnek.

Néha-néha, minden félórában, megszólalt a horgászó:

- Azt hiszem, csipkedi a csalétket...

- Igazán? - szólt a másik, s abban hagyván a himzést izgatottan figyelt a vizen tánczó kis dugóra.

- Nem, nem... Csalódtam... Nem is éhesek ezek a halak!
- Sebjaj... csak türelem! Előbb-utóbb majd csak bekapják.
- Ne cserélnénk inkább?...
- Hogy én tartsam a horgot?
- Persze!... Én meg majd himzek tovább.

Így cserélgették a horgot és a himzést, mialatt az órák teltek és szívéük egyenletesen dobogott a csendes, nyugodt boldogság bizonyos reményében... Ah, mily édes is volt egymás mellett ülve hallgatni a patak halk locsogását!

Azon a délután a nap már nagyon aláhanyatlott a szemhatár felé, de Suzel és Franz «vállvetett ügyességükkel» sem birtak egyetlen egy halat se fogni. Szinte azt lehetett volna mondani, hogy azok a gonosz potykák meg akarták tréfálni a fiatal jegyespárt.

- No majd máskor talán szerencsésebbek leszünk, Franz, - mondta Suzel, mikor Franz sóhajtva tekergette föl horogvesszejére a zsineget.

- Reméljük, Suzel, - felelte Franz megadással.

Aztán, egymás mellett ballagva, szép csendesen megindultak haza felé, oly némán, szótlánul, mint az árnyékjuk, mely velük együtt baktatott a leáldozó nap sugaraiban.

Így értek a polgármester házáig, szót se váltva egymással. A kapu előtt Franz végre megszólalt és ezt mondta menyasszonyának:

- Tudja, Suzel, ugy-e, hogy a nagy nap közeledik?
- Valóban közeledik, Franz! - felelte a fiatal leány, lesütve hosszú szempilláit.
- Úgy van, - folytatta Franz: öt, vagy hat év múlva...
- A viszontlátásra, Franz! - vágott közbe Suzel.
- A viszontlátásra, Suzel! - felelte Franz.

Evvel kezet fogtak, s mikor a kapu Suzel mögött becsukódott, a fiatal ember lassan, nyugodtan indult haza, Niklausse tanácsos háza felé.

HETEDIK FEJEZET.

Melyben az andante allegro lesz, az allegro pedig vivace.

Az az izgalom, a mit Schut ügyvéd és Custos orvos összetűzése okozott, lassankint lecsillapodott. Az esetnek nem lett folytatása. Remélhető volt tehát, hogy Quiquendone ismét visszatér hagyományos apathiájának kerékvágásába, melyből ez a megmagyarázhatatlan esemény kizökkentette.

E közben a világító gázt vezető csövek lerakása nagyon gyorsan haladt, s a csőhálózat egész Quiquendone alatt szerte ágazott. De az égőket még nem állíthatták föl, mert igen finom szerkezetűek lévén, a külföldön kellett őket készíttetni s a gyáros még egyre késett velük.

Ox doktor és Gedeon, a laboránsa, éjjel-nappal dolgoztak. Ott voltak mindenütt, a hol szükség volt rájuk, sürgették, hajszolták a munkásokat, vigyáztak a csövek lerakására, a gyárban pedig kísérleteztek a gázfejlesztéssel, a mely nagyon szépen sikerült.

Bár az égők még itt se voltak, Ox doktor azért mégis szorgalmasan fejlesztette a gázt, a mi bizonyára különös volt, de Ox doktor azzal okolta meg ezt a «pazarlást», hogy talán nem sokára a színházban bemutathatja az új világítás csodás fényét.

Mert Quiquendonek volt színháza is, még pedig igen szép színháza, a mely közel háromszáz esztendeig épült, úgy hogy az újkori építészeti stílusok mindegyikének nyoma volt rajta.

E színházban helyet talált a drámai művészetek minden faja, de legkivált kedvelték a nagy stílusú, komoly operát és a könnyedebb, vidám játék-operát. Az előadások rendszeren délután négy órakor kezdődtek és esteli tíz óráig tartottak: de sohse volt rá példa, hogy e hat óra alatt két fölvonásnál többet játszottak volna. Az *Ördög Róbert*, a *Hugonották*, vagy *Tell Vilmos* rendszeren három estén át tartottak, oly lassan játszották őket.

Annak a szintársulatnak, a mely Quiquendoneba is eljutott, persze, hozzá kellett szoknia ehhez a különös divathoz; de mivel a derék flamandok jól megfizették a művészeket, ezek sem panaszkodtak, hanem hűségesen engedelmeskedtek a karmester pálczájának, a mely az *allegro*-zenében is csak nyolcz taktust ütött percenkint, harminczkettő helyett.

Ám az is igaz, hogy a quiquendonei közönségnél hálásabbat keresve se igen lehetett találni. Egy-egy jól sikerült dal vagy zeneszám után mindenki tapsolt: noha ez a «zúgó tapsvihár» azért nagyon is csöndes volt, mert mindenki csak kellő óvatossággal és tapintattal verte össze a tenyereit.

Így tartott ez már rég időktől fogva, midőn, két héttel a Custos orvos és Schut ügyvéd közt végbement vita után, ismét történt valami, a mi megint megzavarta a derék quiquendoneiak nyugalma.

Ez szombaton történt, a mikor operai előadás volt a színházban. Az új világításról még nem lehetett szó, mert az égők nem érkeztek meg, de azért a csövek már mind ott voltak a színházban, a páholyok alatt az első és második emeleten, a mennyezeten, a zsinórpadráson, a ribalta előtt.

- Ön is elmegy ma este az operába? - kérdezte Niklausse tanácsos a polgármestertől.

- Minden esetre! - felelte van Tricasse. - Sőt elviszem egész családomat, a feleségemet, leányomat és Tatanémance hugomat is, mert mind a hárman élnek-halnak a klasszikus zeneért.

- Akkor Franz is bizonyosan ott lesz!

- Derék fiú, csak hogy széles egy kicsit, - mondta van Tricasse atyailag. - Lobbanékony, heves vérű fiatalember... Jó lesz, ha vigyáz rája, kedves Niklausse.

- De mikor oly nagyon szereti Suzelt, az ön leányát!... Ez csak nem hiba? - védte fiát a tanácsos.

- Persze, hogy nem hiba!... De legyen türelmes és tudjon várni. Mivel már kölcsönösen megegyeztünk, úgy se áll semmi boldogságuknak az útjába.

- Ej, kedves van Tricasse: hisz mi is voltunk fiatalok!... Ne korholja hát ezt a szegény fiút: inkább beszéljünk a mai estéről... Tudja-e, hogy ez a Fioravanti nagy művész? De tudom nem is feleli el soha azt a lelkes fogadtatást, a melyben része volt nálunk!

Ez a Fioravanti európai hírnévű tenorista volt, és valóban óriási tetszéssel énekelt a *Hugonottákban*. Az első felvonás, a quiquendoneiak izlése szerint jól megnyujtva, egy egész estén át tartott; ugyancsak egy-egy estét töltött be a második és a harmadik fölvonás is, mely valósággal lázba hozta és elragadta a derék flamandokat.

Még ennél is többet vártak a negyedik fölvonástól, a mely ma estére volt kitűzve... Ah, Raoul és Valentine szerelmi kettősét türelmetlenül várták a finom izlésű műértők, a lelkes zenekarok: - micsoda mennyei élvezet is lesz az, - hat álló óráig gyönyörködni Meyerbeer remek muzsikájában, melyet másutt fél óra alatt leörlenek!

Pontban négy órakor már zsúfolásig tömve volt a színház, s a város előkelői közül egyetlen egy se hiányzott. A quiquendoneiak, míg a függöny felgördültét várták, az előtt rendesen szép csöndben, szótlanul ültek helyeiken, de ezen a szombat délután valami szokatlan élénkség, mondhatnók izgalom futott végig a néző közönség tömött sorain. A legnyugodtabb polgárok is izegtek-mozogtak, a hölgyek hevesen legyezgették magukat... s még a petróleumlámpások is mintha erősebb lánggal, nagyobb fényvel égtek volna. Annyi bizonyos, hogy a színház sokkal világosabb volt, mint máskor, bár a lámpások számát nem szaporították.

Végre a zenekar is elhelyezkedett, s a karmester megkopogtatta a sűgő-kas tetejét... A *Hugonották* negyedik fölvonása megkezdődött.

Ám a szokásos lassú ütemet nem sokáig tartotta meg a zenekar. A karmester kezdte észrevenni, hogy a zenészek, a kik máskor mindig oly híven és pontosan engedelmeskedtek pálczájának, most mintha nem figyelnének rá... meggyorsítják a taktust, szinte lóhalálban vágatnak, úgy hogy alig bírja őket féken tartani.

Ez alatt Valentine elkezd nagy recitativ áriáját:

Magam vagyok csak itten...

De ő is siet... És a zenekar, a karmester mind sietnek vele, talán tudtukon és akaratukon kívül, pedig ezt a számot quiquendonei fogalmak szerint lassan, méltóságteljesen nyújtani kellene, mint a szentiváni éneket.

Majd megjelenik Raoul a háttéri ajtóban, s a hosszú jelenet, egész addig, míg Valentine elrejtí lovagját a mellékszobában, nem tart egy negyedóráig sem, bár a quiquendonei színház hagyományai szerint teljes háromnegyed óráig kellett volna tartania.

Ugyanily, veszedelmesen gyors tempóban ment az előadás tovább is. A szereplők nem is úgy jöttek, hanem úgy rohantak be a színpadra, egymás szájából kapták ki a szót, lázas izgatottsággal üzték, hajszolták egymást, mintha csak arra fogadtak volna, hogy ki végzi el hamarább az énekét.

És a közönség, az egész színház együtt játszott a művészekkel. Mikor a katolikus főurak fegyvereit a barátok megáldták a színpadon, s az összeesküvők torkuk szakadtából énekelve kivonultak a színpadról a hugonották kiirtására, az egész közönség talpra ugrott, lobogtatta a zsebkendőjét, tapsolt, éljenzett és tombolt, mintha csak a legzajosabb olasz színházban lett volna!... A lámpák pedig szokatlan fényvel, szinte vakítóan égtek.

Végre belép Raoul, s a helyett, hogy csöndesen fölemelné a függönyt, hevesen leszakítja... Most szemben áll Valentine-nal és megkezdődik az est legremekebb száma, a szerelmi kettős.

*Sűrget a veszély,
Gyorsan száll az idő...*

Raoul nem is várja meg Valentine kérdéseit, Valentine rá se hederít Raoul feleleteire: csak énekel mindegyik magának, gyorsan, szenvedélylyel, úgy hogy énekük néha egymásba vág, hangjuk egybe olvad, és túlzengi a zenekar szilaj játékát, mely viharként zűg végig a közönség idegein...

Kívül a puskák ropognak, a harang rémesen kong, mintha égne az egész város, a zenekar, mintha őrjöngne, szédületes tempóban harsogtatja a végső finálét, mely betölti a nagy színházat orkánszerű hangjaival: - a szenvedély, a lelkesedés tetőfokra hág...

Valentine elájul, Raoul kiugrik az ablakon...

Ideje volt! A zenekar nem bírta volna már tovább. A karmester pálczája darabokra tört, a hegedűk húrjai mind lepattantak, a vonók elgörbültek, ketté törtek, a nagy dob beszakadt: - nem maradt épségben egyetlen egy hangszer sem!

Hát még a közönség!... Lihegve, neki hevülve tombolt, ordított. Mind oly vörösek voltak, mintha ittak volna s belső tűz hevítene őket... A kimenetnél óriási tolongás támadt: lökdösték, taszigálták egymást, a nagy tülekedésben több embernek betört a feje, az orra: - de ki törődött evvel!... A legbékésebbek is könnyökeikkel törtek maguknak utat, s az erősebbek kiméletlenül félre lökték a gyöngébbet...

És pár percczel később, midőn valamennyien kint voltak az utcán, ismét nyugodtak, józanok lettek, mintha mi sem történt volna... bár hazafelé menet mindnyájan emlékeztek úgy homályosan arra, hogy a színházban szokatlanul élénkek voltak...

A *Hugonották* negyedik fölvonása, mely máskor teljes hat óráig tartott, most délutáni négy órakor kezdődött s öt óra előtt tizenkét percczel már vége volt...

Negyvennyolcz perczig tartott!

NYOLCZADIK FEJEZET.

Melyben a régi és ünnepélyes német polkából szédületesen gyors keringő lesz.

A quiquendonei polgárok oly fáradtan értek haza, mintha nem is színházban lettek, hanem fát vágtak volna, s legtöbbjük menten lefeküdt. Úgy aludtak, mint a tej: de midőn másnap reggel fölébredtek, mindegyik homályosan kezdett emlékezni, hogy tegnap este valami különös dolog történt vele a színházban.

Aztán, lassankint, egyéb dolgok is kiderültek. Az egyiknek a kalapja hibázott, a mi a dulakodásban elveszett; a másiknak dagadt volt az arcza... mitől? a harmadiknak csupa rongy volt a kabátja; a negyedik sehogy se találta meg a félcipőjét... És most már mindegyik szégyenkezve gondolt vissza a tegnap esti dulakodásra, mely emberi méltóságából kiforgatta.

De legjobban oda volt van Tricasse polgármester úr. Mikor másnap reggel fölébredt, nem találta meg a parókáját. Lotché tüvé tette érte a házat, de hiába: sehol se volt! A paróka ott maradt a csatatéren. A polgármester ki akarta doboltatni a nagy veszteséget, de aztán elállt ettől a szándékától. Jobb volt fölláldozni ezt a becses fejdísz, mint közhirrre tenni, hogy a város legelső tisztviselője is birokra kelt és verekedett duhaj polgártársaival.

A derék van Tricasse bágyadtan, törődötten forgatta elméjében a történeteket. Visszaemlékezett a tegnapi estére, meg arra a látogatására, a mikor Ox doktor lakásán szintén kikelt magából és kis hijja, hogy neki nem ment Ox doktornak...

... De mi történik hát ebben a szerencsétlen városban? - töprenkedett leverten, elkeseredve. - Miféle nyavalya látogatja ezeket a csendes, békés polgárokat?... Megőrülünk-e mindnyájan, s kórház legyen a mi kis városunkból?... Mert hisz tegnap este mind, a kik ott voltunk, a város eleje, apraja, nagyja, mind őrjöngtünk és tomboltunk... Valjon nem az az átkozott zene tette-e ezt?... Érthetetlen!... Pedig más nem okozhatta; mert se nem ittam, se nem ettem többet, mint

rendesen... Nem, másnak kell itt a dologban lennie, s mivel én vagyok a felelős a város nyugalmaért, vizsgálatot fogok indítani...

De a vizsgálat, melynek elrendeléséhez a városi tanács is hozzá járult, nem vezetett eredményre. Bár a tények valósággal kézzel foghatók voltak, okaikat még a kupaktanács bölcsesége se tudta fölfedezni. Egyébként a nyugalom is visszatért a zaklatott kedélyekbe, s a nyugalom nyomán a feledés fátyola borult a multra. A helyi újság is jobbnak tartotta hallgatni a különös esetről, s a «Quiquendonei Tárogató» egy szóval se emlékezett meg a nevezetes színházi botrányról.

Azonban, noha a nyugalom látszólag visszatért a városba, a derék flamandok jellemében és természetében mégis nagy átalakulás történt. Azt lehetett volna mondani, hogy «az idegeik túlfeszültek».

De itt némi magyarázatra lesz szükség.

Ez a változás, a mely kétségtelen volt, csak bizonyos körülmények közt nyilatkozott. Midőn a quiquendoneiak rendes sétájukra mentek, a népligetben, az utcákon, a Vaar-patak partjain, mindig azok a higgadt és nyugodt flamandok voltak, mint az előtt. Sőt otthon is, ha dolgoztak, beszélgettek, vagy bármi egyebet csináltak, senki se mondhatta róluk, hogy bármi tekintetben is megváltoztak.

De, mihelyt valami középületbe gyűltek, rögtön más lett a dolog. A börzén, a városházán, a vásárcsarnokban, a tanácsteremben, az akadémiái gyűléseken, a színházban mindjárt olyanok lettek, mint a puskaforos hordó: egyetlen szó, mozdulat elég volt, hogy a leghevesebb szóváltás, czivakodás támadjon belőle.

Sőt a templomban is, mintha csak kicserélték volna őket!

A nagytiszteletű úr, az érdemekben megőszült van Stabel, úgy ugrált, mozgott, kiabált a pulpituson, mintha nem is vér, hanem eleven kéneső keringne az ereiben; s a jámbor hívők, a helyett, hogy áhitattal hallgatták volna, majd hogy egymásnak nem estek s ki nem kaparták egymás szemeit az Isten házában!

Mind a mellett ezt a sajátságos körülményt senki sem vette észre Quiquendone polgárai közül; senki, csak egyetlen egy ember, Passauf Mihály, a rendőrkapitány, a kinek állását már tíz év óta el akarták törölni: - csak ő figyelte meg, hogy ez az ideges izgatottság, a melynek otthon, vagy az utcákon nyoma se volt, legott kitört, mihelyt a polgárok valami nyilvános, vagy középületben gyűltek össze.

És a rendőrkapitány rémulten gondolt arra, hogy mi lesz, ha ez az izgatottság beférkőzik, nyilatkozik otthon is, a magánéletben is?... Akkor az ő állása nem lesz többé sinecura, mert meggyűlik a baja a rakoncátlanokká, le kell tartóztatnia a garázdákat... s talán első sorban saját magát is... közcsendháborítás és rendzavarás miatt!

A rendőrkapitánynak ez az aggodalma lassankint kezdett megvalósulni.

Két hét se mult el a *Hugonották* zajos előadása óta, midőn az ideges járvány a középületekből átharapózott a magánlakásokba is.

Az első aggasztó tünetek Collaert bankár házában nyilatkoztak.

Ez a gazdag ember fényes estélyre hívta meg Quiquendone előkelő polgárait. A ki volt valaha Flandriában, jól tudja, milyenek ezek az estélyek... Beszélgetnek az időről, a termésről, a kertekről, virágokról, s legkivált a tulipánokról... Közben az urak sört, a hölgyek pedig málnaszörpöt isznak, a fiatalság tánczol egy-egy fordulót, legtöbbnyire keringőt, vagy polkát, de azzal a kétségbeejtő nyugalommal és lassúsággal, a mely gyűlöltté tenné a tánczot minden európai ember előtt.

Ezek a csöndes szórakozások soha sem zavarták meg Quiquendone békés nyugalmát. Ám a Collaert bankár estélyén másképp történt... Mintha csak a gyöngesör és az édes málnaszörp mind pezsgő lett volna, az estély közepe felé megmagyarázhatatlan mámor fogta el a vendégeket.

Mindenki egyszerre beszélt, az arcok nekipirultak, a szemek villogtak, a keblek ziháltak... A zenekar szédületes gyors tempóban játszotta a keringőket és polkákat, az egész termen végigfutott a tomboló jókedv előszele, a lassú, halk lihegés, mely úgy előzi meg a féktelen dorbézolást, mint a forgószél a vihart...

Passauf, a rendőrkapitány, mindezt látta és feszülten figyelt... Lassankint a lábak dobogni, a kezek fűrészelni kezdtek: - egy-két pár nem birt tovább ellentállni... megkezdték a táncot.

De micsoda tánc volt ez!... A *Büvös Vadász* lassú keringője helyett oly örületes kánkánt jártak, mintha valamennyien ittasak lettek volna... Aztán még vadabb, még szilajabb galopp következett: - bakkecske módjára ugráltak, rugkapáltak valamennyien, s a duhaj jókedv harsogó kurjantásai belezúgtak a csöndes éjszakába.

És nemcsak a fiatalok rúgtak ki a hámból, hanem az öregek is: - első sorban az elhízott Collaert bankár meg a felesége, aztán a községi tanácsosok, Niklausse és családja, van Tricasse, a felesége és a fia, sőt még Tatanémance kisasszony is, a kit maga Passauf Mihály úr kapott derékon és forgatott meg, mint a forgószél...

S ettől a naptól kezdve a derék rendőrkapitánynak is volt ideálja, - a szemérmes, bár nem fiatal Tatanémance kisasszony.

KILENCZEDIK FEJEZET.

Melyben doktor Ox és laboránsa, Ygène, csak pár szót váltanak.

- Nos, Ygène?...

- Minden készen van, mester!

- Végre!... Most tehát folytassuk a kísérletet - nagyban!

TIZEDIK FEJEZET.

**Melyben sajátságos betegség támadja meg az egész községet
s ennek következményei.**

A következő hónapok alatt a baj, a helyett, hogy csökkent volna, csak még inkább terjedt. Az egyes középületekből és magánházakból kiáradt az utcára, úgy hogy Quiquendone-ra rá se lehetett ismerni.

Még csodálatosabb volt az a körülmény, hogy ez az izgatottság, a mit leghelyesebben talán túlságos életerőnek nevezhetnénk, nem csupán az emberekre és állatokra ragadt át, hanem a növényvilág életében, fejlődésében is nyilatkozott.

A dolgok rendes folyása szerint a betegségeknek kategóriái vannak. Azok, a melyek az embert gyötrik, nem ragadnak át az állatokra: - s viszont, az állatok betegségei nem támadják meg a növényeket. Például, himlős lovat senki se látott, valamint marhavészben meghalt

embert se; s a birkák kergesége ép úgy nem ragad át a dinnyére, mint a burgonyapénész se bántja a csirkéket.

Ám a jelen esetben mintha maga a Természet is fejtetőre állt volna. Nemcsak a quiquendonei polgárok jelleme, kedélye és természete változott meg, hanem a házi állatok, a kutyák és macskák, a lovak és ökrök is megsínylették ezt a ragályos betegséget... sőt maguk a növények is - «emancipálódtak»: - ha ugyan helyes ez a kifejezés.

A kertekben, szőlőhegyekben, konyhakertekben nagyon sajátságos dolgokat lehetett látni. A kúszó növények bámulatos gyorsan és merészen kúsztak; a cserjékből hatalmas fák lettek; a gabona, alig hogy elvetették, legott kidugta fejét, s rövid időn hihetetlenül megnőtt; a spárga két láb magasra felszökkent; az árticsóka oly nagy lett, mint a turkesztán-dinnye; a turkesztán-dinnye, mint az úri-tök, a görög-dinnye, mint a templom lélekharangja, avagy egy félakós hordó.

Ezt a példát csakhamar követték a gyümölcsök is. Kettőnek is jól hozzá kellett látnia egy-egy számóczához, hogy megehesse, a körtének pedig négyen is alig birtak megfelelni. A szőlő-fürtök hasonlítottak ahhoz a bibliai csodához, melyet a kanaáni tartományba küldött kék vállakon vittek haza zsidók táborába.

Ugyanez történt a virágokkal is: a roppant violák kábító illatot árasztottak a levegőben; a hihetetlen nagyságú rózsák élénk színével semmiféle festett pompa nem vetekedhetett; a kaméliák, jáczintok, tulipánok, őszi rózsák és georginák valósággal áttörhetetlen csalittá fejlődtek pár hét alatt.

A derék van Tricasse majd hanyatt esett egy reggel álmélkodásában: - kertjében kinyílt egy egyszerű tulipán, melynek kelyhében egész vörösbegy-család fészkel!... A fél város csudájára járt ennek a roppant virágnak.

De fájdalom, ezek a növények, gyümölcsök és virágok, a mily szemlátomást nőttek, ép oly szemlátomást hervadtak és fonnyadtak is. A levegő, a mit belélekeztek, elégette, elsorvasztotta őket... Például, ennek a remek tulipánnak három nap alatt vége lett.

A jellembeli változás megmagyarázhatatlan hatása nagyon érezhető lett a házi állatokon is. Ezek a derék állatok az előtt ép oly nyugodtak és józanok voltak, mint flamand gazdáik: - most pedig sehogysem fértek a bőrükbe. A kutyák és macskák folyton marakodtak; a lovak minduntalan megbokrosodtak és elragadták a kocsit, szekeret; az ökrök állandó rettegésben tartották a város lakosságát, mert minduntalan ökleltek: - sőt még a szamarak, kecskék és birkák is a szó szoros értelmében föllázadtak a társadalmi rend ellen!

Van Tricasse polgármester alig győzte aláírni a sok elfogatási parancsot, a mit Passauf rendőrkapitány terjesztett eléje, csendzavaró házi állatok letartóztatása végett.

Fájdalom, az emberek csöppet se voltak jobbak. A gyerekek annyira engedetlenek és rakoncátlanok voltak, hogy az elemi iskolákban mindenütt alkalmazták a léniát, a virgácsot, a nádpálczát, s a tan-betyárok száma, a kik kegyetlenül elnadrágolták növendékeiket, napról-napra növekedett.

Továbbá, a józan és mértékletes quiquendoneiak - dőzsölni kezdtek. Fényes lakzikat csaptak majdnem minden nap, torkig ették-itták magukat, sohasem volt elég, a mit ettek-ittak, és Niklausse tanácsos meg van Tricasse polgármester nem egyszer oly alaposan fölöntöttek a garatra, hogy másnak a lábain ballagtak haza.

Részeg emberek dülöngéltek jobbra-balra az utczákon, s Dominique Custos orvos alig győzte gyógyítani a sok gyomorbeteg beteget; a község fele minden nap megterhelte a gyomrát, mely telhetetlen és feneketlen volt, mint a papzsák.

E mellett napirenden voltak a verekedések, bicskázások, úgy hogy külön őrséget kellett szervezni, melynek főadata a közbéke és nyugalom fönntartása volt.

A városház udvarán istálló-forma börtönt ácsoltak, a mely mindig tele volt henye, dolgozni nem szerető néppel. Ez a torzsalkodó csöcselék, mely mindenütt és mindig csak a veszekedést kereste, napról-napra jobban veszélyeztette a közbiztonságot.

Történt aztán egy még hajmeresztőbb dolog: hat hét alatt kötöttek meg egy házasságot, holott rendes körülmények közt a jegyes párnak legalább ugyanannyi esztendeig kellett volna jegyben járnia.

A polgármester is érezte, hogy leánya a szép Suzel, nem sokáig marad már pártában... Sőt a szemérmes, bár nem fiatal Tatanémance kisasszony is arról ábrándozott, hogy minél előbb beköti a fejét - Passauf Mihály, a bátor rendőrkapitány.

Mind e szégyennek és fölfordulásnak a tetejébe egy párbaj is megesett a városkában... Úgy van: igazi párbaj, hetvenöt lépésnyi távolságból, egyszeri golyóváltással!

S az olvasó tán el se hiszi, hogy az egyik párbajhős a bárányszelidségű Franz Niklausse volt, a másik pedig Collaert Simon, a bankár fia, a ki halálosan beleszeretett a szép Suzelbe, van Tricasse polgármester úr gyönyörűségé leányába!

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

Melyben a quiquendoneiak hősies dologra szánják el magukat.

Látni való ebből, hogy a kedélyek fölötté izgatottak voltak Quiquendoneban. A legjobb barátok összezőrrentek, s az összetűzés ritkán ért véget szavakkal, hanem rendesen tettelegességgé is fajult. Maga a derék, józan, higgadt polgármester is folyton ingerült volt, háza, a tanács-terem csak úgy visszhangzott haragos szavától: - napjában húsz embert is elfogatott... s most már bezzeg nem arról tanácskozott, hogy megszünteti a rendőrkapitány állását, hanem azon tünődött, hogyan szaporíthatná a városi rendőrök számát.

A város tehát fenekestől fölfordult; örökre oda lett a régi csönd és zavartalan nyugalom, melynek helyét féktelen szilajság, örökös csöndháborítás foglalta el. Legrosszabb sorsa volt szegény van Tricassenak otthon... Senki se tudott a kedvére tenni: s ha szidta a cselédet, a felesége mindjárt a sarkára állt és letorkolta... sőt még a szemérmes, bár nem fiatal Tatanémance kisasszony is megoldotta a nyelve kerekét.

- De mi történt hát velünk? - kiáltott föl a szerencsétlen polgármester elkeseredve. - Micsoda pokolbeli tűz hevít bennünket?... Vagy az ördög maga szállt belénk?... Ah, előbb-utóbb megüt a guta ettől a sok méregtől és fölindulástól!

Magában a kis városban szokatlanul élénk, pezsgő élet kezdődött. Egymás után bukkantak föl az ismeretlen talentumok: - itt egy piktor, amott egy költő, majd politikai szónokok, demagógok ütötték föl fejüket, csödületet támasztottak az utczákon, izgatták a tömeget, maguk se tudták miért és mire... Aztán klubbok alakultak, s rövid időn vagy húsz ellenzéki újság indult meg Quiquendoneban.

Még csak ez hibázott!

A véres száju riporterek, - a hogy ez már szokása ennek a pályatévészett, elvadult csöcseléknek, - minden képzelhető ürügygyel belekötöttek a városi tanácsba. Egyik az audenardei düledező torony miatt vádolta mulasztással az építészeti bizottságot, a másiknak az utca-

seprés miatt akadt baja a közegészségügyi tanácscsal, a harmadik... nos, a harmadik felelőssé tette a polgármestert a tartós szárazságért, vagy, ha éppen esett, hát azért, hogy folyton esik az eső.

Ez azonban még nem lett volna nagy baj, hisz mindenki tudja, hogy az ujságírónak az a kenyere, hogy folyton kiabál - semmiért. Ám a baj ott kezdődött, hogy ezek az izgatók kiástak egy régi esetet a város levéltárából, s ennek megtorlása végett háborúra ösztönözték a tanácsot, a város lakosságát.

Hét- vagy nyolczszáz esztendőnek előtte, 1153-ban történt, hogy kevéssel Balduin gróf elindulása előtt a háborúba, egy virgameni tehén betört Quiquendone határába - legelni.

Hogy jól megérthessük e fontos eseményt, előre kell bocsátanunk, hogy Virgamen község határos Quiquendonanal, s hogy a kérdéses tehén nem magán-emberé volt, hanem magáé Virgamen községé: - tehát a határsértést... községi, hivatalos személy követte el - a tehén képében.

Az esetről a quiquendoneiak rögtön jegyzőkönyvet vettek föl, és elégtételt kértek Virgamen-től. Ez a község azonban minden elégtételt megtagadott.

A quiquendoneiak akkor zsebre dugták a sértést, és azzal fenyegetőztek, hogy: - «Jön még a kutyára dér!» - a mivel azt akarták mondani, hogy majd eljön az ideje és alkalma annak, a mikor megboszulhatják magukat.

Ám az idő és az alkalom egyre késett; azaz, helyesebben, a józan és higgadt quiquendoneiak végképp megfeledeztek a virgameni tehén esetéről és eszükbe se jutott a boszú.

Most azonban a «*Quiquendonei Tárogató*» kiásta ezt az esetet a város levéltárából, és Schut ügyvéd, a ki, prókátor létére, teljes életében egyik legszájasabb polgára volt a kis városkának, dörgegelmes vezérczikkeket írt a határsértésről és kemény hangon hirdette a megtorlást, követelte a boszút.

Nosza, a többi ujságok is kapva-kaptak az alkalmon, s hogy el ne maradjanak a radikális «*Tárogató*» mögött, még hevesebben sürgették az elégtételt.

Népgyűléseket hívtak össze, a hol demagógok és ujságírók logika helyett tajtékkal traktálták az amúgy is izgatott tömeget, s a szakadatlan izgatásnak végre is az lett a vége, hogy az ügy, interpelláció alakjában, napirendre került a község-tanácsban, a hol a közlekedés úgy elragadta a város-atyákat, hogy mind fölugráltak és tombolva követelték a hadüzenetet:

- Virgamenbe!... Virgamenbe!...

Egyetlen egy, némileg józan ember akadt az egész kupak-tanácsban: Josse Lieftrinck, a patikárius, a ki azt akarta megértetni polgártársaival, hogy puskák, ágyúk és hadvezér nélkül nem lehet háboruszkodni...

Ám a harcias többség le «gyáva-gazemberezte» az óvatos patikáriust, s a közfelháborodás viharában a polgármester hirtelen fölugrott, megrázta a csengőt, s az erre támadt mély csöndben ünnepélyesen kijelentette, hogy a városon esett sérelmet megtorlatlanul hagyni nem szabad.

A zúgó éljenzés és tapsvihár majd hogy össze nem döntötte a százados tanácsstermet. A vérmesebbek rögtön követelték a szavazást, melynek az lett az eredménye, hogy egy szavazat leszámításával - ez a patikáriusé volt - az egész tanács egyhangulag elhatározta a háborút, melynek vezérévé közfelkiáltással Orbideck hentest választották meg.

Azért pedig a hentest, mert tudvalevő, hogy a hentes már mesterségénél fogva is legalkalmasabb az efféle sintér-munkára. Orbideck hentes aztán a böllérekéből és székálló legényekből válogatta ki vezérkarát.

TIZENKETTEDIK FEJEZET.
Melyben Gedeon, a laboráns, okos dolgot mond,
de Ox doktor hevesen letorkolja.

- Nos, mester? Meg van elégedve? - kérdezte másnap Ox doktortól a laboránsa, a ki hígított kénsavval töltögette föl a roppant villamos-telepek tartóit. - Meg van elégedve?
- Persze, hogy meg, Gedeon! - felelte a doktor. - Most már te is átlátod, ugy-e, hogy igazam van?... Látod, mily semmiségtől függ a nemzetek fizikai és értelmi fejlettsége... sőt az erkölcsisége, a politikai érzéke, a hősiessége és a hazaszeretete is!... Az egész csak az oxgén dolga: - minden a levegő összetételén fordul meg!
- Látom, mester, látom... Csakhogy...
- Nos?...
- Nem gondolja, hogy már túlmentünk a határon a kísérlettel, s ideje lenne békét hagyni ezeknek a szegény ördögöknek?...
- Szó sincs róla! - kiáltott föl Ox doktor hevesen. - Már hogy hagynám félbe a kísérletet?... Minden esetre folytatni fogom, még pedig a végsőig!
- A hogy tetszik, mester... Ámbár én azt hiszem, hogy a mit meg akartunk tudni, már megtudhattuk az eddigi kísérletekből, s ideje lenne most már...
- Nos, minek lenne ideje?
- Hogy elzárjuk az oxgén-csapot.
- Még csak az kellene? - kiáltott föl Ox doktor dühösen. - Próbáld meg, és rögtön megfojtalak!

TIZENHARMADIK FEJEZET.
A melyben ismét bebizonyúl, hogy a ki magasra emelkedik,
fölülkerekedik minden emberi gyarlóságon.

- Hogy mondta hát? - kérdezte van Tricasse polgármester Niklausse tanácsostól.
- Úgy mondtam, hogy ez a háború szükséges, - felelte a tanácsos határozottan, - s hogy itt az ideje, hogy megboszuljuk a rajtunk esett sérelmet.
- Én pedig, - felelte a polgármester ingerülten, - ismétlem, hogy a quiquendonei polgárság pipogya népség, ha nem használja föl ezt az alkalmat jogai visszaszerzésére.
- És én azt mondom, - vágott vissza a tanácsos, - hogy mind ez csak szóbeszéd! Tessék összehívni a sereget, - s aztán hajrá!
- Nekem mondja ezt?... Nekem? - kiáltott föl a polgármester nekivörösödve.
- Persze, hogy önnek, polgármester úr; s akár tetszik, akár nem: hát ez az igazság!
- Az igazságot én tőlem hallja meg az úr! - pattant föl van Tricasse hevesen. - És az igazság az, hogy minden percznyi késedelem becstelenség lenne. Kilencz és félszáz esztendeje, hogy Quiquendone vár a boszú alkalmára: s most, hogy a boszú órája ütött, - akár mit beszél is ön, meg fogjuk támadni az ellenséget.

- Hogy mi az ön véleménye, azzal én nem törődöm, - felelte Niklausse tanácsos, szintén mérgesen. - Egyről azonban biztosíthatom: hogy akár tetszik önnek, akár nem, mi ön nélkül is rajt ütünk az ellenségen.

- A polgármester helye az első sorban van, uram!

- Ugyanott van a tanácsos helye is, uram!

- Ön sérteget és ingerel engem szavaival, mert mindenben és minduntalan ellent mond nekem!

- kiáltott föl a polgármester, ökölbe szorítva a kezét.

- S ön szintén sérteget engem, mert kételkedik a hazafiságomban, - felelte Niklausse tanácsos fogcsikorgatva, és szintén ökölbe szorította a kezét.

- Ismétlem, uram: hogy akár tetszik önnek, akár nem, a quiquendonei inszurgensek két nap leforgása előtt indulnak.

- Én pedig azt mondom, hogy negyvennyolcz óra se telik bele s már útban leszünk Virgamen felé!...

A mint e beszélgetésből látható, a két derék városatya teljesen egyforma nézeten volt: mind a kettő a háború és a rögtöni támadás mellett kardoskodott, de mivel a veszekedés viszketege mindegyikben föltámadt, egyik se hallgatta, hogy a másik mit beszél, csak egyre a maga véleményét hajtogatta.

A két gyerekkori jó barát haragtól pirosan nézett farkasszemet. Villogó tekintetük, ziháló lihegésük mutatta, hogy a hajbakapás veszedelme ott ólálkodik körülöttük, s valószínűleg egymásnak is estek volna, ha véletlenül éppen e perczben meg nem kondúl a torony öreg harangja.

- Végre, ütött az óra! - mondta a polgármester.

- Miféle óra? - kérdezte Niklausse.

- Az az óra, melyet kitűztünk a kémszemlére.

- Ah, igaz!... És akár tetszik önnek, akár nem: én föl is megyek a toronyba.

- Magam is!

- Menjünk hát!

- Előre!

A tanács ugyanis azt határozta, hogy van Tricasse polgármester és Niklausse tanácsos, a város két első embere, menjen föl a városház tornyára, a honnan kényelmesen el lehetett látni a szomszéd községbe és nézzen szét a vidéken, hogy kitapasztalja a terepviszonyokat, s azokhoz alkalmazza majd a hadvezetés stratégiáját.

Bár mind a ketten egy nézeten voltak e tekintetben is, az úton egyre hevesen és hangosan czivódtak, mintha nem közös akarattal és közös célra indultak, hanem párbajozni mentek volna.

Odaérve a toronyba vezető lépcső aljához, haragjuk tetőpontra hágott. Az arcuk most már nem biborpiros, hanem halálsápadt volt.

Most az volt a kérdés, ki menjen előre a csigalépcsőn?... Jog szerint az elsőség a polgármestert illette volna meg, de Niklausse tanácsos, mit sem törődve a joggal, a polgármester méltóságával, egyszerűen félre lökte van Tricasset, és maga rohant föl elsőnek.

Lélekszakadva törtettek fölfelé mind a ketten, eleinte négyesével, majd hármásával ugrálva át a lépcsőket, s közben egyre sértegették egymást. Attól lehetett félni, hogy fölérvé a torony erkélyére, egymást fogják lehajigálni a szédítő magasságból.

De a két ellenség lélekzete csakhamar kifogyott; pár percz múlva, a nyolczvanadik lépcsőnél, már csak lassan másztak fölfelé és nagy szuszogva vettek lélekzetet.

Ám a haragjuk mintha lecsillapult volna... vagy talán csak elfeledkeztek róla a nagy szuszogásban?... Annyi bizonyos, hogy elhallgattak, s a mily mértékben egyre magasabban hágtak, ugyanoly mértékben csökkent az ingerültségük is.

De miért?...

Ámbár minden miértnek megvan az azértja is: - erre a miértre nem tudunk megfelelni. Ám az bizonyos, hogy fölérvé a harmadik fordulóra, kétszázhatvanhat lábnyira a föld színe fölé, megálltak, hogy kifújják magukat és... barátságosan mosolyogtak egymásra.

- Haj, de magas ez a torony! - sóhajtott a polgármester és megtörülte arcát a zsebkendőjével.

- Magas biz ez! - felelte a tanácsos. - Tudja-e, hogy tizennégy lábbal magasabban vagyunk, mint a hamburgi Szent-Mihály templom tornya?

- Tudom, - mondta a polgármester; s büszkén tette hozzá, hogy: - Nem is sok ily torony van a föld kerekén!

Pár percz múlva ismét folytatták útjukat fölfelé, s kikandikáltak a torony falába vágott lövőréseken. Most a polgármester került előre, s a tanácsos egy szóval se tiltakozott ez ellen. Sőt a háromszáznegyedik lépcsőfoknál, midőn van Tricasse már cammogni is alig bírt, a derék tanácsos hátulról tolta és segítette az elfáradt embert.

A polgármester szívesen tűrte ezt a támogatást, s mikor fölérték a torony erkélyére, hálásan így szólt:

- Köszönöm, kedves Niklausse: majd megszolgálom önnek ezt a szivességét.

A két fenevad mintegy varázsütésre hirtelen megszeliődött: - olyanok lettek idefönt, mint két kezes bárány, holott odalent, a torony aljában, majd hogy meg nem fojtották egymást.

... De miért?

Oly kérdés ez, a melyre valóban nem felelhetünk.

Az idő fölséges volt. A verőfényes májusi napban messzire el lehetett látni a sík alföldön, s a szomszédos Virgamen fehér falai, piros tornyai és háztetői szinte kápráztatták a szemet.

A két jóbarát leült egymás mellé a kis kőpadra s úgy gyönyörködött a remek kilátásban.

- Igazán remek! - kiáltott föl a polgármester.

- Valóban az! - felelte a tanácsos lelkesülten. - S azt hiszem, az ember legjobban tenné, ha itt, a magasban ütné fel sátorfáját, s nem a földön csúszna-mászna, mint a féreg.

- Igaza van, Niklausse: magam is így gondolkozom. Itt mintha elszakadnánk a földtől, jobban érezzük, hogy nem minden hitvány por és hamu bennünk.

- Ne kerüljük meg a tornyot? - kérdezte a tanácsos.

- De igen: nézzünk egy kicsit körül.

A két jóbarát karonfogva sétált körül a torony erkélyén, s közben beszélgetett, - higgadtan, kimérten és nyugodtan, mint azelőtt, a mikor minden mondat után négy-öt percznyi hallgatás, fontolgatás következett.

- Van legalább tíz éve, hogy idefönt voltam, - mondta a polgármester, elmélázva.

- Én meg már nem is emlékszem rá, hogy mikor jártam itt utoljára, - felelte a tanácsos. - Pedig fölséges ez a hely... Nézze csak, mennyire ellát a szem, s mily tiszta, éles a szemhatár!

- Valóban, idefönt költő lehetne a legsivárabb ember is!... Mily gyönyörű ez a zöld szőnyeg, rajta a Vaar-folyócska ezüstös csíkja, a hangyákhoz hasonló munkás nép, a nyüzsgő város... Ah, Niklausse, mily szép is az élet!

E pillanatban a torony-óra négyet ütött s a harangjáték megkezdődött. A két jóbarát áhitattal hallgatta a szép zenét, megbámulta az erkélyen körüljáró lovagokat, és sokáig, nagyon sokáig álmodozva hallgatott...

Vége a polgármester azt kérdezte:

- De voltaképpen miért is jöttünk föl ide, Niklausse barátom?

- Hogy miért jöttünk ide?... Hát azt hiszem, azért, hogy élvezzük a balzsamos levegőt, a gyönyörű kilátást...

- Nos, én már beteltem mind a kettővel, - mondta van Tricasse elégedetten. - Ne koczognánk hazafelé?

- De bizony, jó lesz! - felelte a tanácsos is.

A két jóbarát még egyszer letekintett a síkra, s aztán lassan lefelé indult. A polgármester ment elül, s a tanácsos pár lépésnyire követte. Mikor arra a fordulóra értek, a hol az imént, feljövetkor, megpihentek, az arcuk kezdett kipirulni. Ott megálltak egy percre, s aztán ismét folytatták az utat.

Alig szálltak alább ötven lépcsőfokkal van Tricasse már ingerülten «kérte a tanácsos urat,» hogy ne siessen oly nagyon, mert letiporja a sarkát, ez pedig «boszantja őt.»

A tanácsos azonban rá sem hederített, úgy hogy húsz lépcsővel lejjebb a polgármester «határozottan meghagyta Niklausse úrnak, hogy álljon meg és hagyja őt előre menni.»...

A tanácsos azt felelte, hogy esze ágába sincs megállni a fél úton, s ha a polgármester úrnak nem tetszik, hát eressze előre őt.

Van Tricasse valami gorombasággal felelt, a mire Niklausse gúnyosan célzott a polgármester úr előre haladott korára.

A dolog persze nem maradt abba, s a szóváltás egyre kihívóbb, durvább és epéesebb lett.

Vége a tanácsos megúnván «a hiábavaló fecsegést,» - minden áron elébe akart vágni a polgármesternek és elkezdte taszigálni az érdekes tisztviselőt.

- Takarodjék az utamból, vén bolond! - rikácsolta dühösen.

- Vén bolond?... Ah, ezért számolunk!

És a két városatya dulakodva hempergett le a torony szűk csigalépcsőjén, még pedig oly éktelen zajjal és lármával, hogy a toronyőr, a ki alant lakott egy kis házikóban, ijedten dugta ki fejét az ablakon.

- Ezért felelni fog! - hörögte a polgármester.

- A mikor és a hol tetszik! - felelte a tanácsos.

Legurulva a lépcsőkön, egyszerre ugrottak talpra és nekiestek egymásnak. Kölcsönösen letépték egymás parókáját, összeszakgatták a kabátjukat, - nagy öröme a toronyőrnek, a ki mindezt nagyon természetesnek találta, s még az nap este hírül vitte a kis város korcsmájába, hogy a polgármester és a tanácsos nem sokára véres párbajt fognak vívni.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

**Melyben a dolgok már odáig fejlődtek, hogy nemcsak a quiquendoneiak,
hanem az olvasók, sőt maga a szerző is követelik a gyors megoldást.**

Ez az utolsó esemény legjobban mutatja, mily fokra hágott a derék quiquendonei nép izgatottsága. A város két legrégibb jó barátja, a kikenél szelidebb természetű ember messze vidéken nem akadt, a szó szoros értelmében hajba kapott!... És pedig alig pár percczel az után, hogy a legjobb egyetértésben élvezték a gyönyörű kilátást a torony tetején!

Ox doktor, mikor ezt megtudta, alig bírta hová lenni örömeiben. Gedeon ugyan, mivel megijesztette ez a czivódás, rá akarta beszélni gazdáját, hogy hagyja abba a további kísérletezést, de Ox doktor ismét durván lehurrogta, és szigorúan megtiltotta neki, hogy még egyszer említse a dolgot.

E közben az egész város egyébről se beszélt, mint a háborúról. A polgármester, nem akarván orozva megtámadni a virgamenieket, követ útján értesítette őket a tanács határozatáról.

A követ, a quiquendonei császár, azonban pórul járt. A virgameniek azt hitték, hogy részeg, és csúfosan kikergették a városból.

Erre van Tricasse más követet küldött oda: Hildevert Shuman polgárt, a ki tekintélyes árpacukor-gyáros volt, és keményen odamondogatott a virgamenieknek. Ezek azonban vele is úgy bántak, mint a csószszel: - kinevették, gúnyt űztek belőle s aztán kikergették a városból.

A polgármester kötelességének tartotta az utolsó próbát is. Levelet íratott, hivatalos levelet, a virgameni tanácsnak. Ez a levél elmondta a határsértő tehén esetét, s végezetül élet-halálra háborút üzent Virgamen lakosságának.

Pár órával aztán, hogy a levelet elküldték, vissza is jött ismét... de darabokra tépve: a virgameniek így űztek csúfot a quiquendonei polgárok jogos és méltányos boszujából!

Most már csakugyan nem volt más hátra, mint a fegyveres megoldás. A város összes lakossága fegyverbe állt: férfiak és nők, aggok és gyermekek mind lelkesülten tolongtak Orbideck tábornok, a hentes zászlaja alá.

Puskát összesen ötöt birtak összeszedni az egész városban, s ezek közül is kettőnek nem volt ravasza; ezt az öt puskát a hentes és vezérkara, a három böllér meg a székálló legény kapta. A sereg zömének löcs, karó, nyárs, sodrófa, konyhakés, poroló-pálcza, pipaszár, s több efféle volt a fegyvere.

De ki törődött a fegyverrel!... Akár pusztá kézzel is megrohanták volna az ellenséget, akkora volt a lelkesedés és a bizalom a jog, törvény és igazság diadalmas erejében!

Orbideck, a hentes-tábornok, szemlét tartott csapatai fölött. Paripája, mely üres óráiban a száraz malmot húzta, igen csökönyös dög volt és háromszor ledobta gazdáját; de a tábornok mind annyiszor föltápáskodott, s mivel egyszer se sérült meg, a sereg riadó éljenzésben tört ki, mert jó jelnek vette ezt...

Most a kisbíró megütötte a dobot, a kanász pedig túlkölni kezdett, s a sereg eget verő ujjongással hömpölygött az audenardei kapu felé...

* * *

A sereg eleje éppen kiért a városból, midőn egy ember lélekszakadva rohant vele szembe.

- Megálljatok!... Megálljatok! - kiabált lelkendezve. - Örültek vagytok!... Ne menjetek tovább egy tapodtat sem!... Csak addig várjatok legalább, míg elzárom a gázcsapot... Hisz ti derék, békés polgárok vagytok!... S ez az izgatottság csak azért szállt meg benneteket, mert Ox doktor, azzal az ürügygyel, hogy...

Gedeon, mert ő volt, torka szakadtából ordított, de nem végezhetette be, a mit mondani akart. Abban a pillanatban, mikor majd kibökkentette a titkot, Ox doktor is ott termett s féktelen haraggal rohant rá laboránsára. Leteperte a földre és befogta a száját.

Nosza, a quiquendoneiaknak se kellett több! Mikor meglátták a dulakodást, valamennyien rárohantak a két hempergő emberre, s csakhamar általános verekedés támadt. Jobbról-balról ütötték-verték Ox doktort és a szerencsétlen Gedeont, s mikor már a ruhájuk is rongyokban lógott le róluk, mind a kettőt megkötözték és a polgármester parancsára éppen be akarták vinni a börtönbe...

Ekkor azonban...

TIZENÖTÖDIK FEJEZET.

Melyben a megoldás kitör.

... Ekkor azonban irtózatos dörrenés rázta meg a levegő-eget, a melytől a föld is szinte össze-roppant a sarkaiban. Mintha ég és föld köröskörül lángba borult volna, hatalmas, vakító lángoszlop lövellt föl az égig, s oly fényt árasztott szerte, hogy száz kilométernyire is látható volt.

Az egész quiquendonei hadsereg hanyatt vágódott, akárcsak a fakatonák... Szerencséire egyetlen egy se halt bele: egyik-másik jól megütötte magát, - ez volt az egész.

- De mi történt hát?

Semmi más, csak az, hogy a doktor Ox gázgyára a levegőbe repült. Valószínű, hogy mialatt a doktor és laboránsa nem voltak otthon, valami szerencsétlenség történt, melynek következtében az oxigén és a hidrogén egyesültek. Ez okozta a robbanást, s a durranó gáz meggyulván, méteorként lövellte lángkévéjét az ég felé.

Ezzel ismét minden megváltozott... De, mire a hadsereg föltápáskodott, Ox doktor és Gedeon, a laboránsa, már elhordták magukat.

TIZENHATODIK FEJEZET.

Melyben az eszes olvasó látja, hogy jól sejtett, bár a szerző takargatni igyekezett a valót.

A robbanás után Quiquendone rögtön ismét az a nyugodalmas, csöndes város lett, a minő azelőtt volt.

A robbanás után, a mely különben semmi kárt se tett a városban, az egész «hadsereg» gépiesen, ösztönszerűen elszéledt és lassan haza felé ballagott: - a polgármester karonfogta Niklausse tanácsost, Schut ügyvéd Custos orvost, Franz Niklausse a vetélytársát, Collaert Simont... s mindnyájan békésen, csöndben fordultak vissza, mintha soha eszükbe se jutott volna Virgamen és a boszú!...

Minden visszazökkent a régi kerékvágásba: - mi sem zavarta a békés nyugalmat, a tökéletes egyetértést; soha sem lehetett hallani egy hangos szót se, annál kevésbé vitatkozást, vagy éppen czivódást... Szó se volt politikáról, népgyűlésekről, klubbokról, ujságokról... A rendőröket elbocsátották, s bizonyára megszüntették volna a Passauf rendőrkapitány állását is: ha

az érdeemes tisztviselő meg nem nyeri vala a szemérmes, bár kissé már öreg Tatanémance kisasszony szívét és kezét... Így azonban, a komaság-sógorság révén, megtarthatta hivatalát.

Ez a házasság öt év múlva kötött meg, ugyanazon a napon, a melyen Franz Niklausse is örök hűséget esküdött a szépséges van Tricasse Suzel kisasszonynak.

TIZENHETEDIK FEJEZET.

Melyben a szerző megmagyarázza Ox doktor theóriáját.

Mit művelt hát ez a rejtélyes Ox doktor?

Semmi egyebet, csak egy szeszélyes kísérletet.

Miután lerakta a gázvezető csöveket, rajtuk át tiszta oxigénnel telítette a középületek, a magánlakások, majd az utcák, a terek, szóval az egész város levegőjét.

Ez a gáz, melynek se ize, se szaga nincsen, nagyon veszedelmes, ha ily nagy adagban lélekzi be a tüdő. A ki oxigénnel telített levegőben él, örökké izgatott, ingerült, - a szó szoros értelmében lánggal ég!

Mihelyt az ember a rendes, mindennapi légkörbe jut, rögtön ismét olyan lesz, a minő előbb volt: - példa rá a polgármester és Niklausse tanácsos, midőn fölértek a torony erkélyére. Ott ugyanis a rendes összetételű levegőben voltak, mivel az oxigén, nehezebb lévén, az alsó rétegekben maradt.

De, a ki tiszta oxigénben él, gyorsan él és hamar elpusztúl: - éppen úgy, a parázs is legott föllobban az oxigénben, de a láng csak egy pillanatig tart, s azzal vége!

Ezért nagy szerencse volt a quiquendoneiakra nézve, hogy a robbanás végét vetette Ox doktor veszedelmes kísérletének, mely könnyen végzetessé válhatott volna, ha sokáig tart.

A hóbortos doktor theóriája voltaképen az, hogy az erény, bátorság, a tehetség, az értelem, a fantázia, egy szóval az észbeli képességek foka és működése mind a belehelt oxigén mennyiségétől függ: - vagyis, röviden, - a szellemi tehetségek annál jobban megnövekednek, minél több oxigén van a levegőben, melyet beszívunk.

Ehhez a theóriához azonban fölötte sok szó fér: - s mi például sehogyse fogadjuk el valónak, bár a quiquendoneiakon tett kísérlet látszólag igazolja is Ox doktor theóriáját.

ZACHARIÁS MESTER.

ELSŐ FEJEZET.

Egy téli éjszaka.

Genf városa a hasonló nevű tónak nyugoti végpontján fekszik. A Rhone-folyó, mely a Genfi-tó lefolyása, ketté szeli a várost, melynek közepén egyuttal maga is két ágra szakad és szigetet alkot.

Abban az időben, mikor a szigeten még nem épültek föl azok a remek paloták és házsorok, melyek most méltó büszkeségei e nagy iparos svájci városnak, a sziget képe sokkal festőibb volt. A rendetlenül egymás mellé sorakozó házak egynémelyike egészen beleszorult a vízbe, a hol roppant vastag és erős czölöpök tartották, melyek közt meg-megrekedt a tajtékszó hullámmozgás.

Különösen szembe tűnt egy régi, furcsa ódon épület: a vén órás, Zachariás mester háza, a melyben a gazdán kívül még hárman laktak: Gérande, a leánya, Aubert Thün, a legénye, és Scholastique, az öreg nőcseléd.

Ez a vén Zachariás mester nagyon furcsa ember volt. Senki se tudta, hogy hány éves: a legöregebb genfiak se tudták volna megmondani, hogy volt-e valaha fiatal, mert emberemlékezet óta mindig egyformán vénnek ismerték. Az órás szinte már nem is élt, csak úgy imbolygott ide s tova, mint óráin az inga. Szikár, aszott alakja csaknem fekete volt, akár csak a Lionardo da Vinci képei, melyeket az idő megviselt.

Gérandeé volt az ódon ház legszebb szobája, melynek ólmos ablakán át kiláthatott a Jura hókoszorús bérceire. A vén órás hálósobája ellenben, valamint a műhelye is, igazi barlang volt: padlója alig volt pár lábnyira a víz fölött, s a deszkák a czölöpökön pihentek.

Zachariás mester már emberemlékezet óta csak akkor bujt elő odvából, ha enni hívták, vagy ha a város különböző óráit kellett rendbe hoznia. Máskülönben mindig a műhelyében dolgozott és egyre új meg új órák föltalálásán törte a fejét.

Mert nagyon ügyes mester volt és óráit igen drágán vették meg úgy Németországban, mint Franciaországban. Genf leghíresebb óráisai is elismerték Zachariás mester lángeszét, s az idegeneknek büszkén mutogatták őt, mondván:

- Ime, a ketyegő föltalálója!

Mikor a hosszú és pontos munkában elfáradt, Zachariás mester szép lassan elrakta szerszámain, munkáját leborította üvegharanggal, hogy be ne lepje a por, aztán fölemelte a kis csapóajtót szobája padlóján, s órákig el tudta nézni, hallgatni a Rhône tajtékszó hullámain, melyek dübörögve siklottak tova a ház alatt.

Egy téli estén az öreg Scholastique, mint rendesen, behozta a vacsorát, melyet ősrégi szokás szerint együtt fogyasztott el az egész háznép: Zachariás mester, a leánya, a legény és maga Scholastique is: - de az öreg órás hozzá se nyúlt.

Gérande, a ki nagyon aggódott apjáért, egyre kérdezgette, hogy mi baja; de az öreg csak alig felelt neki, s meg se várva a vacsora végét, visszament a szobájába.

Se jó éjszakát nem kívánt, se a leányát meg nem csókolta, mint rendesen, úgy hogy Gérande, Aubert és Scholastique meghökkenve néztek össze s pár percig szólani se tudtak.

Az idő nagyon szomorú volt: roppant nagy, sötét felhők kavargtak a levegőben, s a déli szél süvöltő zúgása még nyomasztóbban hatott az úgy is levert kedélyekre.

- Tudja-e, kedves kisasszony, - szólalt meg végre Scholastique, - hogy a mester néhány nap óta ki se mozdul az odujából?... Szentséges szűz Anyám!... Se nem eszik, se nem beszél!... Valóságos kín látni őt, a hogy emészti magát!

- Apámnak bizonyosan valami titkos boszúsága van, - felelte Gérande nyugtalanul, - s én nem is sejtem, hogy mi bánthatja.

- Oh, kisasszony, azért nincs oka az aggodalomra!... Ez a boszuság előbb-utóbb elmúlik, s akkor Zachariás mester ismét a régi lesz... Hisz máskor is volt már rossz kedve neki!

Ezt Aubert mondta, az óráslegény, az egyetlen munkás, a kit Zachariás mester megtűrt maga mellett, sőt be is avatta titkai egy részébe, mert megkedvelte a tehetséges, szorgalmas és becsületes fiút.

A fiatal Aubert titokban véghetetlenül szerette Gérandeot, mestere leányát, a ki ebben az időtájban tizennyolcz éves volt. És a szép, kedves leány meg is érdekelte ezt a szeretetet: - egyszerű, áldott jó szívű teremtmény volt, szerette apját, tisztelte Istent és... szerette Aubert Thünt is, bár sohasem mondta neki. Esténként azonban, mikor lefekvés előtt egymás mellett térdelve adtak hálát a Mindenhatónak, az ájtatos imádságban lelkük is ölelkezett, s öntudatlanul érezte velük azt a boldogságot, a melynek vágya lassan ébredezett szíveikben.

Azon a nevezetes téli éjszakán azonban Gérandenak nem jutott eszébe a lefekvés, az esteli imádság. Nagyon aggodott apjáért, a ki már néhány nap óta fölötte furcsán viselte magát. Gérande megijedt, hogy hátha súlyos beteg, - s azt kérdezte:

- Ne küldjek orvosért?...

- Orvosért? - kiáltotta Scholastique, összecsapva a kezeit. - Hiszen a mester teljes életében gyűlölte az orvosokat, és mindig azt mondta, hogy a beteg órát meg lehet ugyan gyógyítani, de a beteg ember vagy magától gyógyul meg, vagy elpusztul.

- De mit tegyek hát? - sóhajtott Gérande. - Csak tudnám, hogy lefeküdt-e, vagy pedig tovább dolgozik?

- Ne aggódjék, Gérande, - szólt most Aubert. - Valami kellemetlensége van a mesternek, ez az egész.

- S ön tudja az okát, Aubert?

- Legalább gondolom...

- Mondja el hát hamar! - kérte Gérande élénken.

- Pár nap óta, - így kezdte a fiatal legény, - különös dolgok történnek. Valamennyi óra, a mit a mester az utolsó években készített és eladott, hirtelen megáll. Igen sokat hoztak vissza neki. A mester gondosan szétszedte mindnyáját, a kerekek mind épek, jók voltak és pontosan egybeváltak; s mégis, mikor ismét összerakta őket, egyetlen egy se akart járni.

- Ez az ördög munkája! - kiáltott föl Scholastique.

- Ugyan micsoda beszéd ez! - vágott közbe Gérande. - Én természetesnek tartom a dolgot: utóvégre is semmi sem tarthat örökké, a mit az ember alkot... Ezért nem járnak az apám órái sem.

- Mind a mellett van a dologban valami különös és rejtélyes, - jegyezte meg Aubert. - Én magam is segítettem keresni Zachariás mesternek a baj okát, de nem tudtam ráakadni, úgy hogy kétségbeesésemben elejtettem a szerszámokat is.

- De hát minek is vesződni az ilyesmivel? - szólt közbe Scholastique. - Talán természetes az, hogy az ily apró, rézből összetákolt jószág magától járjon és az időt mutassa?... Jobb lett volna megmaradni a napóra mellett, a mit Isten maga adott az embernek!

- Bizony ön se beszélne így, Scholastique, ha tudná, hogy a napórát Kain találta föl! - felelte Aubert.

- Irgalmas Isten!... Aztán igaz ez?

- Mit gondol, Aubert, - szólt most Gérande áhitattal: - nem imádkozhatnám Istenhez, hogy apám órái ismét járjanak?

- Hogyne!... Sőt egyéb segítséget nem is tudnék...

- No ez pedig ugyancsak hiábavaló! - dűnnyögte magában Scholastique.

Gérande meggyújtotta a viaszgyertyát és az imazsámolyra térdepelt, Aubert és Scholastique pedig mögötte térdeltek le. Aztán imádkozott édes anyja lelki üdveért, az éjszakai nyugalomért, a szegény utasokért és rabokért, aztán a jókért és gonoszokért, - végre pedig, s talán legbuzgóbban, apja szándokaiért.

Az imádság könnyített mind a hármukon, úgy hogy némileg megvigasztalódva mentek aludni, mindegyik a maga szobájába.

Kint a vihar, mintha elszakadt volna lánczairól, vadul tombolt és üvöltött. Gérande nem feküdt le, hanem, az ablaknál üldögélve, szomorúan gondolt apja betegségére, illetőleg arra a bánatra és keserűségre, mely az öreg mestert érte...

Egyszerre csak a külső zsalu hirtelen nagy robajjal kicsapódott és Gérande ijedten ugrott föl... Mihelyt az első percz rémülete elmúlt, szép lassan kinyitotta az ablakot és kinézett...

A vihar pár pillanatra elült. Fönt az égen még egyre kergetőztek a sötét fellegek, de az eső megállt és a szél is hallgatott. Az éjszaka oly sötét volt, mint a pokol, csak a háznak abból a részéből, mely már a folyó czölöpein állt, szűrődött ki némi világosság...

Ott volt Zachariás mester műhelye és Gérandenak, a mint lélekzetét is visszafojtva hallgatózott, úgy rémlett, hogy halk nyögést, panaszos sírátkozást hall onnan...

A szive összeszorult és majd megrepedt fájdalmában... Mit csinálhat apja ébren, ebben a kései órában?... És mi baja lehet, hogy ily kétségbeesetten nyög és panaszkodik?...

A következő perczben a vihar ismét újult erővel tört ki, s az orkán vad üvöltése minden egyéb neszt túlharsogott. Egyszersmind megeredtek az ég csatornái is és a fenéig fölhevart folyó hullámai szilaj zúgással paskolták a ház czölöpjeit...

Gérande majd összeesett rémületében. Csak alig birta becsukni az ablakot reszkető kezeivel, de aztán szeretete új erőt adott neki... Lassan, óvatosan tapogatózva kiment a szobájából és lábujjhegyen osont apja műhelye felé...

Az ajtó félig nyitva volt. A vén mester ott állt asztala előtt és égnek meredő ősz üstöke lobogott a szélben, mely süvöltve járta át a szobát a nyitott ablakon keresztül. Zachariás mester se látott, se hallott és hörögve, fogcsikorgatva beszélgetett magával:

- Ez a halál!... Ez a halál!... Minek is élnék tovább, ha már egész életem hiábavaló?... Odaadtam lelkemet az óráimnak: én vagyok a teremtőjük... s valahányszor egy-egy megáll, eláll a szívverésem is és velük együtt fogyni tulajdon életem is!...

Most fölvelt az asztaláról egy félig kész órát és bele akarta illeszteni az aczél-rúgót, mely maga köré csavarodva úgy hevert az asztalon, mint az alvó vipera... Ám a kezei reszkettek, s a rúgó minduntalan kisiklott ujjai közül; majd, mikor erősebben szorította, nagy pengéssel elpattant...

Zachariás mester ijedten hökkent meg, majd irtózatossá káromkodott és szilaj haraggal kihajította az órát az ablakon...

Gérande sikoltani akart, de nem birt; a torka úgy összeszorult, hogy lélekzeni is alig tudott, s az ajtófélfába kellett kapaszkodnia, hogy össze ne roskadjon...

Ekkor, a háta mögött, halkán súgta neki valaki:

- Gérande!... Édes jó Gérande: nem jó hely ez itt önnek!... Az éjszaka hűvös: kérem, menjen vissza a szobájába.

- Aubert!... - suttogta a fiatal leány: - ön itt van?...

- Hát lehetnék-e másutt, mint a hol önt vigasztalni kell?... - felelte Aubert gyöngéden.

Gérandeot lelke mélyéig megrázták ezek az egyszerű, őszinte szavak. Belekapaszkodott a fiatal legény karjába és halkán mondta:

- Nagyon beteg az apám, Aubert!... És csak ön gyógyíthatja meg, úgy hogy együtt dolgozik vele és segít rájönni a baj okára, mely megállítja az óráit... Mert ugy-e, azt hiszi, hogy órái életétől függ az övé is?

Aubert nem felelt.

- Hát Isten talán nem kedveli az apám mesterségét, s azért nem ad reá áldást? - kérdezte Gérande megrendülve.

- Ezt nem tudom, - felelte Aubert és kézen fogta a fiatal leányt. - De most menjen vissza a szobájába, szegény Gérande: s próbáljon meg aludni... A nyugalom meghozza majd a reményt is.

Gérande lassan visszatámaszkodott szobájába, de nem tudott aludni. Álmatlanul virrasztott hajnalig, ép úgy mint Zachariás mester, a ki fölnyitotta szobája padlóján a csapó-ajtót s reggelig mozdulatlanul bámulta a lábai alatt rohanva tajtékzó hullámokat.

MÁSODIK FEJEZET.

A tudomány gőgje.

A genfi kereskedők becsületessége közmondásossá vált. Épen ezért Zachariás mestert végtelenül bántotta, hogy mindenfelől visszahozták óráit, a melyeket oly nagy gonddal és lelkiismeretesen készített. S még jobban bántotta az, hogy nem tudta megtalálni az okát, miért állanak meg az órák egymás után.

A szerkezet, a kerekek mind tökéletesek, épek voltak: de a mester hiába indította meg őket... sehogy sem akartak járni! És a nép, mely kivált akkor nagyon babonás volt, azt kezdte suttogni, hogy az öreg mester a boszorkányokkal cimborált, s ezek most cserben hagyták.

Ezt a mende-mondát Gérande is meghallotta, s nem egyszer összeborzadt, mikor véletlenül észre vette, hogy apja baljóslatúan, pokoli tűzben égő szemekkel vizsgálja őt...

A borzalmas éjszakára következő napon Zachariás mester látszólag jobb kedvvel, nagyobb bizalommal fogott a munkához, s mikor Aubert is belépett a műhelybe, szinte vidáman mondta:

- Ma reggel jobban vagyok... Tegnap kegyetlenül fájt a fejem, de most már elmúlt... Jobb szeretem a nappalt: akkor legalább látnak az emberek és ujjal mutogathatnak rám...

- Ej, ej, mester!... Már megint ez a beteges büszkeség?

- Büszkeség, Aubert?... Hát ki vagyok én, hogy elfeledve, nem tisztelve éljek?... Öld meg a multat, a jelent, a jövőt: akkor majd nem leszek büszke... de addig, a míg mesterségem remekei a kezem alkotását hirdetik, bizony csak az maradok, a ki vagyok: - büszke és gőgös, mert első vagyok a művészetemben!

Zachariás mester elhallgatott; de Aubert nem akarta abba hagyni a beszélgetést.

- Ön oly szorgalmasan dolgozik, kedves mester, hogy Úrnapra bizonyára elkészül ezzel az üveges órával...

- Magam is azt hiszem, Aubert! - kiáltott föl Zachariás mester: - s azt is hiszem, hogy igen nagy becsületet vallok vele, mert illet még senki se készített eddig!... Ah, Louis Berghem okosan tette, hogy tökéletesítette a gyémánt-köszörülés mesterségét, mert e nélkül sohasem birtam volna megcsiszolni ennek az órának a szerkezetét!

Kezében tartotta a szerkezetet, a mely tiszta, átlátszó üvegből volt, éppen úgy, mint a kerek, s maga az óratok is.

- Mily szép lesz látni, - folytatta és aszott arcza neki pirúlt a büszkeségtől: - mily szép lesz látni ezt az órát, ha majd jár és üveg-tokján keresztül mindenki megfigyelheti a ketyegését, a szive dobbanásait!

- Fogadni mernék, mester, hogy egész éven át se késik, vagy siet egyetlen egy perczet se!

- Biztosítlak, hogy meg is nyernéd a fogadást!... Hiszen lelkemnek jobb felét beléje tettem!... A magam szive dobog benne: tulajdon szivem lüktetéseit látod majd, ha járni kezd!

Aubert nem mert rátekinteni mesterére, a ki sóhajtva, kissé elszomorodva folytatta:

- Beszélj őszintén! Nem gondolod-e néha, hogy örült vagyok?... Ugy-e, hogy gondoltad?... Sokszor olvastam ezt a gondolatot a te szemedben is, a leányoméban is...

És, mikor Aubert nem felelt, fájdalmasan kiáltott föl:

- Oh, hogy még azok sem értenek meg, a kik legközelebb vannak a szivemhez!... De neked, Aubert, majd bebizonyítom fényesen, hogy igazam van!... Ne rázd a fejedet, mert el fogsz álmélni!... Az napon, mikor meg fogsz érteni, meglátod majd, hogy kitaláltam az élet titkát, a test és lélek rejtélyes egyesülésének nagy problémáját!

Zachariás mester egész magasságában kiegyenesedett, s villogó szemeiben, ránczos arczán a diadalmas büszkeség démona ragyogott.

S miért is ne lett volna büszke?... Hisz ő találta föl a ketyegőt, az inga szabályozóját, a mely matematikai pontossággal kényszerítette az ingát, hogy egyenletes mozgásokat végezzen a reá ható állandó erőnek szolgálatában!

Ez a találmány egy csapással tökéletesítette az órásmesterséget, s a vele járó dicsőség elforgatta a vén órásmester fejét, úgy hogy büszkesége mámorában azt hitte, ő is tud teremteni. És, mivel a ketyegőtől szabályozott inga mozgása hasonlított a szív egyenletes dobogásához, elvakult gőgjében azt hitte, hogy sikerült ráakadni az élet titkára is!

Ezen a napon, látván, hogy Aubert mily nagy figyelemmel hallgatja szavait, mély meggyőződéssel beszélt tovább:

- Tudod-e, fiam: mi az élet?... Megértetted-e azoknak a szerveknek a működését, melyek az életet fönttartják? Bele tekintettel-e már önmagadba?... Ugy-e, hogy nem!... Pedig a tudomány szemeivel megláthattad volna a közvetlen kapcsolatot és benső hasonlatosságot Isten teremtménye és az én művem között, mert óráim kerek szerkezetét Isten teremtményeinek hasonlatosságára alkottam.

- Mester, - szólt most Aubert élénken, - hogyan hasonlíthatja össze a rézből és aczélból összerakott szerkezetet Istennek halhatatlan részével, a lélekkel mely életet ad a testnek?... Hol vannak azok a láthatatlan kerekek, melyek kezünket, lábunkat mozgatják?... és hol van az a gépezet, akár mily tökéletes is, a mely gondolkodni tudna mint az agyunk?

- Nem erről van itt szó, - felelte Zachariás mester. - De gondolj csak vissza a ketyegőre, a melyet én találtam föl... Vajjon nem fölséges, isteni gondolat volt-e, úgy szabályozni az óra ingását, hogy a szabálytalan ingásban elvesztett erő maga kényszerítse egyenletes mozgásra az ingát?

Aubert igenlően bólintott.

- Most pedig tekints önmagadba, - folytatta Zachariás mester, neki hevülve. - Nem érzed-e, hogy bennünk is két különböző erő működik? Az egyik a test, a másik a lélek ereje: vagyis az egyik a működő, a másik a szabályozó erő... A lélek az élet alapja: ez tehát a mozgás, a működő erő; de test nélkül ez a mozgás szabálytalan és lehetetlen: a test tehát szabályozza a lelket, s a kettő így fér össze, így jár szabályosan... Az én óráim szintén ily szerkezetűek: egyik kerék belekapaszkodik a másikba és kölcsönösen hajtják, szabályozzák egymást... Ezt találtam ki, ezt használtam föl az óráim készítésében: s ezért mondom, hogy előttem nincsen titka az életnek, a mely voltaképen maga is csak igen finom és ügyes gépezet!

Zachariás mester büszkén, gögösen állt ott a szoba közepén, s észre se vette leányát, a ki már jó ideje a küszöbön állt és minden szót hallott.

Mikor Zachariás mester elhallgatott, Gérande nagyot sikoltva oda szaladt hozzá és a nyakába borúlt.

- Mi bajod, leányom? - kérdezte az öreg gyöngéden.

- Oh, apám! - felelte Gérande szomorúan: - ha csakugyan gépezet volna itt a szívem helyén, ugyan hogy tudhatnálak oly végtelenül szeretni?...

Zachariás mester merően rá nézett leányára, és nem felelt. E pillanatban hangosan dörömböltek oda kint az utcái kapun... Zachariás mester hirtelen eltaszította leányát, halkan fölsikoltott, mind a két kezével a szívéhez kapott s megtántorodva beleroskadt bőr-karosszékébe.

- Az Istenért, apám!... mi történt? - kiáltott föl Gérande.

- Segítség! - kiabált Aubert. - Scholastique, gyorsan!

De Scholastique már kiment, hogy megnézzé, ki zörget a kapun. S mikor lelkendezve visszafutott a szobába, Zachariás mester fájdalmasan így szólt:

- Tudom, mi az, Scholastique... Megint egy átkozott órát hoztak vissza, a mely megállt!...

- Jézus Mária! - sápítozott Scholastique ijedten. - Hogy tudta eltalálni?...

És odaadta az órát Aubertnek.

- Oh, az én szívem nem csalódik soha! - felelte Zachariás mester sóhajtván.

*

Aubert rögtön a legnagyobb gonddal szétszedte, megtisztogatta és ismét összerakta a szerkezetet: - de hiába!... az óra csak nem járt!

HARMADIK FEJEZET.

Különös látogatás.

A szegény Gérande talán együtt fogyott, pusztult volna el apjával, ha ott nincs Aubert, a kinek szeretete még visszatartotta itt a földön.

Az öreg órasmester szemmel láthatólag fogyott. Lehet, hogy csak a véletlen játéka volt, de lehet, hogy önmaga disputálta magára ezt a lassú sorvadást, a mely akkor vette kezdetét, mikor világhírű óráit egymás után hozták vissza, mert mind megromlottak: - ám annyi bizonyos, hogy egész Genf és környéke egyébről se beszélt.

Zachariás mester ellenségei és versenytársai voltak az elsők, a kik terjeszteni kezdték azt a mende-mondát, hogy az öreg órás az ördögökkel trafikált, s mivel megszegte a velük kötött szerződést, az ördögök most úgy álltak rajta boszút, hogy megrontottak minden órát, a melyet varázslatuk segítségével készített.

Hogy mi volt ebből igaz, persze senkise tudta; azt azonban tudta mindenki, hogy Zachariás mester nagyon beteg s az orvosok nem bírnak rajta segíteni. Néha úgy tetszett, hogy végkép elállt a szív-verege; - máskor meg ismét lázasan, de rendetlenül kezdett dobogni.

Azonban, hála Gérande és Aubert szakadatlan gondoskodásának, odaadó ápolásának, az öreg órás lassankint mégis csak talpra állt, s mikor egy kissé jobban lett, az enyhe tavasz beköszöntésével, ki-kivítette magát a tó partjára, a sziget árnyas ligeteibe és órákat töltött a friss, üde levegőn.

Ilyenkor mindig vele volt a leánya is és néha Aubert is elkísérte őket. A két ifjú szerelmes mindent elkövetett, hogy földerítse Zachariás mestert, a ki szinte újjá született a két fiatal teremtés társaságában. Mint éles szemű, okos ember csakhamar észrevette, hogy leánya és Aubert szeretik egymást, a minek titkon örült is, mert nagyon becsülte derék, szorgalmas legényét, a kinek tehetségéről és becsületességéről hosszú tapasztalatok győzték meg.

Lassankint a városban elterjedt a hire, hogy Aubert elveszi Gérandeot, s a ki csak nem volt ellensége a vén Zachariás mesternek, mind helyeselte ezt a frigyet, mert valóban Isten rendelésének látszott, hogy ez a két fiatal szerelmes egymásé legyen.

Ámde többször megesett, hogy ha ketten-hárman beszélgettek erről az utcán, hirtelen gúnyos nevetés hallatszott és valaki rikácsolva közbe szólt:

- Gérande sohasem lesz Aubert felesége!

Ha a beszélgetők megfordultak, egy kis, töpörödött vén ember állt velük szemben, a kit egyikük sem ismert.

Ki lehetett ez a vén ember?... Nem tudta senki!... Ám az meglátszott rajta, hogy irtózatosszerű öreg lehet: - roppant nagy esetlen feje sehogy sem illett zömök, alacsony termetéhez, melynek széle-hossza egy volt; az arcza oly kerek és lapos volt, mint a tányér: bátran bevált volna egy nagy óra számlapjának; a hangja oly éles és csengő volt, mint a harang kongása, mikor az óra kalapácsa megüti; két kezét oly furcsán himbálta járás közben, mint a hogy az óramutatók mozognak; - a járása pedig... oh, a járása lassú és egyenletes volt, de mindig a kör irányában történt, s mindig oda tért vissza, a honnan elindult.

Nem is régóta járkált, illetőleg keringett a városban; ám azt már mégis megfigyelték, hogy pontban délben megáll a Szent-Péter székesegyház előtt, megvárja, míg az órák elverik a tizenkettőt, s aztán megy ismét tovább a dolgára.

Dolga ugyan nem igen lehetett, mert mindig és mindenütt ott volt, a hol a vén Zachariás mesterről és leányáról beszélgettek, sőt ravaszkodva leste is az öreget a leányával és soha sem tévesztette szem elől. Úgy hogy a polgárok megdöbbenve tanakodtak magukban:

- Ki lehet ez a csúf, vén törpe?... És ugyan mit akar?

Egy napon maga Gérande is meglátta ezt a szörnyeteget és megijedt reá vigyorgó tekintetétől. Egészen halálsápadt lett.

- Mi bajod, Gérande? - kérdezte tőle az apja.

- Magam se tudom, apám.

- Most még utóbb majd te betegszel meg, - mosolygott szomorúan a vén órás, - s akkor én foglak ápolni... De ne félj, édes lányom: jó ápolód leszek, hogy megszolgáljam a te gondoságot!

- Oh, édes apám, - felelte Gérande gyöngéden, - ne tessék ettől félni... Csak megijedtem egy kisé.

- Ugyan mitől?...

- Ettől az öreg emberkétől, - folytatta Gérande halkán, - a ki lépten-nyomon a sarkunkban van. Zachariás mester megfordult és rá nézett az öregre.

- Hitemre, egészen jól jár... most van pontban négy óra!

Majd leányához fordult és így szólt:

- Ettől ugyan ne félj, Gérande: hisz ez nem ember, hanem óra!

Gérande megrettenve tekintett apjára... Hogyan olvashatta ennek a furcsa embernek az arcán, hogy pontban négy óra van?

De Zachariás mester nem is törődött tovább az öreg törpével, hanem azt kérdezte leányától:

- Mi történt Aubertrel, hogy pár nap óta soha se jön velünk sétálni?

- Oh, most sok a dolga, apám! - felelte Gérande elpirulva.

- Ah, értem... - kiáltott fel Zachariás mester fájdalmasan: - bizonyára azokat az órákat javítgatja, a melyeket egyre visszahoznak?... Pedig hiába!... Nem javítás kell azoknak, hanem föltámadás!

Gérande nem felelt, csak bánatosan lehajtotta a fejét.

- Én is látni akarom azokat az átkozott órákat! - folytatta Zachariás mester tompán.

Lassan, támoilyogva indult haza felé és betegsége óta most először lépett be műhelyébe, mialatt Gérande fölment a maga szobájába.

Abban a perczen, mikor Zachariás mester átlépte a küszöböt, a falon függő sok óra egyike ötöt ütött. A kitűnő órák rendesen csaknem ugyanabban a pillanatban szólaltak meg mind, s ez a zene mindig megörvendeztette az öreg órás szívét.

Ámde most egyik óra a másik után ütött, egy percz, két percz is eltelt, míg a harmadik, negyedik megcsendült, s bele telt egy negyedóra, mire valamennyi elütötte az ötöt.

Zachariás mesternek végtelenül fáj ez az össze-visszaság; - meg-megállt az órák előtt, idegesen, türelmetlenül tapsolt, szinte parancsolván, kényszerítván őket, hogy üssenek már végre... de az órák sehogy sem akartak engedelmeskedni.

Végre, mikor már a leglustább is elverte az ötöt, kinyílt a műhely ajtaja és Zachariás mester tetőtől talpig megrázkódott, midőn megpillantotta azt a furcsa kis öreg embert.

Az idegen merően ránézett az órára és azt kérdezte:

- Mester, nem beszélhetnék önnel pár perczig?

- Kicsoda az úr? - kérdezte Zachariás mester gorombán.

- Én is órás vagyok... Én igazgatom a napot.

- Ah, ön igazgatja a napot? - kiáltott föl Zachariás mester gúnyosan. - No hát, mondhatom, hogy nagyon rosszúl igazgatja!... Hol gyorsabban jár, hol lassabban: s mindig igazgatnunk kell az óráinkat, hogy lépést tartsanak vele!

- Önnek tökéletesen igaza van, Zachariás mester, - vigyorgott a kis öreg; - a nap nem akkor delel, mikor az önök órái... De valamikor majd önök is megtudják, hogy ezt a szabálytalanságot a földtengely ingadozásai okozzák, s akkor megtalálják a módját is, hogy kell ezt az eltérést kikorrigálni.

- De vajjon élek-e én még akkor? - kérdezte Zachariás mester szorongva.

- Már hogy ne élne! - felelte a kis öreg vigyorogva. - Hisz ön jól tudja, hogy nem halhat meg soha!

- De mikor oly beteg vagyok!

- Nos, hát beszéljünk erről... Belzebubra, így aztán majd rátérhetünk arra is, a mit voltaképen akarok.

A vén törpe fölmászott a régi börszékre, kényelmesen beletelepedett, maga alá szedte a lábait s aztán gúnyosan vigyorogva így folytatta:

- Nos, rajta, érdemes Zachariás mester!... Halljuk, mi minden történik Genfnek dicső városában!... Azt beszélnek, hogy ön beteg, s hogy az óráinak is orvosra van szükségük?

- Ah, ön hát azt hiszi, hogy összefüggés van az óráim élete és az én életem közt?

- Én azt hiszem, hogy az ön óráinak hibái, vétkei, sőt bűnei is vannak. S ha nem jól járnak, csak a ballépéseikért veszik el méltó büntetésüket...

- Micsoda hibákról, vétkekről és bűnökről beszél ön? - kérdezte Zachariás mester meghökkenve. - Az én óráim legjobbak, a leghíresebbek az egész világon!

- Csak voltak, mester, csak voltak!... Igaz, hogy a számlapon ott az ön neve, s ezzel a talizmánnal be is jutnak a legelőkelőbb és leggazdagabb családokba; de egy idő óta oly rendetlenül járnak, hogy gyalázat... sőt meg is állnak, s akkor ön se segíthet rajtuk többé... Hát bizony, az ily óránál akármelyik kocza-órák jobbakat csinál.

- S azt nekem mondja ön?!... nekem? - kiáltott föl az öreg órás, elkeseredve vérig sértett büszkeségében.

- Önnek ám, persze, hogy önnek!... Zachariás mesternek mondom, a ki nem tudja föl-támasztani az óráit.

- Csak azért nem, mert magam is beteg vagyok! - felelte Zachariás mester dadogva és hideg veriték gyöngyözött egész testén.

- Nos, akkor hát az órái is meghalnak, elpusztúlnak önnel együtt! - gúnyolódott a kis törpe.

- Meghalnak?... Nem, nem halnak meg!... Én nem halhatok meg: ön is mondta éppen az imént!... A világ legelső órája nem halhat meg, mert mit is csinálna az emberiség, ha itt

hagynám tévelyegve az idő bizonytalanságában?... Én szabtam meg az időt: korlátok közé szorítottam a végtelent: szabályoztam, részekre osztottam a napot, az évet, az egész életet... Hogy halhatnék meg hát?... Hisz velem együtt meg kellene halnia az időnek is, melynek ura, zsarnoka vagyok: - az idő pedig végtelen... soha sem kezdődött és sehol sem végződik!... Ha Isten teremtette a végtelent, Zachariás mester megalkotta az időt: - egyformák vagyunk hát... én nem halok meg!

A vén órasmester olyan volt lázadó büszkeségében, mint a szilaj Lucifer, mikor Istennel szembe szállt... A gonosz törpe meg barátságosan vigyorgott rá és helybenhagyóan bólintgatott.

- Ez már okos beszéd, mester!... Belzebúbnak félannyi joga se volt az Istenhez hasonlítani magát, mint önnek!... Ám az ön dicsőségének nem szabad elhomályosulnia: s én, a ki alázatos szolgája vagyok, azért jöttem, hogy kezébe adjam az eszközt föllázadt órái megfékezésére.

- Hol van?... Hol az az eszköz? - kiáltott föl Zachariás mester izgatottan.

- Huszonnégy órával az után, hogy nekem adta a leányát, mindent meg fog tudni.

- A leányomat?... Gérandeot?

- Azt, a leányát.

- Gérande szive már nem szabad, - felelte Zachariás mester, a ki nem nagyon ütődött meg ezen a furcsa kívánságon.

- Nem ő a legszebb az ön órái közt, bár egyszer ő is meg fog állni, mint a többiek.

- A leányomat?... Nem, nem!... Szó sincs róla!

- Hát jól van, Zachariás mester: csak menjen vissza az óráihoz!... Szedje szét és rakja össze őket, a hogy tetszik!... Készülődjék a leánya lakodalmára... Próbálgassa a legfinomabb szerkezetű órákat... De ne feledje: - az órái sohasem fognak járni és Gérande soha se lesz Aubert felesége!

Ezzel a különös törpe lemászott a börszékből és elment... de kimenet közben hatot ütött gyomrában az óra-szerkezet.

NEGYESEDIK FEJEZET.

A Szent Péter székesegyház.

Ez alatt Zachariás mester testben lélekben egyre fogyott, de a lázas tevékenység, melylyel óráit javítgatta, nem csökkent, és szinte azt lehetett volna mondani, hogy voltaképpen ez tartja életben.

A törpe látogatása óta gyakran eljárt megnézni a városbeli torony-órákat, a melyeket mind ő készített. Aggodalmasan vizsgálta meg valamennyit, hogy nincs-e valami bajuk, és folyton remegett, hogy máról holnapra megáll, elromlik valamelyik...

Gérande és Aubert gyakran elkisérték az öreg Zachariás mestert, és nagyon szerették volna, ha távol tudják tartani a műhelytől, de az öreg hallani se akart erről.

- Az óráim közt éltem: köztük is akarok meghalni!

Ám a keserősége napról-napra nagyobb lett. Egykori vevői reggeltől estig ki- s bejártak hozzá, és boszús szemrehányással hozták vissza az órákat:

- Ez az óra mindig késik, hiába igazgatom, - mondta az egyik.

- Megállt az órák, akár csak József napja az égen, és nem mozdul se előre, se hátra! - panaszkodott a másik.

- Ha igaz, Zachariás mester, - mondta a harmadik, - hogy az ön egészségétől függ, vajon jól járnak-e az órák, vagy sem: hát csak gyógyuljon meg, és pedig minél előbb!

Zachariás mester révedező szemekkel bámult a sok boszankodó látogatóra, s csak bólintgatott, vagy panaszkodva sóhajtozott:

- Várjatok, míg melegebb idők járnak, barátaim... Mindnyájunknak szükségünk van az éltető meleg napra, hogy erőre kapjunk...

- Köszönöm a vigasztalást, ha azt jelenti, hogy az órák csak akkor jár, ha szép az idő!... Az ön neve itt van, Zachariás mester, a számlapon: és mondhatom, hogy ez az óra nem sok becsületet szerez a nevének!

... A becsület!...

Ez a szó szíven találta az öreg órát. Felelet helyett elővette a bársony-erszényét és kifizette az elromlott órát... visszavette, a mit eladott: - nem akarta, hogy a becsületében gázoljanak.

Ettől fogva egymásnak adták a kilincset egykori vevői. Mindenki, a kinek az órája elromlott, vagy rendetlenül járt, vissza hozta és a pénzét kérte érte: - Zachariás mester pedig becsületesen visszavette, bár tudta, hogy koldusbotra jut.

Lassankint elfogyott az utolsó garas is a házból, és Scholastique rászorult Aubert megtakarított filléreire, hogy megfőzhesse a szegényes ebédet.

- Mi lesz a leányomból? - kesergett Zachariás mester, látván ezt a pusztulást.

És Aubert nem merte azt mondani, hogy a meddig ő él, nem szenved szükségét Gérande sem; de hiába is mondta volna, mert Zachariás mesternek még egyre fülében csengtek a vigyorgó törpe baljóslatú szavai:

- «Gérande nem lesz Aubert felesége!»...

A városban egyre jobban terjedt annak a hite, hogy Zachariás mester csakugyan az ördögökkel czimborált, s hogy az ördögök cserben hagyták őt, mert bizonyosan megcsalta őket. Ezt a közhiedelmet, az órák következetes és javíthatatlan elromlásán kívül, különösen két körülmény erősítette meg. Az egyik az volt, hogy Zachariás mester teljes életében nagyon mogorva, elvonult életet élt, és kerülte az embereket; a másik pedig az, hogy már esztendőket óta templomba se járt, mert Istenhez majdnem hasonlóknak hitte magát, s nem akart nagyobb urat tisztelni önmagánál.

Gérande, a kinek véghetetlenül fájt ez a mendemonda, avval akart ráczáfolni, hogy Úrnapijára templomba akarta vinni apját. Már csak azért is szerette volna ezt, mert szentül hitte, hogy Isten megkönyörül a megtért és megtört öregben, a kinek minden bűne a nagy kevélység, és tudásának határtalan gőgje, büszkesége volt.

Lassan ment és sokáig tartott, míg rávehette apját, hogy elmenjen vele az urnapi szent misére. De, mikor végre Zachariás mester megígérte, hogy elmegy a templomba, az egész ház öröme határtalan volt.

Mindnyájan hitték és remélték, hogy most már meggyógyul az órák; és Scholastique, a kit legjobban bántott a boszorkányságról szóló mendemonda, sietett is kikürtölni a városban, hogy Zachariás mester ott lesz az úrnapi szent misén.

- Mesebeszéd ez, Scholastique leányasszony! - kételkedtek azok, a kiknek elmondta az ujságot. - Zachariás mester mindig az ördöggel praktikált: hogy is jöhetne hát a templomba?

- Talán bizony azokat a szép órákat is az ördög segítségével csinálta, - felelt Scholastique, - melyek a szentegyház tornyain hirdetik Isten dicsőségét?

Erre senki se tudott felelni, mert az igaz volt, hogy a város templomainak óráit mind Zachariás mester csinálta.

Különösen egy volt köztük, a Szent-Péter székesegyház órája, melyet húsz évvel ez előtt csinált, s a mely oly híres volt, hogy a világ minden részéből a csodájára jártak.

Zachariás mester ez alatt szorgalmasan dolgozgatott műhelyében. Megunván az elrontott órák javíthatását, a mi úgy sem sikerült, elhatározta, hogy újakat fog készíteni. S legelőször is azt a kristály-órát próbálta összerakni, a melyen már oly régóta dolgozott. De hiába igyekezett: - csütörtököt mondott minden kísérlete... mikor összerakta és meg akarta indítani, az óra nagy berregéssel kiugrott kezéből és darabokra tört!

Eltitkolta ezt a balesetet még leánya előtt is, de mostantól kezdve rohamosan gyöngült. Érezte, hogy a végét járja: ez a gyöngeség már több volt, mint egyszerű betegség: - a halál szele volt ez, mely a végső óra közeledését jelentette.

Végre elérkezett az Úrnapja, melyet Gérande oly nehezen várt. Az idő gyönyörű volt és Genf lakosai tömegestől tódultak a templomba. Gérande karon fogta apját és úgy vezette az utcákon, a hol a nép kíváncsian megbámulta őket.

Zachariás mester úgy hagyta vezettetni magát, mint a kezes bárány. Nem látott, nem hallott semmit, csak ment nagy engedelmesen a leánya mellett, s a Szent-Péter templom közepén megállt, - mozdulatlanul, mint a szobor.

Gérande melléje térdelt a padba... A többiek pedig, szinte ösztönszerűen, távolabb húzódtak egy kissé, úgy, hogy Zachariás mester külön állt, egymagában az ájtatos tömeg közt.

Most csöndesen bűgva megszólalt az orgona, és magasztos zenéjének szárnyain égbe szállt a hívők szent áhítata.

Mindnyájan buzgón imádkoztak, csak Zachariás mester szíve nem lágyult meg: - s mialatt százan és százan énekelve dicsérték az Urat, vagy suttogva fohászkodtak hozzá, - az ő ajkai némák maradtak, szívéből nem kelt sóhajtás, lelkéből nem fakadt ima.

És midőn az *Urfölmutatáskor* az egész templom térdre borúlt és szent áhítattal verte mellét, a büszke Zachariás mester zordonan, egyenesen állt a térdeplők közt s nem hajtott fejet a szent ostya láttára, melyet a miséző pap magosra emelt...

E pillanatban a templom órája féltizenkettőt ütött... Zachariás mester hirtelen megfordult és föltekintett a tulajdon mesterművére... Úgy tetszett neki, hogy az óra számlapja merően néz rá, hogy a számok szinte égnek valami izzó tűzben, a mutatók pedig reszketnek, mintha már alig bírnanak mozogni...

A misének vége lett. Szokás volt, hogy mise után közösen elimádkozzák az *Urangyalát*, a melyet pontban tizenkét órakor kezdett rá az előimádkozó pap... Most is ott térdelt már az oltár előtt és várta, míg az óra ütni fog.

Ekkor hirtelen éles csettenés hallatszott odafönt és Zachariás mester rémülten sikoltott föl...

A nagyobbik óra-mutató, oda érve a XII-re, azonnal megállt, s az óra már nem ütötte el a delet!

Gérande kiugrott a padból, hogy segítsen apján, a ki ájultan roskadt össze... Úgy vitték haza, eszméletlenül.

- Ez volt a kegyelemdőfés! - zokogott Gérande kétségbeesve.

Mikor a vén órás sok idő múlva magához tért, Aubert és Gérande ott térdeltek az ágya előtt... Zachariás mester érezte, hogy vége van, s látván a két szerelmest, boldoggá akarta tenni őket... Hogy legyen leányának valakije, a ki vezesse az életben, reszkető kezeit rátette Aubert fejére és töredezetten mondotta:

- Fiam... légy ura az én leányomnak!...

De, alig hogy elmondta ezt, valami megmagyarázhatatlan düh szállta meg... Hirtelen eszébe jutottak a törpe szavai:

- «Gérande sohasem lesz Aubert felesége!»...

Hörögve felült ágyában és rekedten rikácsolta:

- Nem akarok meghalni!... Nekem nem szabad meghalnom!... Én Zachariás mester vagyok!... A könyveimet!... Adjátok ide a könyveimet!...

S föltámolyogva ágyából, oda vonszolta magát a főkönyvhöz, a melyben gondosan föl volt írva, hogy melyik órát mikor és kinek adta el.

Lázasan keresgélt, lapozott ebben a könyvben, míg végre sovány ujjá reszketve állt meg egy tételen...

- Ez az!... meg van! - mondta ujjongva. - Itt van a régi vasóra, a mit Pittonaccio vett meg!... Ezt még nem hozták vissza: - tehát jár!... Még él, még mindig él... Ah, meg kell találnom, meg akarom találni ezt az órát!... Magam viselek rá gondot, s úgy vigyázok rá, hogy örökké tartson, mint a hogy én is örökké akarok élni!...

Megint ájultan esett össze...

Aubert és Gérande visszafektették ágyába, aztán letérdeltek melléje és sokáig, buzgón imádkoztak érte, meggyógyulásáért.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Az utolsó óra.

Pár nap mult el így, és Zachariás mester, a ki már fél lábbal a koporsóban volt, ismét talpra állt és fölkelte az ágyból. De Gérande azért nem csalódott: - apja már élő-halott volt, s nem húzhatta sokáig.

Egy reggel aztán különös dolog történt: - Zachariás mestert hiába várták a reggelihez.

Bementek a hálószobájába: - nem volt ott!... keresték a műhelyében: - ott se volt!...

Hová lehetett?...

Várták egész délelőtt... várták délben az ebédhez... várták délután... várták este: - de csak nem került elő sehonnan!

Gérande keservesen sirt; Aubert és Scholastique beszaladozták az egész várost: - de az öreg órásnak sehol semmi nyoma se volt!

- Keressük meg apámat! - könyörgött Gérande kétségbe esve, mikor Aubert este haza jött.

- De hol?... de hol? - tűnődött magában Aubert.

Egyszerre csak átvillant az agyán valami... Eszébe jutottak Zachariás mester utolsó szavai: - az a régi vasóra, a melyet nem hoztak vissza... Bizonyosan azt keresi!

Ezt a gondolatát elmondta Gérandenak is...

- Hamar, keressük meg a könyvben! - kiáltott föl Gérande.

A könyv nyitva volt Zachariás mester asztalán, s a nyitott lapon ezt olvasták:

«Eladtam Pittonaccio úrnak egy vasórást, mozgó figurákkal, ütőkészülékkel, erkölcsös mondásokkal... Lakik az andernatti kastélyban.»

- Apám ott van! - kiáltott föl Gérande.

- Siessünk utána! - felelte Aubert: - még tán megmenthetjük!... A kastély alig van húsz órányira Genftől!

Rögtön elindultak s velük ment a hűséges Scholastique is. Öt mérföldet gyalogoltak a sötét éjszakában, fárasztó hegyi utakon, és mindenütt kérdezősködtek Zachariás mester felől, de az öreg órást senki sem látta.

Másnap reggel pihenés nélkül törtek fölfelé a hegyekbe, s eljutottak Bouveretbe, a hol a Rhône beleszakad a Genfi-tóba.

De itt se találták nyomát Zachariás mesternek.

Tovább mentek hát, s az éhségtől, fáradságtól félig holtan értek a Notre-Dame du Sex remetelakhoz, melynek szent életű lakója éjjeli szállást adott mind a hármuknak.

Mivel nem bírtak volna tovább menni, megpihentek ottan, s kérdezősködtek a remetétől is Zachariás mester elöl. De ez se tudott róla semmit. Ám, mikor a két boldogtalan jegyes elpanaszolta neki a baját, a remete mély áhítattal keresztet vetett magára és letérdelve így szólt:

- Imádjuk Istent, hogy legalább a lelkét mentse meg!

E pillanatban valaki rekedten kiabált odakint:

- A sátán nevében, nyissatok ajtót!...

Egy erős rugásra kitárult az ajtó, s a küszöbön Zachariás mester lesoványodott, félelmetesen ördögi alakja jelent meg.

- Apám! - sikoltott föl Gérande.

- Hol vagyok? - dörmögött Zachariás mester. - Az örökkévalóságban!... sietnem kell, mert még megállnak az óramutatók, s akkor mindennek vége...

- Apám! - sikoltott föl Gérande újra, s erre a kétségbeesett sikoltásra mintha visszatért volna az öreg órák eszmélete...

- Te vagy itt, Gérande? - kiáltott föl meglepetve... És te is Aubert?...

- Apám! - könyörgött Gérande: - jer vissza velünk Genfbe... Jer haza, édes jó apám!

- Ereszszetek! - kiáltott föl Zachariás mester. - Sietnem kell... A testem már úgy is elpusztult...

- De él a lelked! - szólt a remete komolyan.

- Oh, az még él!... Jók a kerekei, és könnyen forognak... De föl kell húznom az órát, különben megáll és vége!

- A lelked nem órá, - folytatta a remete feddőleg. - A lélek halhatatlan...

- Úgy van: halhatatlan, mint a dicsőségem!... De most ott van az andernatti kastélyban... érte kell mennem...

A remete keresztet vetett és szigorúan mondta:

- Az andernatti kastélyban elátkozott eretnek lakik.

- Ne menj oda, apám! - könyörgött Gérande.

- De elmegyek... El kell mennem a lelkemért... Nem hagyhatom ott a lelkemet... Ah, a lelkemet!...

Evvel szilajon, mint az őrült, bele rohant a sötét éjszakába, úgy hogy Gérande, Aubert és Scholastique alig bírták követni.

Zachariás mester oly könnyedén kúszott és szaladt a meredek sziklákon, mint a zerge. Nem nézett se jobbra, se balra, csak sietett egyenesen előre, az égbe nyúló komor sziklák felé, melyeknek egyikén sötét, zordon, düledező várkastély emelkedett.

- Ott van!... Ott van! - kiáltott föl ujjongva, s most már még gyorsabban rohant fölfelé.

A félig rombadőlt kastélyról különös legendák keringtek a vidéken. Azt beszélték, hogy boszorkányok látogatják, s ott tartják vásárjaikat, mulatságaikat, melyeken feles számmal vesznek részt az ördögök is.

De Zachariás mester mindezzel nem törődött. A sziklába vágott mély úton egyenesen be-rohant a kastély udvarára, s mintha láthatatlan kéz vezetné, gyorsan és biztosan ment végig a folyosókon s elért a földszinti, roppant nagy lovagterembe.

Alig lépett be, mindjárt ujjongva sikoltott föl: - hatalmas vas-asztalon ott állt a keresett óra az egyik sarokban... ott állt és járt, ketyegett!...

Ez a remekmű egy régi, román-stilű templomot ábrázolt, melynek tornyában ott volt az óra számlapja, homlokzatán pedig egy nagy mozgó lap, mely minden órában változott, úgy hogy másik mozgó lap tolódott a helyébe, s ezen megint valami új bibliai mondás volt olvasható.

Zachariás mester az örömtől részegen akarta elfoglalni a rég keresett kincset, midőn egyszerre csak gúnyos kacagást hallott a háta mögött.

Megfordult, s a füstölgő lámpás homályos fényénél megismerte azt a vén törpét, a kivel Genf-ben találkozott.

- Jó napot, Zachariás mester! - mondta a törpe.

Gérande ijedten fölsikoltott és Auberthez simúlt.

Zachariás mester megütődve nézett a törpére és azt kérdezte:

- Kicsoda ön?... És mit keres itt?

- Ezt én kérdezhetném öntől, - felelte a törpe: - mert én Pittonaccio vagyok s ez az én kastélyom... De úgy látom, hogy elhozta a leányát nekem...

Aubert dühösen rárohant a törpére.

- Megállj, Aubert! - kiáltott rá Zachariás mester.

A törpe nagyot kacagott s úgy tűnt el a sötétben, mint az árnyék... De távozó szavát még hallották:

- Jó éjszakát!...

- Menjünk innen, apám! - könyörgött Gérande. - Elátkozott hely ez... Oh, apám, gyerünk!...

De Zachariás mester már eltűnt a törpe után...

Gérande elájult. Aubert és Scholastique ölbe vették a szerencsétlen leányt és kivitték a teremből. De a folyosón eltévedtek: - sehogysem bírták megtalálni a kijárást, s több órai bolyongás után, mikor már Gérande is újra eszméletre tért, megint csak abba a nagy terembe kerültek vissza, a honnan elindultak.

A terem nem volt üres. Pittonaccio gubbaszkodva ült egy márvány-asztalon, s előtte Zachariás mester állt... Látszott, hogy élénken beszélgetnek.

Mikor Zachariás mester meglátta leányát, oda ment hozzá, kezén fogta és Pittonaccióhoz vezette, mondván:

- Itt van a te urad és parancsolód!... Gérande, ez a te férjed.
- Soha! - kiáltott föl Aubert hevesen: - Gérande az én menyasszonyom!
- Soha! - ismételte Gérande is panaszosan.

Pittonaccio gúnyosan fölkaczagott, Zachariás mester pedig haragosan kiáltott föl:

- Hát a halálot akarjátok?... Ez az óra az utolsó, a melyet készítettem, s a mely még jár... Ebben van az életem is, és a gazdája így szólt hozzám: - «Ha nekem adod a leányodat, tiéd lesz ez az óra!» - És Pittonaccio nem akarja fölhúzni, ha csak neki nem adlak téged... Ah, leányom, hát nem szeretsz már, hogy a halálot kivánod?

- Apám! - sikoltott föl Gérande zokogva.

- Ha tudnád, mennyit szenvedtem, - folytatta Zachariás mester lázasan, - míg nem tudtam, hol van ez az óra!... Örökké rettegtem, hogy elfelejtik fölhúzni, vagy összeakadnak a kerekei és megáll... s ekkor nekem is végem lesz!... Nézd csak: mily szilárdan és biztosan járnak a mutatói!... Most üti a hajnali öt órát... Hallgasd csak, mily érczes a kongása, és olvasd a szép erkölcsi tanulságot, a melyet mutat!...

Az óra lassan, de messze csengő hangon verte el az öt órát, s a templom homlokzatán ez a mondat jelent meg lángvörös betűkkel:

«Egyetek a Tudás fájának gyümölcseiből!»

Aubert és Gérande meghökkenve néztek össze... Ez nem ugyanaz az óra volt, a melyet Zachariás mester készített; vagy, ha az volt: akkor a Sátán keze megrontotta, s meghamisította az Istennek tetsző erkölcsi tanításokat.

De Zachariás mester nem is nézett oda. Ismét leányához fordult és így folytatta:

- Hallod-e, Gérande, én édes leányom?!... Látod, még élek... még élek!... A világ legelső órásmesterének és büszkeségének nem szabad meghalnia!... Te sem akarhatod ezt, nem fogod megölni apádat, hanem elfogadod férjednek ezt a férfit, hogy halhatatlan lehessek, s végre hatalomban is mérközhessem Istennel!

A vén Scholastique ijedten vetett keresztet e szörnyű szavak hallatára, Pittonaccio pedig fölujjongott örömeiben.

- És látod, Gérande, boldog is lehetsz a férjeddal, - folytatta Zachariás mester. - Nézd meg jól: ez az ember az idő!... Én adtam neked életet, Gérande: most add vissza ezt az életet apádnak!

- Gérande, - szólt Aubert halkan: - én vagyok a vőlegényed.

- De ő meg apám! - nyögte Gérande fájdalmasan.

- A leány a tied! - mondta Zachariás mester. - Pittonaccio, váltsd be ígéretedet.

- Itt van az óra kulcsa, - felelte a törpe, s átadta a kulcsot.

Zachariás mester úgy csapott le rá, mint az ölyv a galambra, oda rohant az órához, s kezdte fölhúzni... Húzta, egyre húzta, s a mint a kulcs forgott, a kerekek csikorogtak, szinte ijesztő volt hallani... A vén órás egyre forgatta, forgatta a kulcsot, mintha nem is ő, hanem egy gép dolgozna a karjaiban: - míg végre lihegve, halálra fáradtan roskadt egy székbe.

- Fölhúztam száz esztendőre! - rikácsolta ujjongva.

Aubert örjöngve rohant ki a teremből. Midőn hosszas keresés után ráakadt a kastély kapujára, egyenesen ahhoz a jámbor remetéhez szaladt, a ki tegnap este vendégül látta őket, s addig sirt, könyörgött neki, míg a remete beleegyezett, hogy fölmegy vele az andernatti kastélyba.

Odafönt Zachariás mester alig tudott hová lenni örömében. Minden perczen megnézte az órát: oda szaladt hozzá, egész közről hallgatta a ketyegését, figyelte ingájának szabályos mozgását...

Gérande félájultan feküdt az egyik sarokban és a szegény Scholastique ápolta, vigasztalta... De mit törődött evvel Zachariás mester! Neki most nem volt egyébre gondja, mint az órájára.

Most tízet ütött az óra, és Scholastique határtalan rémületére ezek a szavak jelentek meg a templom homlokzatán:

«Az ember hasonlóvá lehet Istenhez.»

Zachariás mester nemcsak hogy nem botránkozott meg ezen az istentelenségen, hanem inkább még gyönyörködve olvasta, mert tetszett neki ez a gőgös, fölfuvalkodott gondolat, a melyet Pittonaccio hizelgése csak még jobban szítottak benne.

A házasság megkötését déli tizenkét órára tűzték ki. Gérande, a ki inkább holt volt, mint eleven, se nem látott, se nem hallott. A csöndet mi sem törte meg, csak Zachariás mester örjöngő fecsegése, meg Pittonaccio gúnyos kacagása.

Az óra elütötte a tizenegyet is. Zachariás mester összereszt és ujjongva, szinte kiabálva olvasta ezt az istenkáromlást a templom homlokzatáról:

«Az ember legyen rabszolgája a tudománynak s áldozza föl érte családját, rokonait.»

- Úgy van! - örjöngött Zachariás mester: - semmi se szent ezen a világon, az egy tudományt kivéve!

A mutatók szinte sziszegve, csikorogva jártak az óra számlapján s az óra ingája gyorsan lengett, a ketyegése egyre erősebb, lázasabb lett...

Zachariás mester már nem beszélt!... Leroskadt a földre, behorpadt melle zihált, s lihegő ajkairól szakadozva, hörögve hangzottak az összefüggéstelen szavak:

- Az élet... A tudomány!... A család!... Minden!...

E rémes jelenetnek azonban már két új tanuja is volt: - a remete és Aubert.

Zachariás mester hanyatt feküdt a földön. A félájult Gérande oda vonszolta magát apjához és térden állva imádkozott mellette...

Egyszerre csak hallani lehetett azt a gyors berregést, mely megelőzi az óra ütését...

Zachariás mester még egyszer fölemelkedett és hangos szóval kiáltotta:

- Dél van!

Ám a remete kinyújtotta kezét az óra felé... s a vén vas-óra hirtelen megállt: - a deket már nem üthette el.

Ekkor Zachariás mester oly rémeset sikoltott, hogy bizonyára a pokolban is meghallották, a templom homlokzatán pedig ezek a szavak jelentek meg:

«A ki hasonló akar lenni Istenhez, örökre elkárhozik.»

A vén óra szörnyű dörrenéssel robbant föl; darabjai szerte szóródtak a teremben, rugója pedig kiugrott és szilajon tánczolt, ugrált ide s tova a földön.

Zachariás mester fölugrott, utána szaladt, meg akarta fogni és közben egyre rikácsolta:

- A lelkem!... A lelkem!... Segítség!... Fogjátok meg!... A lelkem!... A lelkem!...

A rugó pedig egyre ott ugrált, tánczolt előtte, hol jobbra, hol balra pattant, - de Zachariás mester nem bírta elfogni.

Végre Pittonaccio utolérte, megragadta és szörnyű átkozódások közt eltűnt vele a föld alá.

Zachariás mester hanyatt vágódott. Meghalt.

* * *

A világhírű genfi órast ott temették el az andernatti sziklacsúcson, a zordon bérczek közt. Aubert és Gérande visszatértek Genfbe, s a boldog évek hosszú során, melyeket Isten megérniök engedett, imádsággal és buzgó áhítattal igyekeztek megváltani a boldogtalan Zachariás mester lelkét, a kit a tudomány gögje döntött kárhozatba.

TELELÉS GRÖNLANDBAN.

ELSŐ FEJEZET.

A fekete lobogó.

A dunkerquei öreg-templom plébánosa hajnali öt órakor kelt föl május 12-ikén, hogy szokása szerint elmondja az első misét, a melyet néhány ájtatos halász hallgatott.

Már föl is öltözött a mise-ruhába s már éppen ki akart menni az oltárhoz, midőn egy hatvanas, de erőteljes tengerész örvendezve berontott a sekrestyébe.

- Megálljon, plébános úr! - kiáltott föl - megálljon egy perczre, kérem.

- Nos, mi történt, Cornbutte? - kérdezte a plébános. - Nem várhatnánk vele a mise utánig?

- A mise utánig? - nevetett a becsületes arczu tengerész. - Azon kezdem, hogy a plébános úr nem is fog misézni!

- Már hogy ne miséznék!... Mikor már be is harangoztak!

- Ha százszor beharangoztak is, - felelte Jean Cornbutte, - az mind nem ér semmit!... Ön megígérte nekem, hogy maga fogja megesketni Lajos fiamat és Mari hugomat...

- Ah, hát Lajos megjött? - kérdezte a plébános örömmel.

- Még nincs itt, de már tegnap este jelezték, hogy a «*Jeune Hardie*», melyet ön keresztelt meg, már a kikötő előtt czirkált.

- No, ennek tiszta szivemből örülök, - felelte a plébános és letette a szent kelyhet. - Tudom, hogy mit ígértem: ezt a misét majd a káplán mondja el helyettem; én pedig várok, míg Lajos megérkezik.

- Biztosítom, plébános úr, hogy nem kell soká várnia. Mihelyt a brigg horgonyt vet, azonnal a földélzetre megyünk és megtartjuk az esküvőt.

- Jól van, Jean, menjen hát és intézzzen el mindent.

Jean Cornbutte még egyszer megköszönte a plébános szivességét és haza sietett.

Ez a derék hajóskapitány eléggé megszédte magát negyven esztendei bolyongása alatt, s mikor Dunkerqueben, szülővárosában megtelepedett, hajót építtetett magának, vagyis inkább fiának, Lajosnak, a ki harmincz éves volt, s úgy tisztelték a környéken, mint a legbátrabb és legügyesebb tengerész-kapitányt.

A «*Jeune Hardie*» kapitánya jegyben járt Marival, az öreg Cornbutte hugának húsz éves leányával, a ki árván maradt és nagybátyja házában talált otthont. Cornbutte Lajos, a vőlegény, három hónappal előbb indult el Bodoébe, Norvégiába, s az utazás előtt úgy határozták, hogy az esküvőt a brigg megérkezése után tartják meg.

Az öreg Cornbutte házában már mindenki talpon volt. Mari a menyasszonyi ruhában szaladt nagybátyja elé és mosolyogva, tréfásan mondta:

- Még utóbb elkésünk!

- Siessünk is, - felelte Cornbutte János: - mert ha jó szele van, a «*Jeune Hardie*» előbb ér a kikötőbe, mint mi.

- Hát a többiek? - kérdezte Mari.

- Csak légy nyugodt!... Mind ott lesznek idején.

E pillanatban lépett be Clerbaut koma.

- No, öreg! - szólt kezét fogva komájával, - te ugyan szerencsés ficzkó vagy! Ép most jön meg a hajód, a mikor a kormány árlejtést hirdet a hadsereg szállításaira...

- Ki törődik most a kormánynyal! - kiáltott föl Cornbutte János.

- Tudom, tudom, - felelte a koma, - de ezek a szállítások...

- Megjött Lajos! - vágott közbe Mari örvendezve.

- Persze, persze... Csakhogy ezek a szállítások...

- Még ma megtartjuk a lakzit! - folytatta Cornbutte.

- Nagyon helyes... De, a mint már mondtam is, ezek a szállítások...

- És önnek is ott kell lennie, Clerbaut bácsi!...

- Hogyne, hugom!... Hanem ezek a szállítások...

- Meghivom az egész legénységet! - kiáltott föl Cornbutte.

- Tehát, a kormány szállításai...

- Siessünk a rakodópartra! - vágott közbe az öreg Cornbutte.

És, mit sem törődve a kormány szállításaival, karon fogta és magával hurczolta Clerbaut komát.

A kikötő molóján már együtt volt az egész násznép, a mely körül nem sokára nagy csapat kíváncsi verődött össze.

Vagy öt mérföldnyire, kint a nyílt tengeren, volt a «*Jeune Hardie*», s az élénk éjszaki szélben gyorsan közeledett. Az öreg Cornbutte János egyre vizsgálta a hajót messzelátóján, s közben vidáman beszélgetett barátaival.

- Olyan ez a brigg, - mondta elégedetten, - mintha most húzták volna ki a telepről... Meg van minden kötele, vitorlája: egy csöpp kár se esett benne.

- Látod-e már a fiadat, koma? - kérdezte Clerbaut.

- Még nem... Bizonyosan lent van a szobájában.

- Adja ide a messzelátót, bácsi, - kérte Mari az öreget: - én akarom először meglátni!

- Hohó!... hiszen Lajos az én fiam!

- Önnek már harmincz esztendeje fia, nekem pedig még csak két év óta a vőlegényem.

- Különös, hogy nincs rajta lobogó, - jegyezte meg Clerbaut koma. - Talán elfelejtették fölhúzni?

Most már oly közel volt a brigg, hogy meg lehetett ismerni a födélzetén járkáló, dolgozó matrózokat is.

- Nini, ott van André Vasling, a második kapitány!...

- Ez meg Misonne, a hajóács!...

- Penellan most szalad föl az árbocra!...

A «*Jeune Hardie*» már csak három-négy kilométernyire lehetett a parttól, midőn hirtelen fölrántották hátulsó árboczára a fekete lobogót... A brigg gyászolt.

Halálos csönd lett. A parton álló násznép szorongva, megkövülten nézte a közeledő brigget: mindnyájuk szívébe belopózott a kétségbeesés szörnyű rettegése...

Mari, Cornbutte János, a vendégek és jó barátok lélekszakadva siettek föl a födélzetre.

- Hol a fiam? - kérdezte az öreg Cornbutte halálsápadtan.

Felelet helyett a matrózok mind levették a sipkájukat és némán mutattak a fekete lobogóra.

Mari kétségbeesetten fölsikoltott és ájultan roskadt nagybátyja karjaiba.

André Vasling, a másodkapitány, haza hozta a hajót: de Mari vőlegénye, Cornbutte Lajos kapitány, nem volt a födélzeten!

MÁSODIK FEJEZET.

Jean Cornbutte terve.

Mikor az ájult Marit elvitték a hajóról, André Vasling, a másodkapitány, részletes jelentést tett az öreg Cornbuttenak a szörnyű szerencsétlenségről, mely fiától megfosztotta.

A hajó naplója így jegyezte föl az esetet:

«Április 26-ikán a Maelström közelében vitorlázott a brigg. Az idő fürgeteges lévén, a «*Jeune Hardie*» éjszak-nyugot felé igyekezett, midőn szél alatt egy golettát pillantott meg, mely erősen küzdött a viharral. A hajó már elvesztette középső árboczát, vitorlái is mind elröpültek, s látni való volt, hogy a Maelström áramlata az örvény felé ragadja. Cornbutte Lajos kapitány, látván a goletta veszedelmét, segítségére akart sietni, s a legénység könyörgése ellenére is lebocsáttatta a mentő csónakot, melybe Cortrois és Nouquet kormányosokkal együtt bele ült. A «*Jeune Hardie*» legénysége óvatosan követte a kapitányt, de a csónak csakhamar eltűnt a sűrű ködben. Mivel a tenger egyre viharosabb lett s félő volt, hogy a brigget is elkapja a Maelström áramlata, a másodkapitány vitorlát cserélt és délkeletnek tartott. Jobbra fordulván az idő reggelig, a «*Jeune Hardie*» három napon át czirkált ugyanazon a helyen, keresve kapitányát, - de sem a golettát, sem a brigg mentő csónakát nem látta sehol, s a kapitánynak és a vele távozott két kormányosnak se volt nyoma. Ekkor André Vasling átvette a hajó parancsnokságát és egyenesen haza vitorlázott Dunkerquebe.»

Mi alatt André Vasling fölolvasta ezt a száraz jelentést, az öreg Cornbutte egyre sirt. Egyetlen vigasztalása az volt, hogy fia másokon akart segíteni s önfeláldozásának lett áldozata.

A szomorú ujságnak csakhamar hire futott egész Dunkerqueben, s barátai mind a legnagyobb részvétellel, gyöngédséggel vigasztalták az öreg hajóskapitányt.

A viharedzett tengerész azonban nem sokáig sirt. Erős lelke nem birt beletörődni a csapásba s mindjárt másnap már új tervek, új remények foglalkoztatták.

Midőn André Vasling eljött hozzá, hogy beszámoljon utjának kereskedelmi részéről, az öreg Cornbutte ezt kérdezte tőle:

- Bizonyos ön benne, hogy a fiam csakugyan elveszett?
- Fájdalom, uram... nagyon is bizonyos vagyok!
- Elkövetett-e mindent, hogy megtalálja?

- Mindent, Cornbutte úr, a mi embertől csak telhetett... de a Maelström nem kegyelmez: örvénybe sodorta őket s ott veszték el.

- Megmaradna ön, André, másodkapitánynak a hajómon?

- Ez attól függ, hogy ki lesz az első kapitány.

- Én magam, - felelte a vén tengerész. - Gyorsan kirakatom a terhet hajómból, s azután megyek megkeresni a fiamat.

- De hisz ő meghalt! - szólt André Vasling hevesen.

- Lehet, hogy meghalt, de lehet, hogy él... Végig fogom járni Norvégia partjait, s ha nem lelem sehol, akkor visszajövök ide, meghalni...

André Vasling, látván, hogy az öreg Cornbutte szándéka komoly, nem ellenkezett tovább, de egyelőre megfontolási időt kért, hogy megtartja-e állását, vagy sem.

Cornbutte bácsi elmondta szándékát Marinak is, és a fiatal leány, mihelyt ez a csöpp remény fölcsillant, azonnal lelke egész erejével hitt benne és ösztönözte nagybátyját az indulásra.

A «*Jeune Hardie*» legénysége mind egy szálig késznek nyilatkozott, hogy elkíséri Cornbutte kapitányt a fia fölkeresésére. Volt köztük egy, a breton Penellan, a ki valamikor együtt hajózott az öreg Cornbuttetal, és térdein ringatta a kis Marit. Ez örült legjobban a kutatásnak, mert szerinte André Vasling nagyon is könnyedén vette Lajos kapitány eltűnését és nem követett el mindent, hogy a nyomára akadjon.

Tíz nap se telt bele s a brigg már útra készen állt; de a terhe ez úttal nem árukából állt, hanem mindenféle élelmi szerekből, sózott húsból, kétszersültből, lisztből, borból, pálinkából, theából, kávéból, meg téli ruhákból, és más efféle felszerelésekből.

Az indulást május 22-ikére tűzték ki.

André Vasling a megelőző estén meglátogatta Cornbutte kapitányt, hogy választ adjon neki, megtartja-e rangját a hajón, vagy sem.

Az öreg Cornbutte nem volt otthon, de Vasling kapitány a szobából, a hol várt reá, a következő párbeszédet hallgatta végig, - illetőleg csak a végét egy hosszabb vitának, - Penellan és Mari közt.

- Hány éves Cornbutte bácsi? - kérdezte Mari.

- Lehet vagy hatvan, - felelte Penellan.

- Na, látod! s mégis szembe száll a fáradságos út veszedelmeivel.

- A kapitány még nagyon erős ember s különben is megszokta a tengert, a nélkülözéseket... ön pedig még soha se járt a tengeren.

- A ki szeret, az erős is, - felelte Mari, - különben én hiszek Isten segedelmében. S neked nem szabad ellenkezned...

- Szó sincs róla, Mari!... ki tudja, hova hány-vet bennünket a sors és mennyit kell szenvednünk!... Még erős emberek is elpusztulnak a tengeren, nem hogy...

- Penellan, - vágott közbe Mari határozottan, - ha ellene szegülsz akaratomnak, azt kell hinnem, hogy nem szeretsz...

André Vasling eleget hallott! s mikor Cornbutte János haza jött, azzal fogadta, hogy megmondta a dolgot és megmarad másodkapitánynak a hajón.

- Köszönöm, André, - felelte Cornbutte meghatottan, - tudtam, hogy nem hiába számítok önre.

Penellan azonban, mikor meghallotta André Vasling elhatározását, furcsán dűnnyögött valamit a bajusza alatt, de azért csak magába fojtotta a gondolatait.

Az öreg Cornbutte még az nap este elbúcsúzott Maritól, de kissé meglepetve tapasztalta, hogy a fiatal leányt nem valami tulságosan verte le a gondolat, hogy meg kell válnia nagybátyjától. De nem sok ügyet vetett rá, mert egyéb gondjai voltak, s miután mindent átadott Marinak a házban, úgy tíz óra tájban a hajóra vitette magát.

A brigg másnap kora hajnalban kibontotta vitorláit és elindult veszedelmes, bizonytalan útjára. A parton mind ott voltak a jó barátok és rokonok, - köztük Clerbaut koma, meg a plébános, a kik sokáig integettek kendőikkel a lassan távozó «*Jeune Hardie*» után...

Hová ment ez a hajó?...

Senki sem tudta... Csak ment előre, a veszedelmekbe, talán a bizonyos halálba, - keresvén azt a derék hajóskapitányt, a ki mások megmentéseért a tulajdon életét kockáztatta.

HARMADIK FEJEZET.

Reménysugár.

Jean Cornbuttenak az volt a szándéka, hogy legelőször is a Farör-szigeteket látogatja meg, hátha az éjszaki szél oda hajtotta a hajótörötteket, s ha ott nem találja őket, akkor átkutatja Norvégiának egész keleti partjait Bodoëig, s ha kell még fölebb éjszakon is keresi őket.

S mivel a vihar, melyben Cornbutte Lajos kapitány eltűnt, nyugatról jött, Penellan javaslatára azt határozták, hogy a mennyire lehet, közel fognak elmenni a keleti partok mentén, hátha valahol nyomát lelik a hajótörötteknek.

A «*Jeune Hardie*» már jól kint járt a nyílt tengeren és Jean Cornbutte éppen figyelmesen vizsgálta a térképet, mikor jól ismert, kedves hang csendült meg a háta mögött:

- Csak bátorság, kedves bácsi!

Az öreg meghökkenve fordult meg: Mari ugrott a nyakába!

- Micsoda?!... Hát te itt vagy?

- Hol lehetnék másutt, bácsi, mikor Lajosról van szó?

- Irgalmas Isten! - szörnyűködött Jean Cornbutte, - hogy szántad rá magadat erre a veszedelmes utazásra?... A hová mi megyünk, az a halál, a pusztulás országa: hogy bírnád el a sok szenvedést, te boldogtalan, gyöngye leány?

- Én erős vagyok, bácsi s van itt két jó barátom: - ön és Penellan, a kiknek társaságában játszva tűnök el mindent.

- Ah, Penellan?... Most már tudom: ő bujtatott el téged a hajón!

- Ez igaz, bácsi; de én kényszerítettem rá.

- Penellan!... Penellan! - kiabált Jean Cornbutte.

És mikor a vén kormányos bejött, így szólt hozzá:

- Azon, a mi megtörtént, nem változtathatunk, Penellan, de el ne feledd, hogy mától fogva te vagy felelős Mariért!

- Legyen nyugodt, kapitány, - felelte Penellan szilárdan, - a kicsike bátor és erős... azután meg én is itt vagyok. Mari lesz a hajó őrangyala, én meg majd vigyázok reá.

Nyolcz nap mulva a brigg már ott volt a Farör-szigetekenél, de minden kutatás hasztalan volt: - se hajótörötteknek, se más egyéb szerencsétlenségnek hire-hamva se volt ottan s a «*Jeune Hardie*» június 10-ikén tovább vitorlázott Bodoë felé.

Június 30-ikán már horgonyt vetettek ebben a kikötőben, s alig kérdezősködött Jean Cornbutte a fia felől, mindjárt elébe tettek egy okmányt, melyet, rumos palaczkba zártan, a tenger vetett ki a partra.

Az okmány tartalma ez volt:

«A mai napon, április 26-ikán, a «*Froöern*» golettát, miután a «*Jeune Hardie*» mentő-csónakja nem segíthetett rajta, a tengeráramlat a jéghegyek felé sodorta. Isten irgalmazzon nekünk!»

Jean Cornbutte térdre borúlva adott hálát Istennek ezért a hírért... Most már meg volt a nyom: csak követni kellett!

A brigget azonnal megvizsgálták, és Fidèle Misonne, a hajóács, kitatarozta, a hol szükség volt rá. Penellan pedig, a ki valamikor czetvadász-hajón is szolgált, mindennel ellátta, a mi csak kellett az ily hosszú és veszedelmes útra.

Takarókat, meleg ruhákat, fókabőr-csizmákat, tömérdek élelmi szert, bort, pálinkát, pemmi-kánt, citromot, stb. szállítottak a hajóra, s nem feledkeztek meg a puskákról, jégfűrészekről, csáklványokról és tüzelő-anyagról sem.

Hála Penellan sürgetésének és a legénység szorgalmának, a «*Jeune Hardie*» már július 16-ikán indulhatott. Az évszak kedvező volt, mert a sarki jég már két hónap óta olvadt s az út szabad volt éjszak felé.

A brigg fölhúzta vitorláit és egyenesen a Brewster-foknak tartott, mely Grönland keleti partján fekszik az éjszaki szélesség hetvenedik foka alatt.

NEGVEDIK FEJEZET. **A tengerszorosokban.**

Július 23-ikán pillantották meg az első jéghegyeket, melyeket az áramlat a Davis-szorosból hajtott az Atlanti-óceánba. Ettől fogva gondos őrség ügyelt arra, hogy a brigg össze ne ütközzék az uszó jéghegyekkel.

A legénységet két részre osztották; az egyikben voltak: Fidèle Misonne, Gradlin és Gervique, a kapitány mellett; a másikban: André Vasling, Aupic és Penellan. Az őrségek mindegyike csak két óráig volt szolgálatban, s azután fölváltotta a másik, mert a nagy hidegben nem bírták tovább a munkát.

Gyakran heves hózivatarok voltak, s a hőmérsék állandóan 8-10 Celsius volt a fagyponat alatt.

Augusztus 1-én szép derült idő volt és Mari a födélzeten beszélgetett nagybátyjával, Vasling másodkapitánynyal és Penellannal.

- Mikor érünk már partot? - kérdezte Mari.

- Legkésőbb három-négy nap múlva, - felelte Cornbutte.

- S találunk-e ott valami nyomot?...

- Lehet, hogy találunk, leányom: bár attól félek, hogy az áramlat tovább sodorta a *Froöernt* éjszak felé!

- Ez azért is valószínű, - magyarázta André Vasling, - mert az a vihar három napig tartott akkor; s három nap alatt nagyon messzire elhajtja a szél az olyan hajót, a mely nem kormányozható.

- Igen ám, - szólt közbe Penellan, - de akkor április volt, s mivel az olvadás még nem kezdődött el, a szoroson túl már alighanem megrekedt a hajó a jéghegyek közt!

- S ott valószínűleg darabokra is tört...

- Az meglehet, de a legénység könnyen kimenekülhetett a jégmezőkre.

- Reméljük a legjobbat! - szólt Cornbutte kapitány, ketté vágván a vitát, mely minden nap megújult André Vasling és Penellan között.

Este felé a brigg úgy beszorult az úszó jéghegyek közé, hogy alig birt mozogni. Most Penellan állt a kormányhoz és a legnagyobb óvatossággal kormányozta a hajót. Fölötte vigyáznia kellett, mert ha e roppant jéghegyek bármelyike beleütődik a briggbe vagy rázuhan, mindnyájan elpusztulnak...

A legénység hosszú csákllyákkal igyekezett eltolni útjából a kisebb jéghegyeket, de a hajó helyzete percről-percra válságosabb lett. A sötétben nem igen láttak, s inkább csak hallották a jégdarabok zajlását, a nagyobb tömegek összekoczczanását, s ebből következtettek az irányukra.

André Vasling a hajó orrán állt a matrózok közt, míg Jean Cornbutte fönt a hajóhidon maradt, s vigyázott, hogy Penellan jól kormányoz-e.

- Átkozott utazás! - dörögte André Vasling elkeseredve.

- Annyi bizonyos, hogy vastag viaszgyertyát áldozhatunk a Boldogságos Szűznek, ha megszabadulunk innen! - felelte Aupic.

- Ki tudja, hány ezer ily jéghegy van még előttünk!...

- Hát még a hátunk mögött mennyi lehet már!...

- Ne járjon annyit a szád, - rivalt rá Gervique a fecsegő matrózra. - Inkább az orrod elé nézz és vigyázz a jéghegyekre!

E pillanatban egy roppant jéghegy kivált a többi közül és, mintha valami láthatatlan erő hajtáná, egyenesen a briggnek tartott.

- Kormányos, vigyázz! - kiabáltak a hajó orrából.

Penellan gyorsan forgatni kezdte a kereket, de a hajó meg se mozdult...

- Nem érzi a kormányt, uram! - szólt Penellan Cornbuttehoz.

- Rajta, legények! - kiáltott oda Cornbutte a matrózoknak, - toljátok vissza egyesült erővel!...

Könnyű volt ezt mondani, de a jéghegy hatvan lábnaál magasabb volt, s ha a briggre zuhan vagy neki megy, úgy szétmorzsolja, mint az elefánt a legyet.

Ekkor hirtelen különös dolog történt. A jéghegy valami csikorgó, ropogó neszt hallatott, mire a hajó orrán álló legénység rémült kiabálással menekült helyéről... Mindenkinék ereiben megállt a vér, - aztán iszonyú zuhanás robaja hallatszott s a következő pillanatban óriási hullám söpörte végig a födélzetet...

A jéghegy félkilométernyire a hajó orrától oldalt bukott, kitért az útjából és mögötte szabad volt a kanyargó szoros, melyen túl a nyílt, a sík tenger is látszott.

- Seabaj, fiúk! - kiáltott föl Penellan vigan. - Most már szabad a vásár: csak előre!

ÖTÖDIK FEJEZET.

A Liverpool-sziget.

Most már mi sem állta útját a briggnak és Jean Cornbutte egyenesen a Brewster-fok felé tartott.

Augusztus 3-ikán oly szűk szorosba értek, hogy minduntalan vigyázniuk kellett, nehogy bele ütődjenek a jéghegyekbe, a melyek itt már szilárd, összefüggő tömeggé fagytak. A hideg is érezhetőbb lett, mert az éjszaki szélesség e magos fokain a napsugarak nagyon ferdén érik a földet és nem melegítenek.

Penellan nagy gonddal ügyelt Marira, a ki naponkint két-három órát sétált a födélzeten, hogy megszokja a hideg levegőt.

A fiatal leány sohasem panaszkodott, sőt még ő tréfált a hajósokkal, a kik nagyon megszerették jó kedvéért és barátságos szavaiért. André Vasling is nagyon udvariasan bánt Marival és minden alkalmat megragadott, hogy beszédbe eredhessen vele, bár a fiatal leány, szinte ösztönszerűen, kerülte őt.

Ez a hollandi származású kapitány derék tengerész volt, de a becsületességéhez alighanem szó férhetett. Penellan, a ki kezdettől fogva élesen megfigyelte, nem szívesen látta, hogy oly gyakran sűrög-forog Mari körül, s ha csak tehette, félbe is szakította beszélgetésüket, nagy boszúságára a másodkapitánynak, a ki titkos tervei érdekében minden áron szerette volna megnyerni a fiatal leány vonzalmát.

Marinak különben elég dolga akadt: téli ruhát varrt magának, még pedig majd egész olyat, a minőt a férfiak viselnek, mert abban a nagy hidegben az alul nyitott szoknya nem tartott elég meleget.

Ugyanezt cselekedték a matrózok is, míg André Vasling, a ki ügyes lövő volt, több vizi szárnyast lőtt naponta a konyhára. Ez könnyű munka volt, mert a ptarmigánok és dunna-ludak nagy csapatokban kóvályogtak a hajó fölött.

Végre a brigg megpillantotta a Brewster-fokot. Azonnal lebocsátották a csónakot és kieveztek a Liverpool-szigetre, melyet Scoresby kapitány födözött föl 1821-ben.

A benszülöttek mindjárt a partra futottak és Penellan segítségével, a ki czetvadász korából még tudott egy-két szót a nyelvükön, megkezdődött a nyomozás - még pedig eredménynyel.

Az egyik grönlandi, mihelyt meghallotta, miről van szó, azonnal egy hajót rajzolt a hóba és jelekkel mutogatta, hogy három hónappal ez előtt egy ilyen hajót éjszak felé sodort az áramlat, de ők nem mehettek utána, mert nagy jégzajlás volt...

Ez tehát jó hír volt, és Jean Cornbutte elhatározta, hogy azonnal folytatja az útát. Előbb azonban hat eszkimó-kutyát vett a hozzá való szánkókkal, hogy szükség esetén a szárazon is legyen mivel utaznia.

Augusztus 10-ikén reggel a «*Jeune Hardie*» kedvező széllel indult éjszak felé.

Jean Cornbutte, el lévén szánva, hogy addig megy éjszak felé, a meddig csak lehet, minden előkészületet megtett a telelésre. A hajószobát és a legénység lakását légmentesen elzárta, s napjában csak egyszer szellőztetett, úgy hogy légáramlatot csinált a helyiségben. Beállította a kályhákat is, de még nem fűttetett, részint azért, hogy mindnyájan hozzá szokjanak a hideghez, részint azért, mert takarékoskodni akart a tüzelőfával és szénnel.

Két nappal később elvesztették szem elől a Liverpool-szigetet, s ugyanakkor a hőmérsék is hirtelen alább szállt. A briggnak tehát sietnie kellett, mert az út nem sokára bezárul előtte...

Szeptember 3-ikán reggel szilárd jégmező állta el a «*Jeune Hardie*» útját. Jégfűrészekkel kellett hát útát vágniok a körülbelül egy angol mérföld széles jégmezőben, s ez a fárasztó munka egyfolytában 20 óráig tartott...

A legénység halálosan belefáradt a munkába: néha övig, derékig a vízben kellett dolgozniok... de végre szabad volt az út, és átvontatták a hajót a jégmezőn, mely oly sokáig föltartóztatta.

HATODIK FEJEZET.

A jégmező rianása.

A következő pár napon óriási erőfeszítéssel tudtak csak előre menni, - szeptember 12-ikén pedig egész tömegében befagyott a tenger, s úgy körülfogta a brigget, hogy se előre, se hátra, se jobbra, se balra nem mozdúlhatott.

Itt volt tehát a tél, végtelen sok nélkülözésével és szenvedésével!

A «*Jeune Hardie*» a Gaël-Hamkes-öböl bejáratánál feneklett meg, a nyug. hossz. 21-ik, s az éjszaki szél. 76-ik foka alatt.

Jean Cornbutte előkészületeket tett a telelésre. Tudta, hogy biztos menedéket csak a száraz-földön találhat, mely vagy tíz-tizenkét mérföldre volt nyugat felé, s ezért elhatározta, hogy megvizsgálja a vidéket.

Szeptember 12-ikén indult el ötödmagával; André Vasling, Penellan és Gradlin meg Turquette kísérték. Mindegyik két napra való eleséget vitt, mert tovább úgy sem akartak odamaradni, s volt náluk bivalybőr is, a melyre lefekhessenek.

A hó, melynek kérge még nem fagyott meg, nagyon gátolta őket, mert néha övig is bele-süppedtek. Este öt óra felé köd támadt, mire a kis csapat megállt.

Penellan kis jéghegyet keresett, melynek oltalmában meghúzódtak, s miután megvacsoráltak és megtheáztak, leterítették a bivalybőröket és lefeküdtek egymás mellé.

Reggelre másfél lányi hó borította őket, de föl se vették. Vízmentes ruhájuk megvédte testüket a hótól, a mely viszont jó meleget adott egész éjszaka.

Miután megreggeliztek, ismét útnak indultak és déltájban végre megpillantották a partot, melyet szeszélyes jéghegyek tömege szegélyezett.

Jöttükre ezrével röppentek föl a tengeri madarak, a fókák pedig sietve buktak a víz alá.

- Szentuccse! - kiáltott föl Penellan: - itt ugyan lesz mit ennünk!... Csak ne félnének úgy ezek az állatok!

- Annak a jele, hogy előttünk is jártak itt emberek, - felelte André Vasling.

- Hé, fiúk!... Erre, erre! - kiáltott föl Jean Cornbutte, a ki valamivel előbbre járt a többenél.

A hely, a hol Jean Cornbutte állt, fölötte alkalmasnak látszott a telelésre. Vagy száz lábnyi magas part görbe kanyarulattal fogta be a tenger egy részét és kis öblöt alkotott, mely védve volt a hideg éjszaknyugoti szelektől, úgy hogy a tenger be se fagyott még alatta.

Ha ide lehetett volna hozni a brigget!...

De erről a tervről le kellett tenniök. A hajó nagyon messze volt ide s igen vastag jégmezőkön kellett volna utat fűrészelniük számára, ehhez pedig kevesen voltak s idejük se lett volna rá.

Nem volt hát más hátra, mint hogy a déli parton keressenek telelő helyet a briggnak: - ott azonban, bárhogy vizsgálták, fürkészték is a vidéket, sehol se találtak erre való alkalmas öblöt.

A kis csapat elkedvetlenedve indult vissza a hajóra, s estére ismét ott pihent meg, a hol a tegnapi éjszakát töltötte. Szótlanul megvacsoráztak, leterítették a bivalybőröket és lefeküdtek...

Penellan, a kit fölötte boszantott a sikertelen kirándulás, nem birt aludni... Egyszerre csak tompa morajlást hallott, s a mint rá figyelt, oly különösnek találta ezt a zúgást, hogy menten fölkelte Cornbutte kapitányt is.

- Mi történt? - kérdezte Jean Cornbutte halkán.

- Hallgassa csak!...

A morajló dörgés egyre hangosabb lett.

- Égzengés nem lehet ily magosan éjszak felé! - szólt Jean Cornbutte talpra állva.

- Attól félek, hogy jegesmedve-csorda...

- A patvarba!... Hisz eddig még egyetlen egyet se láttunk.

- Előbb-utóbb úgy is meg kell ismerkednünk velük: hát hadd jöjjenek minél előbb!

Penellan fölkapta puskáját és gyorsan fölmászott a kis jéghegyre, melynek tövében aludtak. A koromsötét éjszakában nem látott semmit: de midőn Jean Cornbutte is fölért melléje, elrémülve tapasztalták mind a ketten, hogy a morajlás, mely most már a jégmezőt is megrázta, a talpuk alatt hangzik.

- A rianás! - kiáltott föl Penellan elszörnyedve.

- Talpra, legények! - kiabált Jean Cornbutte.

- Itt vagyunk!

- Turquiette!... Gradlin!... Halló!...

- Halló, kapitány! - feleltek a matrózok.

- Ide, Vasling, ide! - kiáltott le a kapitány.

- Hol van Gradlin?... Gradlin! - kiabált Penellan.

- Itt vagyok!... de végünk van! - jajveszékelt a matróz.

- Ej, dehogy van!... Csak kapaszkodjál föl ide!

Alig hogy kimondta az utolsó szót, irtózatos dörrenés rázta meg a jégmezőt, mely recsege-ropogva töredezett darabokra, s a roppant jégtáblák óriási erővel torlódtak egymásra...

A jéghegy, melyen a matrózok álltak, alapjában megingott, és féloldalra dőlt, úgy hogy az emberek majd lepotyogtak róla. A következő pillanatban ketté vált a hegy, s a matrózok hanyatt-homlok zuhantak le a jégmezőre, a mely egyre tánczolt, rengett a lábaik alatt.

Ez a jégrianás körülbelül két perczig tartott, s akkor tovább terjedt, dél felé, de a reszkető matrózok nem mertek újra lefeküdni, mert attól féltek, hogy egyszerre csak megnyilik lábaik alatt a jég s mindnyájukat elnyeli a tenger.

Jean Cornbutte szorongó szívvel gondolt a briggre.

- Szegény hajóm! - kiáltott föl fájdalmasan. - Bizonyos, hogy elpusztúlt!

Mindnyájan megdöbbenve hallgattak. Ha a brigg csakugyan elpusztúlt, akkor a napjaik meg vannak számlálva.

Halálos aggodalmak közt várták a hajnalt: de mily nagy volt az örömük, mikor a reggeli köd szertefoszlása után teljes épségben pillantották meg a brigget, - még pedig jó másfél mérfölddel közelebb!...

A rianás összetörte a jégmezőt, nyílt csatornát hasított rajta s az áramlat ebbe a csatornába hajtotta be a hajót, a melynek semmi baja sem történt. Csak a kormány-lapátját zúzták darabokra a jégtörmelékek, melyek a szűk csatornában zajlottak.

HETEDIK FEJEZET.

Előkészületek a telelésre.

A jégrianás tehát szerencsét hozott a telelőknek, mert a szabaddá lett tengeren bevontathatták a brigget abba a kis öbölbe, melyet az éjszaknyugoti parton találtak.

Szeptember 19-ikén a «*Jeune Hardie*» ott horgonyzott az öbölben, s pár nap mulva elég vastag jégkéreg képződött körülötte, úgy hogy a legénység száraz lábbal kijárhatott a partra.

Eleinte minden nap körülvágták a jeget a hajó körül, és szinte bástyát építettek a törmelék-jégből, hogy a brigg testét megvédjék az összeroppantástól, a mely okvetlenül bekövetkezett volna, ha a hideg növekedtével a jég összébb húzódik.

Mikor ez megvolt, a jégbástya és a hajó közti keskeny folyosót hóval hányták tele, hogy ez a több látnyi vastag köpönyeg ne bocsássa át a meleget. Aztán ponyvát feszítettek ki a földélzeten s ezt is lehetőleg légmentesen elzárták minden oldalon; alatta kényelmesen sétálhatott a legénység, s egyuttal szellőztetni is lehetett.

A hajó belsejében kiszedték a deszkákat, úgy hogy eltűnván a falak, egyetlen egy tágas szoba lett a hajófenékből, a melynek első felében a legénység, kisebb, hátulsó felében pedig a kapitány és Marie laktak. Így könnyebb volt a lakást fűteni és szellőztetni is.

E közben André Vasling egyre tolaodóbb udvariassággal sürgött-forgott Marie körül; s ha a fiatal leány, a ki folyton csak vőlegényére gondolt, nem is vette észre ezt a tolaodást, annál jobban szúrta a szemét Jean Cornbuttenak, a kit nagyon boszantott a dolog. Beszélt is róla Panellannal, a ki szintén átlátott a szitán és csak annál jobban leste, figyelte a másodkapitányt.

Világos volt, hogy André Vasling csak addig vár, míg kétségtelenül bebizonyosodik, hogy Lajos elveszett, s akkor legott megkéri Mari kezét. Valószínű, sőt bizonyos volt ugyan, hogy a fiatal leány kosarat ad neki, s Penellan nem is ezért aggódott, hanem attól félt, hogy a másodkapitány, ha szép szerével nem boldogul, még utóbb lázadást támaszt a legénység közt.

Egyelőre azonban nem kellett ettől tartani, mert a legnagyobb egyetértés uralkodott a hajón. Jean Cornbutte minden ebédnél és vacsoránál maga imádkozta el az asztal-áldást, és a legénység áhitattal mondta utána a hálaadó könyörgést.

Október elején végre minden készülődés meg volt, s nyugodtan várhatták a telet. A «*Jeune Hardie*» hat-hét hónapig nem mozdulhatott a helyéről, s most már itt volt az ideje, hogy elinduljanak keresni a hajótörötteket éjszak felé.

NYOLCZADIK FEJEZET.

Tervek a kirándulásra.

Október 9-ikén Jean Cornbutte tanácsot tartott, hogy közösen meghányják-vessék terveit, s erre a tanácskozássra az egész legénységet meghívta.

Kiterítette a térképet és pontosan megmagyarázta a helyet, a hol hajójuk állt.

Grönland keleti partja függőlegesen vonul éjszak felé. Abban az ötszáz mérföld széles tengerben, mely Grönland és a Spitzbergák közt fekszik, eddigelé csak egyetlen darab földet találtak a sarkutazók: - Shannon-szigetét, mely vagy száz mérföldnyire feküdt éjszak felé a Gaël-Hamkes-öböltől, a hol a «*Jeune Hardie*» telet.

... Valószínű tehát, hogy Cornbutte Lajos és a hajótöröttek ezen a szigeten találtak menedéket...

Ezt a föltevést mindenki helyesnek találta, csak André Vasling volt más véleményen. De a többség leszavazta, s azt határozta, hogy legelőször a Shannon-szigetet fogják átkutatni.

Az útra készülődést rögtön megkezdték.

Mindenekelőtt hó-házat építettek a parton, hogy a hajó-ácsnak legyen hol dolgoznia, s a házba kályhát is állítottak.

Fidéle Misonne először is azt a szánkót javította ki és erősítette meg, a melyet még Norvégiában vettek. Ez az eszkimó-szánkó tizenkét láb hosszú és négy láb széles volt, úgy hogy több hétre való élelmi szert rá lehetett rakni.

Mialatt rendbe hozta a szánkót, Penellan és Mari a téli ruháról gondoskodtak, Jean Cornbutte és André Vasling pedig az élelmi szereket válogatták össze.

Vittek magukkal egy kis hordó borszeszt, meg egy kézi, hordozható tűzhelyet is, melyben borsesz égett, hogy meleg theát és kávéfőzhesse; továbbá sózott húst, pemmikánt, kétszersültet, néhány üveg rumot, puskaport, golyót, stb.

Nem feledték otthon a delejtűt, a sextant és a messzelátót sem.

Október 11-ikén a nap már csak alig jött föl a szemhatár fölé, úgy hogy lámpás mellett kellett dolgozniuk. A voltaképeni tél csak most kezdődött, és sietniök kellett, ha még életben akarták találni a szerencsétleneket.

Januárban ugyanis a hideg oly irtózatossá lesz, hogy életveszedelem nélkül ki sem léphetnek a szobából: a hajótörötteket tehát még e nagy hidegek beállta előtt kell megmenteniök, mert nem valószínű, hogy daczolhatnak az időjárás szörnyű viszontagságaival.

Október 20-ika felé minden készen volt az útra, - csak még a kirándulókat kellett összeválogatni.

Mivel Mari semmi áron sem akart otthon maradni, - és nem is maradhatott volna otthon Jean Cornbutte és Penellan nélkül, - úgy határozták, hogy a fiatal leányt is magukkal viszik. Vele együtt tehát ezek voltak az expedíció tagjai:

Mari, Jean Cornbutte, Penellan, André Vasling, Aupic és Fidèle Misonne.

A brigg parancsnokságát Alain Turquettere bizták, és Gervique meg Gradlin engedelmességni tartoztak neki.

A szánkót több élelmi szerrel rakták meg, mint a mennyire szükségük volt, mert Jean Cornbuttenak az volt a szándéka, hogy útközben, minden 7-8 napban, lerakja terhe egy részét, hogy minél messzebbre fölhatolhasson éjszak felé.

Október 22-ikén hirtelen megváltozott az időjárás. Az ég kiderült, a csillagok tündöklőn ragyogtak s a hold fényesen bevilágította a szemhatárt. A hőmérsék huszonöt fokra süllyedt a fagyponthoz.

Az indulást másnapra tűzték ki.

KILENCZEDIK FEJEZET. **A hóból rakott ház.**

Október 23-ikán, délelőtt tizenegy órakor, gyönyörű szép holdvilágnál, útnak indult a karaván.

Jean Cornbutte a part mentén haladt, s mindig a karaván élén járt, egyenesen éjszak felé.

Az első pihenőt tizenöt mérföldnyi út után tartották. Penellan kifeszítette a sátrat, háttal egy jéghegynek, s ebben a sátorban, a hordozható tűzhelyen, kávéfőztek, megmelegítették a konzerveket és kedélyesen vacsoráztak.

Mari a szánkón ült, kényelmes és meleg ülésben, a mit Penellan készített számára; de mivel az idő szép volt, minden negyedóránál leszállt a szánkóról és gyalog ment, hogy a tagjai meg ne dermedjenek.

Ezt az ülést most behozták a sátorba és Marinak ez lett az ágya. Lefekvés előtt még mindenki kapott egy csésze meleg teát és néhány csepp citromot, a mit Jean Cornbutte azért hozott magával, hogy elejét vegye a skorbutnak, mely rendszeren megtámadja a hajósokat, ha sokáig sózott hússal élnek.

Nyolcz órai alvás után ismét jól laktak, bőségesen adtak enni a kutyáknak is s aztán folytatták az utat.

Nemsokára azonban mutatkozott egynémely baj. Aupic és Misonne panaszkodtak, hogy nem látnak. Ez az oftalmia gyakori a végtelen hómezőkön, a hol a hold ragyogó fénye úgy kápráztatja a szemet, hogy folyton ég és könnyezik. A másik baj az az optikai csalódás volt, hogy menetközben, mikor azt hitték, magasabb domb van előttük, éppen valami gödörbe buktak. Szerencsére, egyik sem esett nagyot és nem sértette meg magát.

November eleje felé, tíz nappal az indulás után, a karaván már vagy ötven mérföldet haladt éjszak felé. De valamennyien végkép oda voltak. Az öreg Jean Cornbutte már alig látott, és lépten nyomon elbukott; Aupic és Misonne csak tapogatózva jártak s a szemük csupa vér volt: - még Penellant is megviselte az út.

Legtürehetőbb volt az egészsége Marinak, a ki az út jó részét a szánkón töltötte, a hol mégis kényelmesebben utazhatott. De még nála is jobban türe az út viszontagságait André Vasling, a kinek roppant erős természete és vasidegzete játszva daczolt a hideggel, fáradsággal és nélkülözésekkel.

November elsején a karaván annyira ki volt merülve, hogy egy-két napig okvetlenül pihennie kellett.

Először is házat kellett építeniük hóból, melynek hátát egy sziklához támasztották. Fidèle Misonne mindjárt ki is mérte a házhelyet: - tizenöt láb hosszú és öt láb széles szobát kellett rakniuk.

Penellan, Aupic és Misonne nagy jégdarabokat bárdoltak ki szekerczéjükkel s úgy rakták egymás tetejébe, mint a hogy a kőműves a téglákat. Nyolcz órai szakadatlan munkával fölépítették a négy falat öt-öt láb magasra, s ugyanily vastagságban; még három óra mulva be is tetőzték, s aztán az ajtónak hagyott nyílást befödtek a ponyvával és - kész volt a ház.

Jean Cornbutte oly beteg és törődött volt, hogy André Vasling rábeszélte a további kutatás abbanhagyására. Penellan ugyan tiltakozott ez ellen, de hiába: - nem csak Jean Cornbutte vesztette el reményét és bátorságát, hanem Misonne és Aupic is, úgy hogy a derék kormányos és Mari hiába igyekeztek rábírní őket a kutatás továbbfolytatására.

Azonban, bár a visszatérést elhatározták, indulás előtt mégis pihenniük kellett pár napig. Három napig nem is mozdúltak hát, november 4-ikén pedig Jean Cornbutte elásatta az eleség egy részét egy megjelölt helyen, a mi messziről látható volt, hogy a hajótöröttek, ha esetleg arra tévednének, ráakadjanak.

Az indulást ötödikén reggeli tíz órára tűzték ki. A kis karavánt, a titkon örvendő André Vasling kivételével, mély szomorúság szállta meg. Mari csak alig birta visszafojtani könnyeit, a derék Penellan pedig egyre a fogait csikorgatta...

De mindhiába: - senkinek se volt kedve, ereje és bátorsága az utat folytatni... s neki is bele kellett törödni a kudarczba.

TIZEDIK FEJEZET. **Elevenen eltemetve.**

Az indulás előestéjén Penellan tüzet akart rakni a kályhában, de, alig hogy rátette a parázsra a fölhasogatott deszkákat, a szoba rögtön megtelt füsttel. Egyidejüleg pedig az egész kunyhó úgy megingott, mintha erős földrengés rázta volna meg.

Valamennyien rémulten kiáltottak föl, Penellan pedig rögtön kirohant az ajtón.

Odakint koromsötét volt és irtózatós hóvihar dühöngött. Oly sűrű hófelhőket vert föl a szél, hogy egy lépést se tehetett előre, s a hideg oly irtózatós volt, hogy a kezei majdnem rögtön lefagytak. Rögtön viasszaladt a szobába, de előbb jól megdörzsölte a kezeit hóval.

- Elért bennünket a vihar, - mondta odabent. - Adja Isten, hogy össze ne döntse a házunkat, mert akkor végünk van!

Kint valóságos itéletidő volt. A szél szilaj zúgása, üvöltése úgy hangzott, mintha egész csorda elszabadult fenevad bömbölne, roppant jégtömbök töredezték le a jéghegyekről, s az erősen rakott hóház is úgy megrendült néha, mintha össze akarna omlani.

- Mari, édes hugom! - siránkozott Jean Cornbutte.

- No nekünk ugyan megesett! - kesergett Fidèle Misonne.
- Alighanem itt is hagyjuk a bőrünket! - fakadt ki Aupic.
- Hagyjuk itt a házat! - tanácsolta André Vasling.
- Lehetetlen! - felelte Penellan. - Ott kint rögtön megfagynánk, idebent meg talán túléljük ezt a fürgeteget.
- Hol a hőmérő? - kérdezte André Vasling.

Aupic odaadta neki. A szobában tíz fok volt a fagypont alatt, bár a kályhában égett a tűz. André Vasling kidugta a hőmérőt a ponyva alatt, de maga nem mert kimenni, mert a jégdarabok egyre röpködtek a levegőben.

- Pedig mégis menekülnünk kell innen! - kiáltott föl fogcsikorgatva.
- Miért? - kérdezte Jean Cornbutte.
- Mert ez a vihar elszakíthatja a jéghegyet, melyen állunk, s akkor összetöri, vagy elmerülünk!
- Lehetetlen! - szólt Penellan: - hisz ebben a farkasordító hidegben csonttá fagy inkább a tenger is!... Hány fok van odakint?

André Vasling behúzta a hőmérőt s a lámpás világosságánál megnézte:

- Harminczkét fok a fagypont alatt!
- Ez a legnagyobb hideg, a mit eddig értünk! - mondta Penellan.
- Még tíz fok, - tette hozzá André Vasling: - s a higany is megfagy!

Halálos csönd követte ezt a megjegyzést.

Reggel nyolcz óra tájban Penellan még egyszer megkísértette a kimenést, hogy lássa, milyen az idő. Különben is ki kellett bocsátani a füstöt, melyet a vihar egész éjjel visszavert a kunyhóba...

De, mikor félre húzta a ponyvát, látta, hogy a bejárást egészen eltemette a hó. Elővette vasas végű botját és beleszúrta a szilárd tömegbe: - de majd megfagyott ereiben a vér, mikor a botja nem ért keresztül a hórétgen, hanem megakadt benne!

- A hó eltemetett bennünket! - mondta Cornbutte kapitánynak, a ki odament hozzá.
- Mit mondtál?...
- Azt, hogy a hó eltemetett bennünket, kunyhóstól, mindenestől, elevenen...
- Próbáljuk eltolni ezt a havat! - mondta a kapitány.

Neki feküdtek mind a ketten, de meg se birták mozdítani!... A hórétgen, mely körülfogta a házat, talán egy ölnél is vastagabb volt és minden oldalról összefagyott vele!

Jean Cornbutte önkénytelenül fölsikoltott, a mire Aupic, Misonne és André Vasling is fölébredtek... E pillanatban sűrű füstgomolyag tódult be a szobába, mert a kályha kürtőjén már nem birt kimenni.

- Átkozott idő! - kiáltott föl Misonne. - A kéményt is betömte a hó!

Penellan rögtön leütötte a kürtőt botjával, a tüzet pedig jégdarabokkal oltotta el, a mitől oly füst támadt, hogy mindnyájan fulladoztak tőle. Aztán botjával fölszurkált a kémény nyílása felé: - de ott is mindenütt kemény jeget talált!

Itt volt hát a legszonyúbb halál: a megfúlás veszedelme... vagy ha nem az, hát a megfagyás, mert a füst miatt már tüzet sem rakhattak többé!

Most fölébredt Mari is.

- Ejnye, de megtelt a szoba füsttel!... Ugy-e, sokat raktatok a tüzre?

- Az ám... az ám... dadogta Penellan, a ki minden áron titkolni akarta a szörnyű valót.

Majd, hogy időt nyerjen, hirtelen mondta:

- Jó lenne, ha segítene megfőzni a reggelinket a gyorsforralón... Nagyon hideg van odakint, nem lehet kimenni... Itt a borszesz, a forraló, a kávé... Mi pedig lássunk hozzá addig is a pemmikánhoz...

És, hogy jó példával menjen elől, mindjárt neki is esett a maga részének és mohón fölfalta. Példáját a többiek is követték, s a forró kávé, mit Mari időközben készített, némileg visszaadta bizalmukat és bátorságukat.

Legelsőnek André Vasling szólalt meg:

- Ha a vihar még tart odakint, a mi valószínű, akkor legalább is tíz lábnyira vagyunk a hó alatt, mert semmit sem hallunk.

Penellan ránézett Marira... A leány megértette a valót, elsáppadt, de nem remegett, és egy szóval se panaszkodott.

Penellan fogta botját és a vasas végét megtűzesítette a borszesz lángján; aztán belesúrta a hótömegbe... de hiába. A vas sisteregve olvasztotta meg a jeget és a bot egész végig belefuródott a megfagyott tömegbe, de nem ért keresztül rajta.

Ekkor Jean Cornbutte elhatározta, hogy utat vág a hótömegben. Fölváltva dolgoztak mindannyian, de a munka nagyon nehezen ment, mert a jég oly kemény volt, hogy a kés alig fogta. Két órai verejtékes munka után alig volt a lik három láb mély!

Más, gyorsabban ható eszközt kellett kitalálniok, s ekkor Penellannak az jutott eszébe, hogy az égő borszesszel megolvasztja a jégburkolatot.

Ez ugyan veszedelmes kockázat volt, mert ha elfogy a borszesz, nem lesz mivel kávé és theát főzni: - de nem lehetett habozni... Az élet utóvégre is előbb való, mint a kávé!

Penellan tehát meggyújtotta a forralót és bebújt a szűk üregbe... A borszesz elég rohamosan olvasztotta is a jeget, de egy ember nem igen sokáig dolgozhatott vele, mert az olvadó víz átáztatta ruháját s rögtön megfagyott rajta.

Negyed óra múlva Penellan csurom víz volt, és átadta az égő forralót Misonnenak, a ki tovább folytatta az olvasztást.

Két órai munka után a szűk folyosó már öt lábnyi mély volt, de a vasas végű bot még mindig nem ért ki a szabadba, ha bele szúrták!

- Lehetetlen, hogy ennyi hó esett volna, - szólt Jean Cornbutte. - Bizonyosan a szél hordta össze éppen ezen a helyen... Másutt kell hát próbálnunk az utat!

- Az nem lehet, - felelte halkán Penellan. - Ha a többiek meglátják, hogy másfelé próbálgatunk kitörni, legott elvesztik bátorságukat... Folytatnunk kell a munkát abban az irányban, a melyben megkezdtük.

- Nem fogy el a borszesz?

- Talán nem... De én nem is a borszesz miatt aggódom...

- Hanem...

- Hanem a miatt, hogy elalszik a lámpásunk, mert kifogy belőle az olaj... és hogy megfűlünk, levegő hiányában!

Penellan után André Vasling dolgozott tovább, aztán ismét Aupic és Misonne... Végre még Penellan egy lábbal tovább olvasztotta a jeget a folyosóban, s ekkor ő maga is fáradtan dőlt le társai mellé.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

A füstoszlop.

Mikor másnap reggel fölébredtek, koromsötétség volt a kunyhóban, mert a lámpás kiégett és elaludt. Penellan fölkelt, hogy meggyujtsa a gyors-forralót, de mikor fölállt, megütötte fejét a mennyezetben.

A vén kormányos nagyon megijedt: tegnap még egyenesen állhatott a kunyhóban... Mi történt hát, hogy a teteje beroskadt?...

Meggyujtván a gyorsforralót, látta, hogy a kunyhó mennyezete vagy egy lábnyit süllyedt.

E perczen ébredt föl Mari is, és ijedten nézett a kormányos arczára, melyen a kétségbeesés és az elszánt akarat hatalmas harcza tükröződött. Odament hozzá és gyöngéden megszorította Penellan kezét.

Ez az érintés mintha vissza adta volna a vén kormányos erejét. Féktelen haraggal fogott neki a munkának, szilajon beledöfte vasas végű botját a tegnap vájt folyosó végébe... és ime! a bot már nem talált ellentállásra: könnyedén behatolt a hóréttegbe.

- Ide, barátaim! - kiáltott föl ujjongva.

És kézzel-lábbal neki esett a hótömegnek, mely lassankint engedni kezdett, s nem sokára egy kis nyílás tátongott rajta. Ám e nyíláson a halvány csillag-fénnyel együtt, oly irtózatossá hideg tódult be, hogy egy szempillantásban minden folyadék megfagyott a kunyhóban.

De mit bánta ezt Penellan?... késével kitérítette a nyílást, s mikor a friss, fagyasztó levegő éltető áramlata süvöltve tört be a kunyhóba, térdre borulva adott hálát Istennek e kegyelemért.

Mindnyájan kirohantak, de nem sokáig bírták el a roppant hideget, s vissza kellett sietniük a kunyhóba. Penellan azonban szétnézett előbb, hogy nem látja-e a szánkót, melyben az élelmi szerek voltak: - de a szánkónak nyoma se volt!

Kevéssel utóbb André Vasling ismét kiment és Penellan utána sietett.

- A vihar csakugyan elszakította a jéghegyet, - mondta Vasling, fölneézve a csillagos égre. - A szél éjszak-kelet felé hajtott bennünket.

- Az még nem lenne baj, - felelte Penellan, - csak el ne vészett volna a szánkónk!

- Hát nincs itt a szánkó? - kiáltott föl André Vasling. - Akkor mi is elvesztünk!

Rögtön a kunyhó mögé szaladt, a hol a szánkó volt, de megdöbbenve állt meg. Az a jégtömb, melyhez a kunyhót hozzá építették, ketté volt válva, a másik fele nem volt ott!... Mikor a vihar ketté törte a jégmezőt, éppen e jégtömb közepén át roppantotta szét, s a másik felét, a melléje állított szánkóval együtt másfelé hajtotta!

A két tengerész kétségbeesve ment föl a kunyhó tetejére szétnézni. De onnan se láttak semmit... És Penellan már megfordult, hogy lemegy, midőn véletlenül André Vasling arczára tekintett.

A másod-kapitány előre nyújtott nyakkal nézett éjszak felé, aztán hirtelen összerezsent és elsáppadt.

- Mi az, Vasling úr? - kérdezte Penellan.

- Semmi, semmi!... Menjünk le hamar és mondjuk meg a többieknek is, hogy azonnal indulni kell.

De Penellan maga is kíváncsi lett és élesen nézett abba az irányba, a merre Vasling kapitány bámult az előbb... Ő is összerezsent, de nem sáppadt el, hanem ellenkezőleg, ujjongva kiáltott föl:

- Áldott legyen az Úr neve!

Éjszak-kelet felé vékony füstoszlop szállt föl az égbe... Nem csalódhatott: ott emberek vannak!

Penellan kiáltására mind kiszaladtak a kunyhóból, s megtudván, hogy miről van szó, azonnal elhatározták, hogy oda indulnak, a honnan a füstöt látták.

Elül ment Penellan, husz lépéssel utána André Vasling, majd ugyanily távolságban Jean Cornbutte és Mari, meg a többiek.

Félórai gyors gyaloglás után Penellan hirtelen megállt.

- Nem hallottak semmit? - kérdezte izgatottan.

- Semmit, - felelték mindnyájan.

- Pedig nekem úgy tetszett, hogy kiabálást hallok...

Mindnyájan visszafojtották lélekzetüket és úgy hallgatóztak...

- Én is hallok! - kiáltott föl Jean Cornbutte hirtelen.

Valóban lehetett hallani valami panaszos nyögés-félét, mintha segítségért kiáltottak volna... Aztán ismét elcsöndesült minden.

- Előre! - kiáltott föl Penellan.

És teljes erejéből futni kezdett a hallott hang irányában.

Körülbelül két mérföldnyi utat futhatott meg, midőn egyszerre, a mint egy jégtömböt megkerült, embert látott feküdni a havon... Odaugrott hozzá, letérdelt melléje, s aztán kétségbeesve tárta ki karjait az ég felé.

André Vasling, a ki mindenütt a sarkában járt a másik két matrózzal, megdöbbenve kiáltott föl:

- Ez a mi emberünk!... Cortois?!...

- Már nem él, - felelte Penellan - megfagyott!

Most ért oda Jean Cornbutte is, Marival... Mindnyájuk szívében elhalt a remény: - ez a megfagyott matróz Cornbutte Lajos embere volt!

- Előre! - kiáltott föl Penellan.

Fél órai gyaloglás után hirtelen emelkedést észleltek a talajban - ez csak szárazföld lehetett... a Shannon-sziget.

Még egy angol mérfölddel odébb már nem csak a füstöt látták, hanem a kunyhót is, melyből a füst fölszállt... kiáltásukra három férfi jött ki a kunyhóból, s Penellan megismerte az egyiket: - Pierre Nouquet volt, az egyik hajótörött matróz.

- Pierre! - kiáltott rá hevesen.

De a matróz hülyén bámult rá, mintha nem is tudná mi történik... André Vasling nyugtalanul vizsgálta a másik két férfit: - de, midőn látta, hogy Cornbutte Lajos nincs köztük, pokoli káröröm szállta meg.

- Pierre!... Én vagyok! - kiáltott föl Penellan, odaugorva a matrózhoz. - Mi vagyunk, a barátait!...

Pierre Nouquet most már észére tért és zokogva roskadt bele öreg czimborája karjaiba.

- Hát a fiam?... Lajos! - jajdúlt föl az öreg Cornbutte, kétségbeesve.

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

Visszatérés a hajóhoz.

E pillanatban még egy férfi vánszorgott elő a kunyhóból és majdnem félholtan rogyott le a jégre.

Cornbutte Lajos kapitány volt.

- Fiam!...

- Lajos!...

Egyszerre hangzott ez a két kiáltás, és Cornbutte Lajos ájultan roskadt apja, menyasszonya karjaiba, a kik rögtön bevitték a kunyhóba és addig ápolták, míg eszméltre tért.

- Apám!... Marie! - kiáltott föl Lajos: - hát viszontlátlak benneteket a halálom előtt?

- Nem fogsz meghalni! - szólt közbe Penellan: - hisz azért jöttünk, hogy megmentünk téged!

André Vasling némán állt ott és még csak a kezét se nyújtotta oda kapitányának!

Pierre Nouquet azt se tudta, hová legyen örömeiben. Végig csókolta az egész társaságot, aztán hamar fát rakott a kályhába és nem sokára türhető meleg volt a kunyhóban.

Még két férfi volt ott, a kit a megmentők nem ismertek - Jocki és Herming, az utolsó két norvég matróz, a ki még élt a *Froöern* legénységéből.

- Barátaim, - szólt hozzájuk Cornbutte Lajos - tehát meg vagyunk mentve... Apám! Mari!... Hogy daczolhattatok ennyi veszedelemmel?

- Nem bánjuk meg, Lajos, - felelte az öreg Cornbutte. - A «*Jeune-Hardie*» fődélzetén jöttünk, s a brigg hatvan mérföldnyire van ide... Most mindnyájan együtt megyünk haza rajta.

- De előbb várjuk meg, míg Cortrois haza jön, - szólt közbe Pierre Nouquet, - ő fog ám csak örülni!

Halálos csönd lett... Majd Penellan elmondta, hogy Cortroist holtan lelték a hómezőn, s erre bajtársai megkönnyezték a szerencsétlent.

- Most itt maradunk addig, míg csökken a hideg,- mondta Jean Cornbutte - föltéve, hogy van fátok és eleségtek.

- Minden van, - felelte Lajos - most már bátran föltüzelhetjük, a mi még megmaradt a golettából.

Aztán röviden elmondta történetüket.

A *Froöern* golettát csakugyan a vihar és a tengeráramlat hajtotta ide, s útközben úgy lefogyott a legénység, hogy csak öten maradtak: ő, a két norvég matróz, Cortrois és Pierre Nouquet.

Mikor a tél ide szorította őket a jéghegyek közé, ezt a kunyhót építették, s várták a tavaszt, hogy akkor majd csónakot építenek a *Froöern* roncsaiból, s azon mennek haza. Sokat szenvedtek, s a nélkülözések és hideg mellett még evvel a két norvég matrózzal is tömérdek bajuk volt. Ez a két szilaj ember inkább fenevad volt, mint keresztény és Lajos nagyon a szívére kötötte Penellannak, hogy ügyeljen rájuk.

Penellan viszont, mikor négy szem közt maradtak, elmondott Lajosnak mindent Vasling másodkapitány szándékairól. Lajos nem akarta hinni, hogy André Vasling minden áron szeretné elütni Marit a kezéről, de mikor Penellan elmondta, hogy a másodkapitány minden módon ellene volt az expedíciónak, s még azt is titkolta, hogy meglátta a kunyhóból fölszálló füstöt, - Lajos is gondolkozóba esett.

A roppant hideg eltartott egész újholdig, s a kis karaván csak november 17-ikén indulhatott útnak. Előbb azonban sírt ástak Cortroisnak a keményre fagyott hóban, és fejfát is állítottak neki.

Misonne összeácsolt egy kezdetleges szánkót, a melyet megraktak élelmi szerekkel. A szánkót fölváltva húzták a matrózok, még pedig ez úttal jó kedvvel, - hiszen hazafelé tartottak!

Az úton semmi baj és kellemetlenség nem érte őket,- csak azt vették észre, hogy Aupic, André Vasling és a két norvég matróz nem igen elegyedtek össze a többiekkel; de ez a barátságtalan viselet semmi aggodalomra se adott okot.

Husz napi utazás után, december 7-ikén végre oda értek a brigghoz. Gervique, Tarquiette és Gradlin nagy örömmel fogadták a hazatérőket. A hajón minden rendben volt, ámbár a szörnyű hózivatar megviselte a «*Jeune-Hardiet*» is.

Sőt nagyobb baj is történt: azt a nagy raktárt, melyet a szárazföldön építettek, egészen elpusztította a vihar, s az oda rejtett élelmi szerek legnagyobb része elpusztult, vagy megromlott.

E szomorú hírre a két Cornbutte lement a hajófenékebe és pontosan összeszámította, mennyi élelmiszerük van még. Mivel a legénység tizenháromra szaporodott, a tél pedig még legalább öt hónapig tartott, azt határozták hogy ezentúl mindenki csak fél-adagot kap. Több nem futotta, ha csak éhen nem akartak halni...

TIZENHARMADIK FEJEZET.

A két vetélytárs.

André Vasling szoros barátságot kötött a két norvéggel és Aupic is csatlakozott a bandához. Ez a négy ember nem igen volt hajlandó fegyelmet tartani, de Cornbutte Lajos, a ki átvette apjától a hajó parancsnokságát, nem tűrt ellentmondást és szigorúan bánt velük.

Mind a mellett a két norvégnek sikerült pár nap mulva ellopni egy sózott hússal telt ládát. Cornbutte Lajos követelte, hogy azonnal adják vissza a lopott holmit, de a norvégek vonakodtak. Aupic is a pártjukra állt, sőt André Vasling azt is kijelentette, hogy ez a fél-adag emberkínzás és nem tarthat sokáig.

Penellan, a ki nem sokat teketóriázott, rárohant a két norvégre; ezek kirántották késüket... s ki tudja, mi történik, ha Misonne és Turquette hirtelen le nem fegyverzik hátulról a két szilaj embert.

Így hát a lopott hús megkerült, mert André Vasling és Aupic, látván a dolgok ily fordulatát, nem mertek beleavatkozni a vitába.

Mind a mellett Cornbutte Lajos magához hívatta a második kapitányt és négy szem közt ezt mondta neki:

- André Vasling, ön nyomorúlt gazember... ne szóljon!... Mindent tudok!... Tudom az ön gyalázatos szándékait: de jól vigyázzon magára!... Az elsőt, a ki fegyverrel ellenem szegül, lelövöm mint a veszett ebet!

- Ön azt teheti, a mit akar, - felelte André Vasling vállát vonva: - de ne feledje, hogy ezen a vidéken megszűnik minden fegyelem, s az erősebb joga érvényesül minden vonalon.

A legénység e hadüzenet daczára is közösen étkezett és közösen járt vadászni, mikor az idő engedte. Ám a hideg legtöbbszörre beszorította őket a hajóba, mert a hőmérő rendszeren 30-35 fokot mutatott a fagypont alatt, s ilyenkor életveszélyes volt kimenni.

Rendszeren ott gubbaszkodtak a vaskályha körül, de ennek a melege mellett is dideregtek, fájt a fülük, az orruk, minden végtagjuk, a fejük szédült és a lélekzetük is minduntalan el-elszorult.

Legjobban megviselte a tél az öreg Cornbutte Jánost, a ki már annyira gyöngye volt, hogy fölkelni is alig tudott.

A rettenetes skorbut fenyegette és lábain már fehér kiütések támadtak.

Január elsejét, az ujesztendőt, nagyon szomorúan töltötték. Kint rémes vihar dühöngött, bent pedig hárman voltak ágyban fekvő betegek: - Jean Cornbutte, Gervique és Gradlin.

André Vasling és a két norvég, a kiken nem fogott a szörnyű éghajlat, kárörvendve nézték ellenségeik gyöngülését.

Mivel Cornbutte Lajos nem bízott bennük, minden munkát maga végzett, vagy végeztetett hű embereivel, a mi még jobban elcsigázta őket.

E közben a skorbut veszedelmesen megtámadta az öreg Cornbutteot. Gervique és Gradlin szintén megkapták a bajt és rettenetesen szenvedtek. Egyetlen orvosságuk a citromlé volt és a kapitány minden nap adott is nekik bőven, mert tudta, hogy e nélkül okvetlenül elpusztulnának.

De január 15-ikén, mikor lement hajófenékebe citromért, rémülten látta, hogy a citromos ládák mind eltűntek!... Most már tudta, hogy miért oly erősek és egészségesek az ellenségei - mind ellopták a citromot, s titokban fogyasztgatták, vagy elrejtették!... Ő pedig és hű emberei már gyöngébbek voltak, semhogy erőszakkal visszaszerezhették volna az ellopott ládákat!

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

A végső nyomorúság.

Január 20-ikán a betegek már föl se tudtak kelni s a többiek is odáig voltak. Mind a mellett Cornbutte Lajos tüzet rakott és Penellan, Misonne meg André Vasling körül ülték a kályhát, mialatt Mari megfőzte a reggeli kávé.

- Lajos!... - nyögött ágyában az öreg Cornbutte: - meghalok, Lajos!... Oh, mit szenvedek!... Miért nem segítsz hát rajtam!

Cornbutte Lajos elszánta magát a végsőre. Oda lépett a másod-kapitány elé s elfojtván kitörő haragját, azt kérdezte:

- Tudja, hol vannak a citromok, Vasling?

- A hajó-fenékben, azt hiszem, - felelte a másodkapitány, meg se mozdulva.

- Ön jól tudja, hogy nincsenek ott, mert ön lopta el!

- Ön a kapitány, Cornbutte Lajos, - felelte André Vasling gúnyosan - s önnek mindent szabad tenni és mondani.

- Az Istenért, Vasling!... Apám meghal és ön megmentheti!... Feleljen hát!...

- Nincs mit felelnem! - mondta André Vasling.

- Nyomorúlt! - kiáltott föl Penellan, s kirántva kését, rárohant.

- Ide hozzám! - kiáltott André Vasling is, fölugorva.

Aupic s a két norvég matróz rögtön ott termett mellette; viszont Cornbutte Lajos, Misonne, Turquette és Penellan a védelemre készültek s még a beteg Pierre Nouquet és Gradlin is kimásztak ágyukból, hogy segítsenek kapitányuknak.

- Még sokan vagytok, - mondta André Vasling gúnyosan. - Mi várhatunk és nem kockáztatjuk a sikert.

Emezek, bár hatan voltak, sokkal gyöngébbek voltak, semhogy meg merték volna támadni a négy erős matrózt.

- André Vasling, - mondta most Cornbutte Lajos elkeseredve - ha apám meghal, te ölted meg, s én is megöllek, mint a veszett kutyát!

André Vasling nem felelt s a szoba tulsó sarkába vonult társaival; Cornbutte Lajos pedig fölment fáért a födélzetre, mert nagyon hideg volt. De nem sokáig maradhatott a szabadban, mert majd megfagyott, s mikor fával megrakodva elment a külső hőmérő mellett, megdöbbenve látta, hogy a higany megfagyott!

Tehát 42 foknál is nagyobb volt a hideg a fagyponthoz alul!

Január 26-ikán Jean Cornbutte már a végét járta. Egyetlen orvosság segíthetett volna rajta: a citrom... de honnan vegyék, miután André Vasling és társai elrabolták?

Ekkor Mari, nem nézhetvén tovább nagybátyja szörnyű kínjait, odament André Vaslinghoz és térden állva könyörgött neki... A nyomorúlt nem is felelt, és Penellan hallotta, a mint később így szólt cimboráihoz:

- Azt a vén gazembert maholnap kinyújtóztatják!... Gervique, Gradlin és Pierre Nouquet is követik nemsokára... A többiek ereje napról-napra csökken s maholnap egészen a hatalmukban lesznek!

Cornbutte Lajos és Penellan elhatározták, hogy nem várják be, míg az erejük végkép cserben hagyja őket, hanem a legközelebbi éjszakán megölik a nyomorúltakat, mielőtt áldozatul esnének nekik.

Mivel az eleséggel takarékoskodni kellett, Cornbutte Lajos gyakran kijárt vadászni, s ezen a napon is elindult a hajóról puskájával. Nem sokára lőtt is egy ptarmigánt, de midőn le akart hajolni a vadért, mely egy hasadékba hullott, megcsúszott és lezuhant.

Erősen megütötte magát és csak nehezen birt fölkelni, mert a nagy hideg is megbénította. Nagy erőfeszítéssel kimászott a hasadékból, s épen indult haza felé, mikor a pörkölt, vagy égetett szalonna erős bűze ütötte meg az orrát.

Nagyon megijedt, mert tudta, hogy ez az erős füst könnyen a hajóhoz csalthatja a vérszomjas és örökké éhes jegesmedvéket. Ott hagyván tehát a ptarmigánt, futva igyekezett a hajó felé, el nem tudván képzelni, hogy miért égetik ezt a szalonnát.

Alig ért egy mérföldnyire a hajótól, iszonyodva látta, hogy aggodalmai nem voltak alaptalanok - úgy tetszett neki, hogy óriási alakok mozognak a szemhatáron és a hajó felé tartanak... Csak optikai csalódás volt, hogy óriásoknak látta a medvéket, de azt mégis jól kivehette, hogy három roppant fenevad kapaszkodik föl a hajó oldalán...

A fenevadak nagyon ügyesen kúsztak és csakhamar elérték a ponyvát, mely a «*Jeune-Hardie*» födélzetén volt kifeszítve, és szerte hasogatva a ponyvát, lomhán beugrottak a hajóba...

- Hogyan figyelmeztesse társait, a kik bizonyára nem is sejtik ezt a szörnyű látogatást?...

Ha kilövi a puskáját, lehet, hogy fegyvertelenül szaladnak ki s akkor a medvék könnyen elbánnak velük; ha pedig nem figyelmezteti őket, akkor a fenevadak készületlenül, talán álmukban lepik meg társait, - s ez még irtózatosabb!...

TIZENÖTÖDIK FEJEZET.

A jeges-medvék.

Alig hogy Cornbutte Lajos elment, Penellan jól megrakta a tüzet, s avval a szándékkal, hogy megfőzi az ebédet, lement a hajófenékbe eleségért.

Mire feljött, André Vasling már elfoglalta a helyét és szalonnát pirított a tűzön.

- Ez az én helyem, - mordult rá Penellan André Vaslingre; - miért ült a helyemre?

- Mert úgy tartotta a kedvem, - felelte André Vasling, meg se fordúlva.

- Menjen a helyemről! - kiáltott föl Penellan ingerülten - vagy majd meglátjuk, hogy...

- Nem megyek, és még se látunk meg semmit, - felelte André Vasling.

Penellan elfehéredett dühében és kiütötte a másodkapitány kezéből a szalonnát, mely a tűzbe pottyant... Ennek a füstjét érezte meg Cornbutte Lajos odakint...

- Ide hozzám, Aupic!... Norvégek! - kiáltott föl André Vasling, kirántva a kését.

A három czinkos csak erre várt: kezükben a kés meg a revolver, egyszerre rárohantak a többiekre.

Penellan birokra kelt André Vaslinggel, társai pedig az ágyban fekvő betegeknek estek. Misonne fölkapta a szekerczéjét és Aupic elé állt, Turquette a norvég Jockival dulakodott, Herming a védtelen Pierre Nouquet-t támadta meg, míg Gervique és Gradlin, nem segíthetvén társaikon, kínosan nyögve hanykolódtak ágyaikban.

Herming hamarosan végzett Pierre Nouquetvel s ekkor rárohant Penellanra, a ki már-már maga alá gyűrte André Vaslinget.

Mari kétségbeesve sikoltozott s odarohanva az öreg Jean Cornbuttehoz, zokogva borúlt rá.

André Vasling érezte, hogy nem bír Penellannal s előbb-utóbb elbukik... Lihegve, hörögve kiáltott hát:

- Ide, Herming!...

Mire Penellan is segítségért kiáltott:

- Ide, Misonne!...

De Misonne a földön fetrengett Aupickal és nem segíthetett társán, Turquiette pedig, a kit a bivalyerejű Jocki mindjárt az első fogásnál földhöz vágott, mozdulni se birt.

E közben Herming oda szaladt André Vasling segítségére, de Penellan egy ügyes rugással úgy ellódította, hogy három lépésre bukott tőlük. A következő perczben pedig, összeszedve minden erejét, neki vágta André Vaslinget az ajtónak...

Az ajtó nagy roppanással tört ki s André Vasling háttal bukott ki rajta... Ekkor hirtelen rémes morgás hallatszott a földszetről - egy óriási jeges-medve kapaszkodott fölfelé a hajó oldalán... Majd hirtelen lövés dördült el, s a medve, talán mert megsebesült, vagy megijedt, menekülni igyekezett.

Penellan hirtelen becsapta és bezárta az ajtót, s körülnézett... Misonne és Turquiette gúzsba kötve heverték a sarokban, s mikor Penellan segítségükre akart sietni, a két norvég és Aupic egyesült erővel rohantak rá... A breton nem küzdhetett meg három emberrel - a gazemberek letéperték s őt is megkötözték volna, de e pillanatban André Vasling kétségbeesetten kiabált segítségért odakint...

Czinkosai, azt hívén, hogy Cornbutte Lajos jött meg, mind a hárman kirohantak és ott hagyták Penellant a földön.

André Vasling kétségbeesve viaskodott egy óriási jeges-medvével, mely lassan-lassan a hajó-korláthoz szorította és éppen át akarta ölelni, hogy agyon szorítsa, mikor egy lövés dördült el... Cornbutte Lajos érkezett meg és szíven lötte a medvét.

De a másik két medve ez alatt nem henyélt tétlenül.

Az egyik, miután egy csapással leütötte és megölte Aupicet, Jockit szorongatta, a ki szekerczéjével védekezett; a harmadik medve pedig lomhán ügetett a hajó orra felé, Cornbutte Lajos után.

André Vasling mindenekelőtt Jockit akarta megszabadítani és Herminggel együtt rárohant a második jeges-medvére... De már későn értek oda, s mikor a golyóiktól összerogyott medve karmaiból kiszabadították Jockit, a norvég már csak alaktalan hústömeg volt.

- Ketten maradtunk, - mondta André Vasling sötéten: - de, ha vesznünk kell, nem veszünk boszúlatlanul!

Herming szótlanul megtöltötte a pisztolyát és kereste a harmadik medvét... Nem látta sehol... Egyszerre csak André Vasling diadalmasan ordított föl... Meglátta a harmadik medvét, mely lomhán mászott fölfelé a középső árboczon, melynek vitorlarúdja Cornbutte Lajos menekült előle.

- Ah, ez a legedesebb boszú! - kiáltott föl a másodkapitány.

Cornbutte fölért a vitorlarúdra, letérdelt és célba vette a medvét... Ugyanekkor André Vasling meg őt vette célba, hogy ha a medve lezuhan, lelőjje Lajost az árbocról...

Cornbutte lőtt, de úgy látszott, nem találta el a medvét... s ekkor Vasling is leeresztette a puskáját.

- Herming! - kiáltott a norvég matrónak - hozd ide Marit!... Hurczold ide a menyasszonyomat!

Herming lefutott a hajófenékbe.

Ez alatt a jeges-medve is fölért a vitorlarúdra és rárohant áldozatára - de, mikor le akarta ütni, Cornbutte hirtelen elkapta a szélső vitorlakötelet, nagyot lódított magán s a kezein egyfolytában lesiklott a földre... Utjában golyó süvöltött el a füle mellett - André Vasling rálőtt, de elhibázta.

Most végre szemtől szemben állt a két vetélytárs, a két halálos ellenség... Fogcsikorgatva rohantak egymásra, s mindegyik jól tudta, hogy élet-halál-harc ez, melyből egyikük csak holtan kerül ki. A melyik elbukik, annak vége, s ezért mindegyik azon volt, hogy gáncsot vessen ellenének...

E pillanatban fájdalmas sikoltozás hallatszott a hajófenékből. Mari hangja volt, - Marié, a kit Herming erőszakkal vonzott fölfelé... E hangra Cornbutte Lajos dühe és ereje megsokasodott... Irtózatossággal emelte föl André Vaslinget a földről s bizonyára le is teperte volna, de ekkor két izmos kar mind a kettőjüket átölelte...

A jeges-medve volt, mely lekúszott az árbocról!

André Vasling háttal volt az állat felé, melynek testéhez szorult, - de a fenevad átölelte Cornbutte Lajost is, a ki érezte húsában a szörnyeteg éles karmait...

- Ide, Herming! - hörögte André Vasling, félig megfojtva.

- Ide, Penellan! - kiáltotta Cornbutte Lajos.

Rohanó léptek zaja hallatszott... Penellan kiugrott a szobából, pisztolyát a fenevad füléhez tartotta és lőtt...

A medve elbődült, egy perczre széttárta karjait - éppen hogy Cornbutte Lajos félre ugorhatott - aztán leroskadt, magával rántva André Vaslingot, a kit összemarcangolt halál-kinjában.

Cornbutte szintén összerogyott - nem történt semmi baja, még csak nagyobb sebet se kapott, de elállt a lélegzete az állat fojtogató ölelésétől...

- Mari! - sóhajtott, mihelyt föleszmélt.

- Odalent van! - felelt Penellan. - És Herming vérében hever mellette.

- Hát a medvék?...

- Egy sem él már!... Egy sem, mint ellenségeink közül sem!... A medvék szabadítottak meg tőlük!

Lementek a hajó-fenékbe, a hol Mari sirva, ujjongva borúlt karjaik közé.

TIZENHATODIK FEJEZET.

Befejezés.

Herming már a haláltusát vívta, mikor Cornbutte Lajos lement, és Misonne meg Turquette nem is törődtek vele, hanem Pierre Nouquet-t ápolták, a kinek sebe, szerencsére, nem volt veszedelmes.

De Cornbutte Lajost sokkal nagyobb csapás érte: - apja holtan feküdt ágyában!...

Senki se tudta: a betegség ölte-e meg, vagy az a rémület, mely a szörnyű dulakodás láttára támadhatott szívében...

Penellan, Misonne és Turquette fölmentek a földélzetre, hogy eltakarítsák a fenevadakat és a nyomorult lázadókat. Egy sírba temették André Vasling, Jocki és Aupic hulláit, melyeket még az nap este követett Hermingé is.

De az öreg Jean Cornbutteot megbecsülték annyira, hogy külön sírt ástak neki, még pedig jó messzire a gazemberektől, kik halálát okozták.

E szörnyű megpróbáltatás után a «*Jeune-Hardie*» életben maradt legénysége már csak az időjárás viszontagságaitól szenvedett. Miután megtalálták az ellopott citromokat, Gervique, Gradlin és Pierre Nouquet is csakhamar meggyógyultak; s mivel öttel kevesebben is voltak, az élelmi szerekkel se kellett már takarékoskodniuk.

Február havában sok hóvizatart és nagy hidegeket értek, de ettől fogva egyre enyhült az időjárás, s úgy látszik, hogy maga a Gondviselés is megkönyörült rajtuk, mert siettette a tavaszt.

Márcziusban már nagy csapatokban tértek vissza a vadmadarak, s a nap is egyre hosszabb ideig járt fönt a szemhatáron. A hőmérsék ritkán alább szállt 15 foknál: - de ideje is volt, mert elfogyván a szén- és fakészlet, már a hajó korlátjának egy részét is föltűzelték.

A jég lassankint olvadozni kezdett s áprilisban, midőn a langyos záporok napról-napra mosták, paskolták a jégmezőt, még jobban szétesett, gyöngült a jég. Az addig szilárd mező több helyütt megrepedt s az összetöredezett jég zajlani kezdett.

Majd megjöttek a gólyák is, és Cornbutte Lajos most már a hajó rendbehozatalán fáradozott. Fölhúzták a vitorlákat, de persze, még nem feszítették ki, mert az út még nem volt szabad.

Májusban a jég oly rohamosan olvadt, hogy észre sem vették, mikor a brigg egyszerre csak szabadon ringott a vizen: - a hőmérő higánya ettől fogva mindig a fagypont fölött állt, s a hó alól apró mohaszerű növények bujtak elő.

A jéghegyek köröskörül megindultak s az áramlat lassan vitte őket az Atlanti-óceán felé. Meg kellett várniok, míg a nagyobb tömeg leuszik, hogy útjukat ne állja a szorosban.

Végre, május 21-ikén, egészen szabad volt a tenger dél felé.

Mindnyájan elzarándokoltak az öreg Jean Cornbutte sírjához és térden állva adtak hálát Istennek csodás megszabadulásukért. Aztán másnap, kedvező éjszaki széllel, megindultak haza felé.

Egy álló hónapig folyton uszó jéghegyek közt hajóztak, s nem egyszer fenyegette őket a veszedelem, hogy a jéghegyek rájuk dőlnek és összezúzzák a hajót... de végre, június 25-ike táján, a Jean-Mayen szigetnél kiértek a sík tengerre, és mindjárt másnap több cetvadász-hajóval találkoztak, melyek az Éjszaki Jeges-tengerbe siettek.

Augusztus 16-ikán a «*Jeune-Hardie*» Dunkerque előtt állt. Megjöttének hírére tömérdek ember csődült a partra és rivalgó éljenzéssel fogadta a menekülteket. Az öreg plébános szeretettel ölelte meg Lajost és Marit: - s a két mise közül, melyeket másnap és harmadnap mondott, az egyik Jean Cornbutte lelki üdvének szolt, a másik pedig a fiatal pár esküvőjének a megáldása volt.

DRÁMA A LEVEGŐBEN.

1850 szeptember havában érkeztem meg majnai Frankfurtba, a hol Green, Godard és Poitevin kísérletein fölbuzdúlva, magam is föl akartam szállni a levegőbe.

Megjöttömnek híre lázas izgatottságot keltett a városban, s mivel két nap múlva már indulnom kellett a légi útra, azonnal hozzá fogtam az előkészületekhez. A guttaperchából készült léggömb háromezer köbméter gázt fogadhatott be, tehát igen magasra szállhattam vele.

Frankfurtban éppen országos vásár volt, melyre tömérdek ember gyűl össze minden felől, s a világító gázt oly gyorsan fejlesztették, hogy délelőtti tizenegy óra tájban már tele volt a léggömb, - persze, csak háromnegyed részben, nehogy nagyon magasra szállván, a terjeszkedő gáz megrepszsze a gömböt.

Mivel a város három előkelő polgára mindjárt megérkeztemkor sürgetve kért, hogy vigyem föl őket magammal, úgy számítottam ki a gázmennyiséget és a homokzsákokat is, hogy a léggömb mind a négyünket fölbírjon.

Pontban délben kellett volna fölszállnunk, s mivel gyönyörű, verőfényes idő volt, az utazás nagyon kellemesnek ígérkezett. Ám utitársaim nem jelentkeztek, noha már féltizenkettő is elmúlt.

A nézők közt ellenben, a kik egymás hátán tolongtak a léggömb körül, szemembe tűnt egy sápadt arczu fiatalember, a ki nagyon izgatottnak látszott. Emlékeztem rá, hogy nem most találkozom vele először... Majdnem mindig ott láttam a nézők közt, valahányszor fölszálltam, s mint mindig, most is nyugtalanul, izgatottan nézegette léggömböm csónakját, mely pár lábnyira libegett a föld fölött.

A toronyóra deket ütött... Ez volt a fölszállás pillanata: - de utitársaim nem voltak sehol.

Elküldtem értük a lakásukra és megtudtam, hogy az egyik Hamburgba, a másik Bécsbe, a harmadik Londonba utazott. Cserben hagyta őket a bátorságuk, pedig manapság már az efféle légi utazás semmi veszedelemmel nem jár, ha a léghajó kapitánya ügyes ember.

A tömeg, mely félig-meddig csalódott, morogni kezdett... Én azonban nem haboztam: - ha nincsenek itt az utitársaim, fölszálllok magam. Hogy pótoljam a megszökötteket, megint néhány zsák homokot rakattam föl a csónakba, s aztán magam is beleültem.

A tizenkét ember, a ki a léghajó köteleit tartotta, kissé eresztett a köteleken s a léghajó föl-emelkedett pár lábnyira.

- Minden készen van? - kérdeztem tőlük.

- Minden!

- Vigyázz!...

A tömeg megmozdult: a lázas izgatottság tetőpontra hágott.

- Ereszszétek el!...

A léggömb lassan emelkedett fölfelé, s én, kissé elszédülve a nagy hőségtől, leültem a kosárban...

Mikor föltekintettem, egy hivatlan utast pillantottam meg: - azt az izgatott, sápadt arczu fiatalembert.

- Jó napot, uram! - szólított meg udvariasan.

- Micsoda jogon...?

- Vagyok itt?... Azon a jogon, hogy önnek nincs hatalma rá, elkergetni engem innen.

Meghökkenem. Ez a páratlan arcátlanlás úgy kihozott a sodromból, hogy nem tudtam, mit feleljek.

Haragosan mértem végig a tolakodót, de ő rám se hederített.

- Ha talán a súlyom megzavarja a léggömb egyensúlyát... - így szólt: - Megengedi?...

S meg se várva a feleletemet, kidobott két zsák homokot a hajóból.

- Uram, - szoltam ekkor, erényt csinálva a szükségből: - ha már ide tolakodott, hát maradjon itt; de figyelmeztetem, hogy a léggömb az enyém, s itt én intézkedem...

- Uram, - felelte a különös vendég: - az ön udvariassága valóban megható. Ám tegyen és intézkedjék, a hogy tetszik: s ha esetleg kedve van...

- Mihez?...

- Talán beszélgethetnénk.

A légsúlymérő leszállt huszonhat hüvelykre, tehát körülbelül hatszáz méternyire voltunk a város fölött.

Megint szemügyre vettem úti társamat.

Körülbelül harmincz éves lehetett s arcán meglátszott a nagy, féktelen akaraterő. Azt is láttam, hogy izmos, erős ember, s hogy a külsejére nem sokat ád, mert a ruhája egyszerű volt, a haját és szakállát pedig elhanyagolta.

Most kihajolt és lenézett a földre.

- Átkozott köd! - dörmögte boszúsan.

Én nem feleltem.

- Ön haragszik rám, - folytatta az ismeretlen. - Ej, uram... Mivel nem birtam megfizetni az utiköltséget, kénytelen voltam csellel élni.

- Nem mondtam, hogy szálljon le, - feleltem ingerülten.

- Nos, uram: nem én vagyok az első, a ki így utazik, - mondta az ismeretlen gúnyosan. - Mikor Laurencin és Dampierre gróf fölszálltak Lyonban 1784. január 15-én, a fiatal Fontaine, a ki kereskedősegéd volt, szintén így szökött föl a léghajóba.

- Ha majd leszállunk, beszélünk a dologról, - feleltem még ingerültebben.

- Ej, ne beszéljünk a leszállásról!

- Tán azt hiszi, hogy sokáig fogok ide fönt maradni?

- Micsoda? - kiáltott föl az ismeretlen meglepetve, - talán bizony már le is akarna szállani?... Előbb csak emelkedjünk!

És, mielőtt megakadályozhattam volna, két zsák homokot dobott ki a csónakból.

- Uram! - kiáltottam rá dühösen.

- Tudom, hogy ön fölötté ügyes léghajós, - felelte az ismeretlen udvariasan, - és légi útjainak szép híre kelt egész Európában... De, a mit ön gyakorlatból tud, én elméletileg jobban tudom... bár ez a sok tanulás elég sokba került nekem!

Közben a léghajó ismét megállt, mert már elérte azt a legnagyobb magasságot, a hová a ledobott zsákok nélkül följuthatott.

Az ismeretlen megnézte a légsúlymérőt és így szólt:

- Nyolczszáz méter magasan járunk... Nézze: az emberek oly aprók, mint a bogarak... És hogy nyüzsögnek odalent!... Akár csak a hangyaboly, olyan ez a város!... A Majna pedig egész vékony kis szalag.

A levegő kissé hidegebb lett.

- Nincs, a mit meg ne tennék önért, uram, - szólt az ismeretlen: - ha fázik, levetem a kabátomat, - vegye föl.

- Köszönöm, - feleltem szárazon.

- Ej, uram: ne zsörtölődjünk! Szükség törvényt ront. Fogjunk kezét: meglássa, hogy tanulni fog tőlem, s a beszélgetésem majd kárpótolja a kellemetlenségért, a mit okoztam önnek.

Szótlanul hátat fordítottam neki s a csónak tulsó végébe húzódtam.

A fiatalember pedig kéziratot vett elő a zsebéből és így folytatta:

- Nekem megvannak a legfurcsább karrikaturák, a melyekkel a léghajózást gúnyolták és pellengérré állították... Hahaha!

- S talán ön is gúnyolja és kisebbíti a nagy föltalálók érdemét? - kérdeztem csipősen.

- Szó sincs róla, uram! Sőt éppen az első léghajósok azok, a kiket legjobban tisztetek, mert a léghajózás tudománya azóta igen keveset haladt... Például, mennyivel vagyunk előbbre, mint Blanchard, a ki száz évvel előbb élt?

Kivett egy rajzot a kéziratából.

- Itt van az első légi út, melyet Pilâtre des Rosiers és d'Arlandes márki tettek, négy esztendővel a léggömb föltalálása után. XVI. Lajos megtagadta az engedélyt ehhez az első úthoz, melyet két halálra ítéltnek kellett volna megkísértenie. De Pilâtre des Rosiers addig erőszakoskodott, míg végre mégis kicsikarta az engedélyt... Ők még szalmával fűtötték a léggömb belsejét: - csoda, hogy meg nem gyújtották!... Így szálltak föl 1783 november 21-ikén, egy darabig a város fölött libegtek, aztán az enyhe szél elvitte őket a vámsorompón túl, s ott szálltak le... de, a földre érve, a léggömb ráesett Pilâtre des Rosiersre és eltemette...

- Rossz jel! - kiáltottam föl önkénytelenül.

- Úgy van, rossz jel, - felelte az ismeretlen szomorúan: - előjele volt a katasztrófának, mely életébe került... Ön még sohasem látott ilyesmit?

- Soha.

- Pedig néha előjelek nélkül is megesik a katasztrófa, - mondta jelentősen az ismeretlen és elhallgatott.

E közben a hajónk dél felé röpült és Frankfurt elsiklott lábaink alatt.

- Úgy lehet, hogy még vihart is érünk, - mondta az ismeretlen.

- Oh, előbb leszállunk, mint utolérhetne! - feleltem.

- Még csak az kellene!... Inkább emelkedjünk!... Akkor biztosabban kikerüljük a vihart.

És megint két zsák homokot dobott ki a levegőbe.

A léggolyó roppant szökéssel iramodott fölfelé és tizenkétszáz méter magasságban állt meg. Itt már meglehetősen hideg volt, a nap pedig, melynek sugarai csaknem függőlegesen érték a gömböt, még jobban áthevítette a gázt, mely kiterjedvén, egyre fölebb vitte a hajót.

- Ne féljen semmit, - szólt az ismeretlen. - A légkör magassága háromezerötszáz öl: tehát elég levegő van még fölöttünk. Legkivált pedig ne törődjék avval, a mit teszek.

Föl akartam kelni, de az ismeretlen lenyomott a helyemre.

- Hogy hívják önt? - kérdeztem hevesen.

- A nevemet kérdi?... Mit törődik a nevemmel?

- Mondja meg!... Tudni akarom!

- Hát Herostrates, vagy Empedocles, - a hogy tetszik!

Ez a felelet éppen nem volt megnyugtató.

Az ismeretlen különben oly nyugodtan és hidegvérrel beszélt, hogy félni kezdtem tőle.

- Higyje el, uram, hogy Charles fizikus óta semmi ujat se találtak föl a léghajózás mesterei. Ő találta föl a biztosító szelepet, mely kiereszti a gázt, ha túlságos a feszítő ereje; ő alkalmazta a hálót, mely egyenlően osztja el a gömb felületén a gáznyomást, a kaucsukot, mely víz- és légmentessé teszi a gömböt, a légsúlymérőt, mely megmutatja, hogy száll-e, vagy esik a hajó... s végre ő használta először a hidrogént, mely tizennégyszer könnyebb a levegőnél és szédületes magasságba viszi föl a hajót. Háromszázezer ember tolongott a Tuillériák kertjében 1783 december 1-én, mikor Charles fölszállt s a katonák tisztelegtek neki. Kilencz mérföldnyi utat tett a levegőben, s jobban és biztosabban kormányozta léghajóját, mint akármelyik modern kapitány. A király pedig 2000 livre évdíjat adott neki, mert akkor jutalmakkal buzdították a tudósokat uj kísérletekre.

Úgy vettem észre, hogy az ismeretlen kezd veszedelmesen izgatott lenni.

- Én, uram, - folytatta, - komoly tanulmányaim alapján állíthatom, hogy az első léghajósok tudták kormányozni hajójukat. Nem szólván Blanchardról, a kinek állításaihoz szó fér, Guyton de Morveau evezőkkel, szárnyakkal és kománylapáttal igazgatta hajóját. Legutóbb Julien, egy párisi órás, oly gépezetet mutatott be a Hyppodromban, melylyel szél ellenében is lehet menni. Beszélnek oly motorokról is, melyek hajtják a léghajót, - például a csavar: - de ez, mivel könnyen félre tolható anyagban működik, aligha ér el eredményeket... Én, uram: - én találtam föl a valóban kormányozható léghajót, de nem akadt akadémia, mely meghallgasson, se kormány, a mely terveim megvalósításában pénzzel gyámolítson!... Alávaló gabszág!... Hitvány, nyomorúlt világ!

Az ismeretlen dühösen toporzékolt, úgy hogy a kosár veszedelmesen tánczolt a levegőben.

Most a léghajó gyorsabb légáramlatba jutott és sebesen röpültünk dél felé tizenötszáz méter magasságban.

- Itt van Darmstadt, - szólt az ismeretlen, kihajolva a kosárból. - Látja a várkastélyt?... Persze, alig látni, mert magasan vagyunk.

- Bizonyos ön abban, hogy ez itt Darmstadt? - kérdeztem.

- Hogyne!... Hat mérföldnyire vagyunk Frankfurttól.

- Akkor le kell szállnunk.

- Leszállni?... Csak nem akar rászállni a templom tornyára?

- Oda nem, hanem a városon kívül valahol.

- Helyes!... Egyelőre meneküljünk a tornyoktól!

Ismét ki akart dobni két zsákot, de én rárohantam, hogy lefogjam. Ő azonban egy kezével földhöz vágott, és ismét kihajított két zsákot; a megkönnyebbült léggömb pedig két ezer méter magasra szökkent föl.

- Csak nyugodtan, uram, - mondta az ismeretlen - s ne feledje, hogy Brioschi, Biot, Gay-Lussac, Bixio és Barral sokkal magasabbra szálltak tudományos kísérleteik céljából.

- Uram, - szóltam szeliden és nyugodtságot erőltetve, - le kell szállnunk... Lássá, vihar készül... Nem lenne tanácsos...

- Ej, hát magasabbra szállunk, mint a vihar! - kiáltott föl az ismeretlen. - Mások is megtették már ezt: - miért ne mi is?

A ritkább levegőben, a hol úsztunk, nagyon kitágult a gáz, s féltő volt, hogy a gömb megreped. Meg akartam nyitni a szelepet, hogy kiereszszem a fölösleges gázt, de aggódtam, hogy az ismeretlen nem engedi meg. Ezért, hogy elvonjam figyelmét, érdeklődést színlelve kérdeztem:

- Elvesztette már minden reményét, hogy a terveit megvalósíthatja?...

- Minden reményemet! - felelte az ismeretlen elkeseredve. - Kinevettek, kigúnyoltak minde-
nütt, mint a lángelméket általában... s én már megúntam az örökös visszautasítást.

Mialatt beszélt és keresgélt papirjai közt, meghúztam titokban a szelep zsinórját és a gáz halkán füttyülve illant el... Félttem, hogy meghallja a neszt, de nem vett észre semmit... A szívem örömteljesen dobogott - gyorsan szálltunk lefelé.

- Ön tehát, - folytattam, hogy elvonjam a figyelmét, - alaposan tanulmányozta a léghajózás tudományát?

- Úgy van, uram, úgy!... Phætontól, Icarustól, Architastól kezdve mind e mai napig tudok mindent!... Oh, mily végtelen szolgálatokat tehetnék a tudománynak, ha Isten életet is adna hozzá!... De, fájdalom!... nem ad!

- És ugyan miért nem?

- Mert az én nevem Herostrates vagy Empedocles!

Ez alatt a léghajó egyre szállt az én nagy örömömre, az ismeretlen pedig élénkebben folytatta:

- Emlékszik-e a fleurusi ütközetre?... Ebben a csatában Coutelle, a kormány rendeletéből, léghajós-századot alakított... Jourdan tábornok ki nem fogott a léghajós-század dicséretéből, oly fontos szolgálatokat tett neki, s midőn Charleroit ostromolta, Coutelle és Morlot tábornok hét óra hosszáig libegtek a levegőben s nagy részük volt abban, hogy megnyerték a fleurusi csatát... De Bonaparte, mikor Egyiptomból hazajött, egyszerűen bezáratta a meudoni iskolát.

Az ismeretlen elhallgatott, majd hirtelen merően rám nézett és ingerülten mondta:

- Hogy merte kinyitni a biztosító-szelepet?

Eleresztettem a kötelet és nem feleltem.

- Szerencsére, - folytatta ő, - még van háromszáz font homokunk.

- De hát mit akar voltaképen? - kérdeztem hevesen.

- Ön még sohasem röpült át a tengeren?...

Elsáppadtam, mialatt az ismeretlen élénken folytatta:

- Valóban kár, hogy az Ádriai-tenger felé megyünk... Ez csak afféle patak... De ha magasabb-
ra megyünk, talán megfordul a szél.

Ismét kidobott néhány zsákot és fenyegetőleg mondta:

- Elnéztem, hogy kinyitotta a szelepet, mert a gáz megrepszthette volna a gömböt. De nehogy még egyszer megpróbálja!

Aztán így folytatta:

- Ismeri azt az utat, melyet Blanchard és Jefferies tettek Doverből Calaisig?... 1785 január 7-ikén szálltak föl Doverben, s mindjárt ki kellett dobniok összes homokjukat, mert az egyensúly-számítást elhibázták. Pedig a szél gyöngé volt és csak lassan hajtotta őket a francia partok felé, s ráadásul még a gömb tafotáján át is illant el gáz, úgy hogy másfél óra múlva észre vették, hogy esnek...

- Mit csináljunk? - kérdezte Jefferies. - Még harmincz font homokunk van... kidobjuk?

- Dobjuk ki!... Hátha magasabbra szállunk s ott erősebb lesz a szél.

- Kidobták a homokot, s a léggömb föl is szállt egy kicsit, de aztán ismét süllyedt. Utjuk felén a léghajósok már mindent kidobtak: - könyveket, műszereket... s a hajó még egyre esett!

- Negyed óra múlva Blanchard azt mondta:

- Már látom a partot, de a légsulymérő emelkedik... Elvesztünk!

- Kidobták az élelmiszereket, a kormányt... levetették ruháikat, azt is kidobták - de mit se használt! Alig voltak száz méternyire, s még folyton estek, mert a gáz is egyre illant és a léggömb egyre jobban összezsugorodott... És sehol egy csónak, vagy halászbárka a tengeren!

- Blanchard, - mondta Jefferies - még van egy módja a szabadulásnak... Leugrom, s akkor fölszáll a gömb!

- Nem, nem!... Ez irtózatos!...

- De Jefferies már ugrani készült és Blanchard csak erővel tarthatta vissza... Ekkor azonban mentő-eszméje támadt:

- Calais közel van... Odáig kibírjuk, ha a kötelekbe kapaszkodunk is... Vágjuk el a köteleket, s dobjuk el a csónakot!...

- A léggömb hirtelen fölszökött, frissebb légáramlatba került s a két bátor léghajós pár perc múlva leszállt a guinesi erdőben...

- Azt hiszem, - jegyezte meg az ismeretlen maró gúnynyal, - hogy hasonló esetben ön aligha követné Jefferies példáját!

A felhők alattunk hömpölyögtek, s a villámlás, dörgés úgy harsogott, bömbölt a csónak alatt, mintha hadseregek ütköztek volna.

- Szálljunk le! - könyörögtem.

- Szó sincs róla! - felelte az ismeretlen.

És megint kidobott két zsák homokot.

Háromezeröttszáz méter magasságban voltunk és a léghajó megállt.

Az ismeretlen egyre beszélt, én pedig bódultan hallgattam:

- Jó széllel messzire juthatunk!... Az Antillák felé oly szél is van, mely száz mérföldet tesz óránként. Mikor Napoléont megkoronázták, Garnerin színes léggömböt eresztett föl Párisban este tizenegy órakor és másnap hajnalban már Róma lakosai látták a Szent-Péter-templom fölött.

Ugy hallottam csak a szavait, mint valami távoli zúgást...

- Mit törődünk avval, hogy hová megyünk? - kiáltott föl most, és kidobta a delejtűt.

- Az Istenért, szálljunk le! - könyörögtem neki.

- Ugyan ne türelmetlenkedjék! - rivallt rám az ismeretlen. - Nézzen le inkább - itt van Speyer... A Rajna oly vékony, mint a czérnaszál... Eh, minek ez a légsúlymérő?... Mintha bizony törödnénk avval, hogy mily magosan járunk.

Kihajította a légsúlymérőt is és utána dobott még néhány zsákot... Azt hiszem, lehattunk vagy ötezer méter magasan, s a léggömbre apró jégkristályok csapódtak le, alattunk pedig tombolt a vihar.

- Ne féljen semmit, - folytatta az ismeretlen - csak azokat éri szerencsétlenség, a kik nem tudnak vigyázni. Olivari, a ki Orléansban zuhant le, nem vigyázott és a tűz belekapott a léghajójába... Mosment Lilleben szállt föl, a léghajó ingásában elvesztette az egyensúlyt lebukott és a nyakát törte... Bittorf léghajója is meggyulladt a levegőben: lezuhant, meghalt... Harris léghajójának a szelepe nem jól záródott: a gáz kiömlött, Harris lezuhant és meghalt... Sadlernek nem volt elég homokja: a szél odacsapta Boston kéményeihez, lezuhant és meghalt... Coking szálló ernyővel ereszkedett alá, de a találmánya cserben hagyta: lezuhant és meghalt... Ej, nekem tetszik az ilyen katasztrófa: s ha már meg kell halni, így szeretnék meghalni magam is... De följebb hát!... Magasabbra!...

Úgy rémlett, hogy e halottak egymás után vonulnak el szemeim előtt, mi alatt az ismeretlen ismét kidobott két zsák homokot.

Titkon meg akartam húzni a biztosító szelepet, de ő észre vette, fejem fölött néhány lábnyira elvágta a zsinort... Elvesztem!

Ő pedig tovább fecsegett, lázasan, össze-vissza:

- Én láttam lezuhanni Blanchard asszonyt!... Úgy van, láttam: Tivoliban történt, 1819 július 6-ikán... kis léggömbbel szállt föl, hogy olcsóbb legyen, s egészen meg kellett töltenie, hogy fölvigye őt... Szokása volt, hogy odafönt dicsfényt gyujtott a feje körül... Megtette máskor is... De akkor a megpukkanásig töltött gömb gáza kiáradt és meggyúlt... A lent állók csak azt látták, hogy roppant láng lövell föl a levegőbe... Én azonban láttam, hogy a szerencsétlen igyekszik oltani a gázt, de nem sikerült neki... Akkor azon iparkodott, hogy igazgassa, kormányozza a leszálló léghajót, mert szép lassan szállt lefelé, nem zuhant, mivel a gáz égése több percig tartott... A szél éjszak-nyugatról fújt és Páris felé hajtotta, a hol akkor sok volt a kert és leszállhatott volna, veszedelem nélkül... De a véletlen egy háznak vitte neki, s a mint a csónak nekilódult a kéménynek, Blanchard asszony kirepült belőle és holtan zuhant alá a kövezetre.

Ezek a rémes történetek jéggé fagyasztották véretem. Most már nem kételkedhettem: - veszedelmes örültem volt dolgom!

Ő pedig egyre hevesebben, izgatottabban beszélt:

- Hát a Zambecari esetét tudja?... Bolognában szállt föl harmadmagával, 1804 október 7-ikén... A sok esőzés megrongálta léggömbjét, és a megtöltésben senki sem segített neki... Éjfélkor szállt föl, s vele volt Andreoli és Grossetti... Egyik sem evett, csak Andreoli, s a hideg és éhség hamar agyon csigázta őket.

- Barátaim, - mondta Zambecari, - végem van... Huszonnégy órája nem ettem...

Ájultan esett össze és Grossetti is melléje roskadt. Csak Andreoli maradt ébren és hosszas fáradsággal fölrázta Zambecarit.

- Mi az?... Hol vagyunk?... Merre megyünk?... Hány óra?...

- Kettő.

- Hol a delejtű?

- Elveszett!

- Hát a lámpás?

- Nem ég ebben a ritka levegőben.

A holdvilág se süttött és pokoli sötétség volt, mert éppen sűrű felhők közt jártak és lassan estek lefelé.

- Csitt! - szólt Andreoli, a kit szintén fölráztak. - Nem halljátok?

- Mit?...

- Hullámverést...

- Csalódol!...

- Nem... nem!... Ez a tenger!

- Lehetetlen!...

- De csak hallgassatok...

- Gyujtsatok világot gyorsan!

Andreoli nagy nehezen kicsiholt és lámpát gyújtott... Hajnali három óra volt... Most már jól hallották a viharzó tenger morajlását, - alig voltak fölötte húsz méternyire!

- Elvesztünk! - kiáltott föl Zambeccari, s fölkapott egy zsák homokot.

- Rajta! - kiáltott Andreoli.

A csónak már a vizet súrolta s a hullámok fölcsaptak a három szerencsétlen válláig.

- A vízbe mindent: műszereket, ruhát, pénzt, eleséget.

A léggömb roppant sebességgel szökött föl. Zambeccarit heves hányás fogta el, Grossettinek pedig orrán-száján megeredt a vér... A lélekzetük oly rövid lett, hogy szólni se birtak... Irtózatosan fáztak, s testüket egyszerre sűrű hóréteg borította el.

Félóráig libeghettek ebben a magasságban s akkor ismét esni kezdtek. Négy óra volt. Derékig vízben voltak s a léggömb, mint valami vitorla, vitte, vonszolta őket...

Napköltekor Pesaro előtt voltak, alig négy mérföldnyire a parttól: de a szél ismét kiverte őket a nyílt tengerre... El voltak veszve: a halászbárkák menekültek tőlük!... Végre egy hajóval találkoztak, melynek kapitánya okos ember volt és fölvette őket...

- Ugy-e szörnyű utazás?... De Zambeccari derék, bátor ember volt... Még kétszer fölszállt; de harmadszor, ez ismét Bolognában volt, 1812 szeptember 21-ikén - léggömbje megakadt egy fában, a gáz meggyulladt és Zambeccari lezuhant... szörnyet halt!

- S ezt tudván, talán habozni fogunk?... Szó sincs róla!... Minél magasabbról zuhanunk alá, annál dicsőbb lesz a halálunk.

Az örült mindent kihányt a kosárból, s a léghajó oly magasra szállt, a hol még élő lény sohasem fordult meg!... És most elémbé állt a rettenetes ember, mondván:

- Ütött az óra!... Meg kell halni!... Az emberek kigúnyolnak bennünket: zuhanjunk alá és üssük agyon őket!

- Irgalom! - könyörögtem félőrülten.

- Vágjuk el a köteleket!... Hadd zuhanjon le ez a kosár - mi pedig szálljunk föl, egyenesen a napba!

A kétségbeesés fölrázott tompultságomból. Rárohantam az őrültre és birokra mentünk... De a küzdelem nem sokáig tartott... Maga alá gyűrt és rám térdelt... Aztán egyenkint vagdosta el a csónakot tartó köteleket:

- Egy!...

- Irgalmas Isten! - nyögtem elfulladva.

- Kettő!...

A csónak veszedelmesen félrebillent.

- Három!...

Emberfölötti erőfeszítéssel emelkedtem föl és lelöktem magamról az őrültet.

- Négy!...

A csónak lezuhant, de én ösztönszerűen megkapaszkodtam a kötelekben és fölhúztam magamat a gömb hálójába.

Az őrült eltűnt az űrben!

A léggömb mérhetetlen magasságba szökkent föl... Egyszerre irtózatosszerű reccsenés hallatszott - a nagyon kiterjedt gáz megrepesztette a gömb burkolatát... Én behúnytam szemeimet...

Pár perc múlva nedves meleg térített eszméletre: a villámló, kanyargó felhők közt voltam. A léggömb félelmetes sebességgel forgott... A vihar elkapta s talán óránként száz mérföldnyi sebességgel hajtotta a cikázó villámok közt...

Mind a mellett nem zuhantam alá nagyon sebesen: mikor kijutottam a felhők közül és letekintettem, láttam a földet. Két mérföldnyire voltam a tengertől és a vihar egyenesen arra hajtott... Ekkor hirtelen erős rázkódást éreztem s éppen idejében kaptam meg egy kötelet, hogy ki ne essem a hálóból...

Ez a kötélen a horgony kötele volt: s a horgony lent a földön megakadt egy nagy sziklában... Gyorsan lesiklottam a kötélről, s mikor eleresztettem, a léggömb ismét fölröppent és repült a tenger felé...

Mikor ismét eszméletre tértem, egy hollandus paraszt házában feküdtem Harderwickben, Gueldren egyik kis falujában, mely tizenöt mérföldnyire van Amszterdamtól, a Zuyderzee partján.